הלכה · ראשונים

בעלי הנפש

רבנו אברהם ב"ר דוד [הראב"ד] מפושקיירה

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

בעלי הנפש

רבנו אברהם ב"ר דוד [הראב"ד] מפושקיירה

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/בעלי-הנפש/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161422 של הספרייה.

תוכן העניינים

הקדמת המחבר 4
שער הפרישה 7
סימן א 7
סימן ב 13
סימן ג 15
שער תיקון הוסתות 16
סימן א 16
סימן ב 23
סימן ג 26
סימן ד 35
שער הכתמים 37
סימן א 37
סימן ב 38
סימן ג 40
סימן ד 45
שער הספירה והבדיקה 46
סימן א 46
סימן ב 47
סימן ג 48
שער הטבילה 52
סימן א 52
סימן ב 55
סימן ג 58
שער המים 61
סימן א 61
סימן ב 65
סימן ג 70
סימן ד 77
סימן ה 79
שער הקדושה 80

הקדמת המחבר

אמר אברהם בר דוד ז"ל המחבר. העיר השם הנכבד והנורא את רוחי לדבר על ענין דבוק האדם באשתו ולבאר משפטי חבוריהן ופרידותן לכל תולדותם ומקריהם כמצות הבורא עליהם.

וחברתי מהם ספר וקראתי שמו **ספר בעלי הנפש** על שם כי הוא חוק ומשפט למושלים על נפשותם ואין נפשם מושלת עליהם רוצה אני לומר הנפש המתאוה היא נפש הבהמי' המושלת על הכסילים והמושכת אותם לתאות העולם והנאותיו עד אשר ישכחו נפלאות הבורא וגודל מעשיו ויאמרו מי רואיו ומי יודעיו כענין שנאמר כי הלל רשע על תאות נפשו ובוצע ברך נאץ ה'. אך הצדיק המושל ביראת אלהים רוח אלהים נוספו בו ויאחז צדיק דרכו ויקח בידו נפש השכל להלחם עם הבהמית כגבור הנלחם בכלי מלחמתו ובעת עלותה ישפילנה ובעת התגברה יחלישנה עד אשר ישב בטח ושלוה וימצא שלום לנפשו כענין שנאמר תאוה נהיה תערב לנפש ותועבת כסילים סור מרע. נהיה משרש נהייתי ונחלתי והוא על משקל נפש נענה תשביע ר"ל תאוה הנשברת אחריתה תערב לנפשו הוא נפש השכל. ותועבת כסילים סור מרע כי הכסילים התעיבו את הטוב ובחרו את הרע. ולא יוכלו לסור מאחרי תאותם ומשרירות לבם הרע. ועל זה הדרך נקראו הצדיקים בעלי הנפש כי הם בעלים בנפשותם ואדונים בתאותם. ועל כן קראתי שם הספר הזה **בעלי הנפש**.

ואומר תחלה כי הבורא יתע' שמו ויתברך ברא עולמו בששה ימים ובששי ברא מן האדמה בהמה חיה ורמש וחייתו ארץ ובאחרונה ברא את האדם כאדם שהוא עושה סעודה ומתקן כל צרכי הסעודה ואח"כ יביא את קרואיו. וכן עשה הבורא יתברך אחר שברא השמים וכסיליהם והארץ וכל תולדותיהם והימים ותולדותם ברא האדם והמשילו על כל התחתונים כמש"ה תמשילהו במעשי ידיך כל שתה תחת רגליו. גם את העליונים נתן לשמשו כדכתיב והיו למאורות ברקיע השמים להאיר על הארץ וכתיב לאותות ולמועדים ולימים ושנים. אף כי עליוני העליונים והם שבעה ככבים וי"ב מזלות כולם מופקדים על תשמיש האדם אם למעלה אם לשפלות אם לחכמה אם לסכלות אם לעושר אם לדלות אף כי ד' יסודי האדם בנויים על ד' יסודי העולם מתפרנסים מהם. גם הרוחנים העליונים נתונים לשמש האדם הצדיק כמו שמצינו בא המלאך לבשר את שרה ולבשר גם את שפחתה ואין צריך להאריך בזה כי רבו מקומותם וידועים לכל אדם. ואין לתמוה על זה כי אף הבורא יתברך כתוב על כבודו שהוא משתדל ומתעסק בצרכי הצדיקים

כאשר כתב ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה תמיד. וכתי' אני ה' נוצרה לרגעים אשקנה ואין צורך להאריך בזה כי רבו מקומותם וידועים לכל אדם.

ומה נפלאו מעשה הבורא ומי יבין סודם. כי כל הנבראים מן האדמה זכר ונקבה, והאדם נברא אחד ואחר כך ברא לו ממנו עזר כנגדו ומי יוכל לעמוד על גודל מעשיו ונפלאותיו ולהגיע אל תכלית חכמת מעשיו. אך כי האדם צריך לחשוב בדלות תבונתו ובמיעוט שכלו כי כל מעשה האל עשה בחכמה ובתבונה ובדעת עשה את הכל. ואומד אני בקלות שכלי כי לטובת האדם ולהנאתו בראו אחד שאלו נבראו זכר ונקבה מן האדמה כשאר כל הנבראים היתה האשה אצל האדם כבהמה הנקבה אצל הזכר שאינה מקבלת עליה שולטונות הזכר ולא עומדת אצלו לשמשו אף כי זה חוטף מלפני זה וזה מלפני זה וזה בועט בזה וזה בזה, ואיש לדרכו יפנו. וגם אינם מיוחדים זה לזה לפי שבתחלה נבראו זה בפני עצמו וזו בפני עצמה. ולכן ראה הבורא צורך האדם והנאותיו וברא אותו יחידי ולקח אחת מצלעותיו ובנה ממנה את האשה והביא אל האדם להיות לו לאשה ולהיות לו לעזר ולסעדו ולמסעדו מפני שהיא נחשבת אליו כאחד מאיבריו אשר נבראו לשמושו. וכי יהיה מושל עליה כמושלו על אחד מאיבריו כי תהיה משתוקקת אליו כאחד איבריו משתוקקים להנאות גופו וזש"ה ולאדם לא מצא עזר כנגדו. ר"ל אלו ברא את האדם כענין יצירת בהמה לא מצא עזר כנגדו ואמר לא טוב, המציאה הזו אינה אחר בדיקה וחפוש כשאר המציאות שאין נכון לדבר כך על הבורא אך הוא במציאות המחשבה הקדמונית כאשר נבראים זכר ונקבה מן האדמה הביט וראה בטובת האדם ולא מצא עזר לאדם בבריאה ההיא. ואמר לא טוב היות האדם לבדו. כלומר כמו הבהמה שאין הנקבה מתיחדת אל הזכר ולכן אעשה לו עזר כנגדו שתהיה משמשתו בכל צרכיו כנגדו שתהיה עומדת אצלו תמיד אך טוב שיהיה האדם מתאחד עם האשה. כי הבהמות הם ממתבודדת ואין הנקבות מיוחדות לזכרים ולכן אעשה לו עזר כנגדו כלומר אבראנו בענין שיהיה לו עזר ממנה שתהא מיוחדת לו. וזהו כנגדו לומר שתעמוד אצלו יום ולילה ולכך הזכיר יצירת הבהמה והחיה אצל בריאת האשה לומר שאילו נבראת האשה לאדם כענין יצירת הבהמה והחיה לא הי' לאדם עזר מן האשה. ע"כ בראה הבורא מגוף האדם. ועל זה אמר האדם בראותו אותה וידע כי ממנה נלקחה אמר ע"כ יעזוב איש את אביו ואת אמו ודבק כאשתו, כלומר ראויה זו שתהא מיוחדת לאדם. והאדם מיוחד אלי'.

וע"כ ראוי האדם לאהוב אשתו כגופו ולכבדה יותר מגופו ולרחם עליה ולשמרה כאשר ישמור אדם אחד מאבריו. וכן היא חייבת לעבדו ולאהוב אותו כנפשה כי ממנו נלקחה ועל כן צוה הבורא את האדם על אשתו לאמר שארה כסותה ועונתה לא יגרע.

ולמען ידע האדם כי יש לו בורא המושל עליו. שם לו חוק ומשפט בהתחברו אל האשה כאשר שם חוקיו על כל מתנות האדם כי אם נתן לו שדה הזרע צוה כמה חקים בחרישה ובזריעה ובקצירה שלא יחרוש בכלאים ושלא יזרע כלאים ובקצרו את קצירו לא יכלה פאת שדהו ובעת קצירו השבלים הנושרות מתוך ידו יניח אותם לעני הוא הלקט. ובאספו העמרים אם ישכח עומר בשדה לא ישוב לקחתו ואחר כלותו מלאכת תבואתו בגורן ירים ממנו תרומה ומעשרות ובעת לישו את בצקו ירים חלתה ממנה ובעת אכלו את לחמו יברך את בוראו לפניו ולאחריו, וכן בכרמו ובזיתיו שם לו מאלו החקים ואחרים מלבד אלה הפרט והעוללות שבכרם, וכן על לבושו שם חוקיו וצוה עליו שלא ללבוש כלאים. ואם יש לו כסות בת ארבע כנפים יעשה לה ציצית ואם יש לו בהמה שלא ירביענה כלאים ופטר חמור יפדה בשה. ובכור בהמה טהורה יתן לכהן, ואם נטע כל עץ לא ירביענה כלאים ואם נטע עץ מאכל ישמר ממנו ערלה ורבעי. ואף על גופו שם חקו למול את בשר ערלתו. ועל ימי הבלו שם לו חק לשמור את שבתות וימים טובים גם על האשה אשר נתן עמו לעזרו שם לו חק ומשפט ושם נסהו ויצו עליה להבדל ממנו לעתים ידועים בעת נדתה ובעת לידתה ולהביאה פארות ופנים שונים ודרכים מחולקים. עוד יש עתים אחרים שהוא חייב לפרוש ממקרה העתים ועניני הקדושות מדברי סופרים כאשר נפרש בשער הפרישה בע"ה:

ולפי שראיתי כי רבו עלילותם ונפלאו סודם מהרבה בני אדם וכי הדברים קרובים לשגות בהם ואשר רובם מתנהגים עליהם בשגגה נתתי את לבי לתור לדרוש ולחקור את סודם ולעמוד על תכונתם וחברתי מהם את הספר הזה וחלקתי אותו לשבעה שערים.

השער הראשון שער הפרישה.

השער השני תקון הוסתות.

השער השלישי שער הכתמים.

השער הרביעי שער הספירה והבדיקה.

השער החמישי שער הטבילה

השער הששי שער המים.

שער השביעי שער הקדושה.

שער הפרישה

סימן א

שער הפרישה ראיתי לפרש בו זמני הפרישה אשר האדם חייב לפרוש מאשתו בעודה תחתיו ולא אזכור בהן אותן האסורות עליו שהוא חייב לגרש אותן כי אם אותן שהוא מותר לקיימן אבל הוא צריך לפרוש מהן מפני הטומאה ותולדותיהם או מפני מקרה העתים, וכן אפרש ענייני הפרישה כמה הם וכי הם זה למעלה מזה כאשר אנו עתידים לפרש.

ואפרש תחלה פרישות הנדה והיולדות כי הנה מפורשת בתורה ומהנה נלקחו הפרישות הקלות והחמורות.

אומר תחלה כי האדם צריך לפרוש מאשתו בעת נדתה ולהתרחק ממנה כאשר כתוב ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב. ואמר החכם בחכמתו עת לחבק ועת לרחוק מחבק. ותניא באבות דר' נתן ז"ל ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב, יכול יחבקנה וינשקנה וידבר עמה דברים בטלים פירוש דברים של הרגל ת"ל לא תקרב יכול תישן עמה בבגדיה על המטה ת"ל לא תקרב. מעשה באדם אחד שקרא הרבה ושנה הרבה ושמש ת"ח הרבה ומת בחצי ימיו והיתה אשתו נוטלת תפיליו ומחזרת בהן על בתי כנסיות ובתי מדרשות נזדמן לה אליהו ז"ל א"ל בתי אותן ז' ימים הראשונים פ' ימי הזיבה מהו אצליך א"ל לא נגע בי אפי' באצבע קטנה, כל אותן ימים האחרונים פי' ימי הספירה מהו אצליך אמרה לו אכלתי עמו ושתיתי עמו וישנתי עמו בבגדי על המטה ובשרו לא נגע בבשרי אמר לה ברוך המקום שהרגו שלא נשא פנים לתורה שהרי אמרה תורה ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב. שום קריבה בעלמא.

ואמרי רבוותא. נדה כל ימי טומאתה אסורה למיכל על פתורא דגברא דתנן לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה ואעפ"י שאין הטעם מפורש מכאן לאסור אותה על השולחן כי יש לומר עם הזבה דקאמר בקערה אחת קאמר אבל על שלחן אחד מותרת, ואם תאמר מפני שהשוו בגמרא ענין עלית העוף והגבינה על שלחן אחד לענין הנדה ומה התם לכל השלחן נאסר אף כאן כל השלחן נאסר עליה אין זה דומה לזה שלא השוו ענין העוף והגבינה לנדה אלא לענין שלא תישן עמו במטה בבגדיה כי כשם שהשלחן הזמנה לאכילה כך המטה הזמנה לתשמיש וכמו שגזרו בבשר וגבינה עלייה אטו אכילה כך ראוי לגזור עלייה אטו תשמיש אבל אכילת הנדה עם בעלה על שלחן א' מותר שאפילו בקערה אחת אינה אלא משום הרגל מאין לנו לאסור, אלא שיש לסמוך את דבריהם ממה שאמרו כיוצא בו לא יאכל זב פרוש עם זב עם הארץ שמא יאכילנו דברים טמאים

והתם ודאי על שלחן אחד נמי אסור דומיא דעוף וגבינה דאיכא למגזר ביה עלייה אטו אכילה וקאמר כיוצא בו אלמא אכילת זב וזבה נמי אסור על שלחן אחד כי האיך. מיהו אתחזי לן שאם הפרישה מפה אחרת לעצמה אעפ"י שהיתה אוכלת על השלחן מותר דהא איכא הכירא להרחקה, והכי נהוג עלמא נמי לבשר וגבינה.

אמר ר' יצחק בר' חנינא אמר רב הונא כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה נדה עושה לבעלה חוץ ממזיגת הכוס והצעת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו, מזיגת הכוס דביתהו דשמואל מחלפא ליה מידא דימינא לידא דשמאלא משום הכירא. אביי מנחא ליה אבי סדייא. הצעת המטה ל"א אלא בפניו אבל שלא בפניו ל"ל בה.

כתב ר"ח ז"ל דכל הני מילי בימי ליבונייהו אבל בימי נדתן אסור וכולהו רבוותא לא איפלגי בהא מידי. ולפי דעתי חומרא דאתי לידי קולא הוא דקא מיקל בימי לבון טפי מימי נדה ואין ראוי לעשות כן.

תניא בנדרים פרק שני. אל תרבה שיחה עם האשה שסופך בא לידי ניאוף. ר' אחא בר' יאשיה אמר כל הצופה בנשים סוף בא לידי עבירה וכל המסתכל בעקיבה של אשה הויין לו בנים שאינן מהוגנין. ואמר ר' יוסף ובאשתו נדה. אמר רבי שמעון בן לקיש עקיבה דקתני במקום הטנופת שהוא מכוון כנגד העקב. יש מפרשין דהא דריש לקיש אדרב יוסף אתמר ולקולא קאמר דאפי' באשתו נדה לא מיענש בבנים שאין מהוגנין אלא במקום הטנופת. וי"מ דהא דריש לקיש מלתא באפי נפשה היא, ולפרושי למילתא נמי אתא ומילתא דרב יוסף לחוד ודריש לקיש לחוד דהא דר' יוסף בעקיבה ממש ובאשתו נדה בדקאמרה בהדיא והא דריש לקיש אפי' באשתו שאינה נדה ומאי עקיבה מקום הטנופת ורב יוסף וריש לקיש לא פליגי בעיקרא דמלתא אלא בפרושא דברייתא דמר מוקים לה בעקיבה ממש כפשוטה ובאשתו נדה ומר מוקי לה באשה סתם בין נדה בין שאינה נדה כפשוטה ומאי עקיבה מקום הטנופת ואנן לית לן לאכרועי בהא מילתא דמעשה שמים הוא. מיהו מידי איסורא לא נפיק ונקטינן כתרווייהו לחומרא דאסור להסתכל בעקב אשתו נדה ומן העקב נלמוד כל מקום המכוסה שבה שמא יבוא לידי הרגל עבירה ואסור להסתכל בה במקום הטנופת אעפ"י שאינה נדה. ועוד דאיכא למימר דלא פליגי אלא דמר מוקים לה הכי ומר מוקים לה הכי ותרוייהו סבירא להו דהדדי. ועוד תניא בעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו, יראתו על פניכם זו בושה לבלתי תחטאו מכאן שהבושה מביאה לידי יראת חטא מכאן אמר וכו' סימן יפה לאדם שהוא ביישן. אחרים אומרים כל המתבייש לא במהרה הוא חוטא. ומיהא שמעינן דאסור

להסתכל במקום הטנופת כלל שכל המסתכל אין לו בושת פנים. ועוד דקא מיגרי יצר הרע בנפשיה כמו שאנו עתידים לפרש בשער הקדושה בע"ה:

כתב רב אחא משבחא ז"ל ואשה שקבעה לה זמן לראייתה נאמנת לומר לא ראיתי. אמר רב חנינא בר כהנא אמר שמואל מנין לנדה שסופרת לעצמה שנאמר וספרה לה לדעתה. מיהו היכא דהוחזקה נדה בשכנותיה כגון דלבשה מנא דהיא לבשה בימי נדתה ואמרה לבעלה טהורה אני לא מהימנא דאמר ר' יהודה הוחזקה נדה בשכנותיה בעלה לוקה עליה משום נדה אלמא דודאי משוינן ליה. ותנן נמי בכתובות בפרק המדיר ומשמשתו נדה. ואקשו אי דידע לפרוש אי דלא ידע נסמוך עלה ואוקימנא כדרב יהודא דכי האי גוונא לא איבעי ליה לסמוך עליה אלמא לא מהימנא.

והיכא דאמרה טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני לא מהימנא דהא שויתה לנפשה חתיכה דאיסורא אבל אם נתנה טעם לדבריה נאמנת כי ההיא מעשה דשמואל דאמרה ליה דביתהו טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני ואמר לה שמואל אתמול טמאה ועכשיו טהורה אמרה ליה לא הות בחילי ההיא שעתא ובעא מיניה שמואל מרב ואמר ליה נאמנת והכי אתמר בירושלמי.

ורב אחא כתב בשאלתות הכי איתא דאמרי שדר לה שמואל כסא דברכתא ולא קבילא וכי הוה יתבא נדה הוה מודעא ליה בכסא דברכתא דלא שתית כסא דברכתא דאמר מר ומשנאו במתנה לאנשי ביתו כי היכא דניהו ליה שלמא וכי שתיא אתי לידי הרגל עבירה והדר אמרה ליה טהורה אני אחותך היא דאיקלעת לגבאי אמרה אי שתינא קמא אמרה לא קאעבדא לי יקרא אמינא אשדריה נהילך דשתתייה את, הדין הוא לישנא דרב אחא ולא ידענא היכא אשכחיה. ושמעינן מינה דנדה אסורה למשתי מכסא דגברא דגברא ולא ידענא מאי טעמא דהתם לאו אפתורא דגברא הות אכלה ושלא בפניו הות והרי הצעת המטה שהוא דבר המביא לידי הרגל ואפ"ה שלא בפניו מותר. ונ"ל דאם איתא להא מילתא בכי האי גוונא בלחוד הוא דאיתא דקא מייחד ליה כסא וקא משדר ליה ניהלה כי התם משום דקאי דעתיה עילוה והכין תניא במסכת כלה המשגר כוס של ברכה לאשה שלא מדעת בעלה חייב מיתה מפני שדעתו סומך עליה ד"א מפני שיצרו רבה עליו. ונדה לבעלה נמי להא דמיא. ומסתברא דלא שנא כוס של ברכה ולא שנא כוס אחר היכא דימייחד לה ומשדר ניהלה אסור דהא קא מעייל דעתיה עילוה. והאי דנקט כוס של ברכה רבותא קאמר מיהו היכא דקא שתו כולהו מההיא כסא ושתיה איהי נמי בתרייהו לית לן בה.

הנה כבר ביארנו פרישות הנדה בכל ימות השנה אבל יש בה פרישה אחרת שהיא למעלה מזו שאנו עתידים לפרש.

אך ראיתי להקדים עניני היולדות שהם שווין לפרישה זו שזכרנו בנדה. ואומר כי היולדות אסורה לבעלה דכתיב כימי נדת דותה תטמא. ואע"פ שאינה רואה דם טמאה שבעה לזכר וי"ד לנקבה וכן היא טמאה לעולם עד שתטבול ולא שנא כי ילדה ולד של קיימא ולא שנא הפילה נפל ובלבד מיום מ' ואילך.

ודוקא שפיר מרוקם מרוקם פי' מצויר בצורת איברים. ואעפ"י שהוא מלא מים מלא דם דהכי אסיקו בגמרא מעולם לא דכו שפירא בנהרדעא וכו'. אבל שאינו מרוקם לא ואפילו הפילה חתיכה לבנה ויש בה עצם ואפילו הפילה יד או רגל שאין חתוכין כצורות אצבעות בכולן טמאה לידה י"ד יום מספק נקבה דחיישינן שמא הרחיקה לידתה. וא"ת הא דתניא בברייתא המפלת יד חתוכה אמו טמאה לידה אלמא בעינן חתוכה התם לענין קרבן נאכל הוא דבעינן אבל לענין טומאת לידה בכל דהו נמי טמאה דהא שפיר מרוקם אין לו חתוך אצבעות ידים ורגלים וכיון דחיישינן שהרהיקה לידתה והפילה אותו איברים איברים אעפ"י שאינה חתוכה נמי טמאה לידה. ואיכא נמי מאן דאמר דהא דבעי יד חתוכה אליבא דת"ק דמתני' הוא דבעי שפיר מרוקם וכי לא הויא יד חתוכה הוו תרי ספיקא דילמא מולד שאינו מרוקם הוא ואת"ל מרוקם הוא דילמא גוף אטום הוא אבל השתא דקי"ל כשמואל דאמר לכל שפיר חוששת ליכא אלא חדא ספיקא ואפילו לשאינה חתוכה נמי חוששת דגוף אטום לא שכיח. והמפרש הזה לא ירד אל תוכן פי' המרוקם ושאינו מרוקם כי הנפל שאינו מרוקם הוא והשפיר המלא השנוי במשנתנו אין בו לא תבנית יד ולא תבנית רגל ולא צורת איברים והמרוקם הוא המצויר בצורת איברים אלא שאין לו חתוך ידים ורגלים. וא"ת מאחר שהשפיר ששנינו במשנתינו מלא מים מלא דם אין לו צורת איברים מאי איריא כי מלא מים מלא דם אפי' מלא בשר ועצמות לא כלום הוא שהרי חתיכה בעלמא היא וחתיכה שאינה לבנה אע"פ שיש בה עצם לאו כלום היא ואפי' היא לבנה נמי כחתיכה חיא דחיישין לולד שמא הטילה אותו חתיכות חתיכות אבל בגוף שלם כי האי גוונא היינו אטום מלמטה ומלמעלה וקיימא לן לא כלום הוא. אין הכי נמי. ומשום דבעי למתנא ואם היה מרוקם תשב לזכר ולנקבה דאפי' מלא מים נמי הוי ולד כרבי יהושע דפליג בברייתא בהדי רבנן משום הכי תנא רישא בשפיר מלא מים מלא דם מיהו לשפיר שאינו מרוקם ליכא מאן דחיישׁ.

והמפלת מין בהמה חיה ועוף ואפילו מין דגים וחגבים ושרצים אמן טמאה לידה מאי טעמא כיון דקי"ל דבתר צורת פנים אזלינן. ואיכא תנא נמי דאמר במקצת צורה נמי ולד

הוי כגון המצח וגבות העין וגבות הזקן ואנן השתא לא בקיאינן בצורת הולד ויש הרבה בחיות הים שהן דומות לחיות הארץ ואפשר שיהיה בצורת פניהם מקצת צורת אדם. גם יש במיני השרצים שהן דומין לחיות קטנות שבארץ כגון החולד והעכבר והתנשמת ושאר שרצים לא נודע לא הם ולא צורתם ואם נטהר בהם א' או ב' שמא יבא הדבר לידי שבוש, הלכך בכולן טמאה י"ד יום לפי שאין אנו יכולין לבדוק בין זכר לנקבה אא"כ הולד גדול.

ובתר י"ד ימים דנקבה בעיא למיתב ז' נקיים מ"ט משום דקי"ל דא"א לפתיחת הקבר בלא דם והכי איפסיקא הלכתא בהדיא בפרק בתרא דנדה ואע"ג דההוא דם בקושי חזיתיה ואמרינן קושי הסמוך ללידה רחמנא טהריה הא קי"ל דאין קושי לנפלים ואפי' ולד מעליא נמי הוי דהא אמרינן לקמן דהאידנא דם טוהר ליכא ואפי' בימי טוהר ויולדת וכל שכן הכא דכלהו נשי ספק טועות נינהו דלא ידעי בין ימי נדה לימי זיבה. וקי"ל דקושי הסמוך ללידה בימי נדה נדה וכיון דדם טמא לכולהו דמי האידנא ז' נקיים בעיא למיתב. מיהו ימי לידתה שאין רואה בהן עולה לז' נקיים אי לא חזיא בשבעה ימים אחרים לי"ד לנקבה טובלת ומותרת לבעלה והיא שבדקה עצמה בבדיקת הזבה כמו שאנו עתידים לפרש בשער הספירה והבדיקה.

וכתב רב אחא דהא דאמרינן אי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם דוקא מיום ארבעים ואילך ליצירת הולד אבל ביום מ' כיון דמיא בעלמא היא לית ליה פתיחת הקבר ומייתי ראיה משמעתא דכריתות פרק ארבע מחוסרי כפרה דקא מוקים התם למתניתא בהאי טעמא. וקשיא לי הא דגרסינן הכא פרק המפלת דקא מוקים לפלוגתא דר' יהודה ורבנן בחתיכה באפשר לפתיחת הקבר בלא דם. והא הכא דחתיכה לאו ולד ניהו כלל ולטומאת ולד לא חיישא ביה ואפי' הכי מטמא ר' יהודה משום נדה דאי אפשר לפתיחה בלא דם. ועוד תניא קשתה שנים ולשלישי הפילה ואינה יודעת מה הפילה הרי זו בספק לידה ספק זיבה מביאה קרבן ואינו נאכל ר' יהושע אומר מביאה קרבן ונאכל שאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם אלמא במפלת רוח נמי אמרינן הכי וכיון דפליגי תנאי בהא מילתא ואיפסוק הלכתא דא"א לפתיחת קבר בלא דם מנא ליה לרב אחא לאיפלוגי בין נפל של ארבעים ואחד לנפל של ארבעים יום ואי משום שמעתא דכריתות ההיא אוקימתא בעלמא היא ואשנויא לא סמכינן דמסקנא דמילתא כדמעיקרא אסיקנא התם ואפי' הויא מסקנא דשמעתא כי האי שנויא מאי ראיה איכא מהתם לאיפלוגי בין נפל לנפל. הא קאמר הכא דמאן דאמר אפשר לפתיחת הקבר בלא דם לית הלכתא כוותיה בהא הילכך

בכולהו בעיא למיתב שבעה נקיים כדאמרן. ואפי' המפלת שפיר שאינו מרוקם והוא מלא מים מלא דם משום דאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם.
אבל המפלת כמין קליפות כמין שערות כמין עפר כמין יבחושין אדומים, אין כאן חשש לידה ולא חשש (פתיחת הקבר) אלא א"כ יש עמהן דם טמאה נדה ואם, או תטיל למים בפושרין אם נמחו טמאה ואם לא נמחו לאלתר שבקינן להו בגויה עד מעת לעת ועבדינן לי' בפושרין כל מעת לעת ואם נמחו טמאה ואם לאו טהורה דאמרינן כי לא נמחו בריה הוא אבל הרואה דם יבש אע"פ שלא נמוח טמאה נדה.
המפלת שליא טמאה לידה לפי שאין שליא בלא ולד ואתמוחי הוא דאתמוחי ואם ילדה ולד תחילה ואחר כך הפילא שליא תולין את השליא בולד דאמר מר מעשה ותלו את השליא בולד אחר עשרים ימים וכי תלינן הני מילי בבן קיימא אבל בנפל לא תלינן ובבן קיימא נמי לא תלינן שליא אלא בזמן שהיא באה אחר הולד אבל אם יצאה שליא קודם ולד ודאי ולד אחר הוא וכל הנך דאמרינן בגמרא נברא בעין אחת ובירך אחת באמצע אמו טמאה. וושטו אטום אמו טהורה וגוף אטום ופניו טוחות וגולגלתו אטומה וכמין אפיקותא דדיקולא ושיש לו שני גבין ושני שדראות בכולן אמו טמאה לידה י"ד יום לפי שאין אנו בקיאין בצורות הללו ובעיא נמי ז' נקיים לפי שאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם.
כתב הרב ר' יצחק בהלכות שלו שאין לנו דם טהור בזמן הזה ופירש הטעם כיון דאיכא יולדת בזוב שאין דמה טהור עד שתשב ז' נקיים ואע"פ שנכנסה כמה בימי טוהר טמאה עד שתשב עליו ז' נקיים אלו דברי הרב. אבל בעל הלכות ורב אחא משבחא כתבו דאיכא דם טוהר כדינא דגמרא. אבל נראין דברי הרב ולאו מטעמי' אלא כיון דכולהי נשי האידנא טועות משווינן להו ולא ידעי בין ימי נדה לימי זיבה הכי איכא למיחש ליולדת דילמא לא ידעא בין ימי טוהר לבתר ימי טוהר ואתי למיגע באיסורא דאורייתא ואל תתמה שהרי בימי חכמים הראשונים שהיו בקיאין בכל דבר גזרו על דם בתולים ואפי' תינוקת שלא הגיעה זמנה לראות ונשאת בועל בעילת מצוה ופורש וכל זה כדי שלא ישתבשו בשאר דמים וכ"ש בדורות הללו שיש לנו לפרוש מכל הדמים שלא יבא לידי איסור.
הלכך כל מראה אדמימות שבדם טמא וצריכה ז' נקיים בין יולדת בין בשאינה יולדת חוץ ממראה ירוק ומראה לבן. ודם השחור טמא מדר' חנינא דאמר האי שחור אדום הוה אלא שלקה. הילכך כל מראה שחור נמי טמא לפי שאין אנו בקיאין עכשיו בין שחור לדיהה ממנו:
הנה השלמנו דין הנדה והיולדת ופרישתן לכל ימי השנה.

אך יש נדה אחרת גדולה מזו והיא הכלה שלא נבעלה ופירסה נדה שהוא אסור להתיחד עמה הלילה אלא הוא ישן בין האנשים ואשתו ישנה בין הנשים כדאיתא בכתובות בפ' ראשון ומהלשון הזה נלמד דלא סגי לי' בחדא מיניהו אלא שצריך להיות בבית אנשים ונשים והוא ישן בצד אחד בין האנשים והיא ישנה לצד השני עם נשים נמצא הייחוד הזה הוא חמור יותר מיחוד של אשת איש שהיא מתיחדת עם שני אנשים כשרים וזו אינה מתיחדת עם בעלה עד שיהו שם אנשים ונשים והטעם מפני שהיא אשתו והיצר מקטרג עלי'.

וי"א לענין יחוד אשה אחרת כמו כן כי האי גוונא בעינן טפי וכי אמרינן דאשה אחת מתייחדת עם שני אנשים כשרים הני מילי ביום אבל בלילה לא יישן עמה בבית אחת עד שיהיו שם שלשה כשרים מפני שהיא דומה לדרך זו דאמרינן לא שנו אלא בעיר אבל בדרך עד שיהיו שלשה שמא יצטרך אחד לנקביו ונמצא אחד מתיחד עם הערוה. והכי נמי חיישינן דילמא אדניים חד מינהו איתער חד ועביד איסורא ומסתברא כוותיה. מיהו שמירת נשים לא בעינן כלל ממעשה דר' יהושע שהלך הוא ותלמידיו לפדות ריבה אחת ובלילה השכיבה תחת מרגלותיו:

סימן ב

עתים שצריך לפרוש מאשתו כגון סמוך לוסתה דאמרי רבנן דמחייב איניש למפרש מינה כל אותה עונה דרגילה למיחזי בגוה כדמפרשינן בשער תיקון הוסתות בעז"ה. ואסמכוה אקרא דוהזרתם את בני ישראל מטומאתם מיהו ההיא פרישה לא דמיא לפרישת נדה דלא פריש מינה אלא מתשמיש בלחוד שלא אסרו שום קריבה אלא בנדת טומאתה בלבד ובשעה שהוא יוצא לדרך התירוה לו אפי' ביום וסתה מאי טעמא וסתות דרבנן ובמקום מצוה לא גזרו.

ויש עתים אחרים שהם ממקרה הזמן שהוא צריך לפרוש ממנה כגון אבל בימי אבלו בין בחול בין בשבת וכגון תשעה באב ויום הכפורים שהן אסורין בתשמיש אלא שאין צריכין הרחקה אחרת שהרי אמרו באבל באמת אמרו מוזגת לו את הכוס ומצעת לו את המטה ומרחצת פניו ידיו ורגליו וכ"ש שהיא מותרת לאכול עמו אפי' בקערה אחת. ומשמעתא דכתובות פ' ראשון משמע שהיא מותרת לישן עמו במטה, והדעת מכרעת שע"י דבר חוצץ קאמר מיהו משום לך לך אמרינן לנזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב מיבעי לי' לארחוקי שלא ישן עמה במטה כלל.

ויש אבלות אחרת שהוא אסור להתיחד עם אשתו בלילה אלא שהוא ישן בין האנשים ואשתו ישנה בין הנשים כדתניא הרי שהיתה פתו אפויה וטבחו טבוח ויינו מזוג ומת

אביו של חתן או אמה של כלה מכניסין את המת לחדר ואת החתן ואת הכלה לחופה ובועל בעילת מצוה ופורש ונוהג ז' ימי אבילות וכל אותן הימים הוא ישן בין אנשים ואשתו ישנה בין הנשים יש מפרשין כל אותן ימי המשתה בלבד. ויש מפרשין כל ימי המשתה והאבל וכן עיקר. ואע"ג דאבלות אחרת אין זקוק לכך. אבילות דהכא שאני דקילא ואתי לזלזולו בה.

ואיכא מאן דאמר דאי מתרמי לי' לאינש ברגל שצריך כמו כן שישן הוא בין האנשים ואשתו בין הנשים משום דדמי האי לאבלות דחתן דמזלזלין ביה דלא נהיג אבלות ברגל וקיי"ל דאסור בתשמיש דאמרינן דברים שבצנעה נוהגים הלכך בעי הרחקה יתירה כי הכא, ולי נראה דשאני רגל משבעת ימי המשתה דאית בהו אפושי שמחה לשושבינין ולכל בני חופה אבל שמחת הרגל לית ביה כי היא גונא דאי לא תימא הכי שבת הא לא נהיגי ביה אבלות אלא דברים שבצנעה וגבי שבת לא אשכחן מאן דאמר שיהא הוא ישן בין האנשים ואשתו ישנה בין הנשים. אלמא טעמא דשבעת ימי המשתה משום אפושי שמחה הוא דקא מפשי בהו ומשום הכי אתי לזלזולי באבלות דידיה וכן הלכתא.

עוד יש עתים אחרים שהוא אסור בתשמיש כגון שני רעבון למי שאינו מחוסר בנים וסמני רעבון כדאמרינן מדינתא אמדינתא כפנא.

וכן אכסנאי אסור בתשמיש המטה ומסתברא שאם יחדו לו ולאשתו בית שהוא מותר ובלבד שלא ישן בטליתו של בעל הבית ולא אמרו אלא משום צניעות.

וכן אמרו אסור לשמש בפני כל חי מדקאמרינן בפני משמע נעור קאמר אבל ישן מותר. וכל חי דאמרינן כגון עבדיו ושפחותיו אבל בפני בהמה מותר. ומסתברא דתינוק שאינו יודע לדבר כבהמה דמי ורמיזא הא מילתא בפ' ערבי פסחים בענין המשמש במטה שהתינוק ישן עלי' וכו'.

וכן אמרו ישראל קדושים הן ואין משמשין מטותיהן ביום ואם הוא בית אפל מותר ואם הוא תלמיד חכם וצריך לאותו דבר מאפיל בטליתו ומותר.

וכן אמרו אסור לשמש מטתו לאור הנר. ומסתברא אפי' מאפיל בטליתו נמי אסור משמעתא דמסכת יום טוב דבעינן התם מהו לכבות את הנר מפני דבר אחר.

וכן אמרו בית שיש בו ספר תורה אסור לשמש בתוכו עד שיעשה בו מחיצה עשרה. ואם יש לו בית אחד עד שיוציאנו משם וכן בית שיש בו תפילין או חומשין או נביאים או כתובים אסור לשמש בו עד שיתנם כלי בתוך כלי ויהי' העליון כלי שאינו כליין כגון גלימא עילוי קומטרא. ועכשיו שנתנה תושבע"פ לכתוב משום עת לעשות לה' אף ספרי הגמרא נמי כן צריכין כסוי.

וכן מי שנדר הנאת תשמיש מאשתו בין שנדר הוא בין שנדרה היא ואמרה הנאת תשמישך עלי.
וכן אשת ישראל שקנא לה ונסתרה אסורה לו ואפי' להתיחד עמה עד שישקנה והיא טהורה.
וכן אשת כהן שנשבית אסורה לבעלה ואסורה להתיחד עמו ממעשה דר' זכריה בן הקצב (אבל מותר לדור עמה בחצר) אבל אשת כהן שנאנסה אסורה לקיימה (ר"ל בחצר) דבשבויה הקלו אבל לא באנוסה. והכי אי' בכתובות:

סימן ג

הנה השלמנו כל הפרישות ומצאנו מכללן תשע פרישות זו למעלה מזו.
הראשונה פרישת הקדושות. כגון אכסנאי ובפני כל חי. ותשמיש היום. ולאור הנר. ובית שיש בו ספר תורה וכתבי הקדש כל אלו אסורין במקומן ויש להן היתר במקום אחד.
מוסיף עליהן שני רעבון שהן אסורים בכל אותה מדינה.
מוסף עליהם הנודר מן התשמיש שהוא אסור בכל מקום עד שיתיר את נדרו. וכן פרישת יום הוסתות לנדה שהוא אסור בכל מקום עד שתעקר את הוסת.
מוסף עליהם תשעה באב ויום הכפורים שאין להם היתר.
מוסף עליהם האבל בתוך שבעת ימי חופתו שהוא אסור להתיחד עמה בלילה אבל אינו חייב בשאר מיני פרישות.
מוסף עליהם הנדה שהוא חייב בכל מיני פרישה בחבוק ונשוק ודברי בטלים ומזיגת הכוס והצעת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו ובאכילת שלחנו ובשגירת הכוס ואפי' כוס של ברכה ובנגיעת אצבע קטנה שלה ואסור להסתכל בעקיבה ובכל מקום הסתר שלה.
מוסף עליהם הנדה בימי חופתה ולא בעל שהוא אסור בכל אלה ואף להתיחד עמה בלילה.
מוסף עליהם אשת ישראל שקנא לה ונסתרה שהיא אסורה בכל אלה ואסורה להתיחד עמו ביום ובלילה אבל יש לה היתר.
מוסף עליהם אשת כהן שנשבית שהיא אסורה בכל אלה ואין לה היתר לעולם.
הרי תשעה פרישות זו למעלה מזו. נמצאו באבל שתים מהן ובנדה שלש כאשר פירשנו:
וראיתי בתשובת שאלות לרבינו האיי זצ"ל שגם שאלו אותו על הכלה שנבעלה בעילת מצוה אם היא צריכה שבעה נקיים וטבילה כשאר נדה או לא והשיב מנהגא דילן שאם בעל וראתה דם אע"פ שראתה דם יגמור ביאתו ופורש. ונוהגת עצמה כל שבעה כנדה

ויתבא לה לגיסא כשאר נדות כדי שלא יהא הרגל וצריכא ז' נקיים כעיקר זבה אלא שאין אנו מטמאין משכב שתחתיה בשעת בעילה משום דלאו נדה ודאי היא אלא ספק.
ואיני עומד על בירור דבריו במה שאמר שאין אנו מטמאין משכב שתחתיה בשעת בעילה משום דלאו נדה ודאי היא ואלו היתה נדה ודאי כלום יש טומאה וטהרה בזמן הזה לטמא משכב שתחתיה. ונראה מדבריו שאסור לישן על מטתה של נדה אפי' בשעה שאינה במטה משום הרגל. ודוקא נדה ודאי אבל כלה מותר לישן על אותה מטה לאחר שעמדה מאצלו ואפי' באותו סדין שהדם עליו. ואע"פ שאין זה מן ההלכה הרי הם דברים שהדעת מכרעת עליהם.
והאי בועל בעילת מצוה ופורש דקאמרינן לא פורש מיד הוא דאם כן נמצא יציאתו הנאה לו כביאתו אלא ממתין עד שימות ופורש מיד מן המטה או שפורשת היא מאצלו ולנעוץ צפרניו בקרקע ער שימות האבר אינו צריך שהרי התירוהו לגמור ביאתו אלא עומד עד שימות ופורש וזו היא גמר ביאה דקאמרינן ואסור לעשות אחר כך שום הרגל כנדה גמורה. ודומה לי כי מפני החומר הזה נהגו של בית ר' שלא יבאו לידי הספק בבעילת מצוה.
הצור ברחמיו יצילנו מחטא ומכל מכשול ועון ויודיענו ארחות חיים שובע שמחות את פניו אמן אמן:
נשלם שער הפרישה שבח והודאה לבורא קצוות ששה.

שער תיקון הוסתות

סימן א

ראיתי לפרש תחלה חשש הוסתות לוסת הקבוע ולשאינו קבוע ואחר נפרש הזמן הראוי לקביעת הוסת ואת שאינו ראוי ואחר נפרש ענין הוסת באיזה דרך הוא נקבע:
ותחלה נאמר כי חשש הוסתות דרבנן היא דפלוגתא דרב ושמואל היא. דאיתמר הגיע שעת וסתה ולא בדקה ולא ראתה אמר רב בדקה ומצאה טמא טמא טהור טהור קסבר וסתות דרבנן ושמואל אמר אפי' בדקה ומצאה טהור טמא קסבר וסתות דאורייתא וקיימא לן כרב באיסורי. ועוד דמוקמינן לפלוגתייהו כתנאי דתניא הגיע שעת וסתה ולא בדקה ולא ראתה ר' מאיר אומר טמאה נדה וחכמים אומרים תבדוק. שמואל קאי כר' מאיר ורב קאי כרבנן. ועוד מדבעי רבא מרב נחמן וסתות דאורייתא או דרבנן. ובלישנא בתרא פשט ליה וסתות דרבנן אלמא מדהכי פשט ליה דהכי הלכתא ועוד מדאמרי' ביבמות חייב אדם לפקוד את אשתו בשעה שיוצא לדרך ומוקמינן לה אפי' בשעת וסתה

שמע מינה וסתות דרבנן ובמקום מצוה לא גזור דאי דאורייתא היכי שרינן ליה ועוד דמחייבינן ליה נמי אלא ש"מ דרבנן היא. והכין פסק רב אחא וכן פסק בעל ההלכות. ואע"ג דתניא והזרתם את בני ישראל מטומאתם. אזהרה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהן סמוך לוסתן וכמה עונה. ההיא אסמכתא בעלמא היא.

מיהו אע"ג דחששא דרבנן היא אמרו רבנן שאם הגיע יום וסתה ולא בדקה ולא ראתה תבדק לאחר מיכן ואם מצאה טמא טמאה ומדאמרינן תבדק ש"מ שהיא בחזקת טומאה ואסורה לשמש עד שתבדק ואע"ג דאמרי' אינה אסורה אלא אותה עונה בלבד הני מילי כשבדקה ביום וסתה ומצאה טהורה אבל אם לא בדקה אסורה עד שתבדק.

מיהו לאותה עונה לא סגיא לה בבדיקה מידי דכולי יום הוסת כשעת הוסת דמי דקיימא לן כרב יהודה דאמר כל היום שלה ומאי כל היום שלה עונת היום והני מילי כשהיא רגילה ביום או אפי' עם הנץ החמה מיד אבל רגילה לראות בלילה ואפי' קודם הנץ החמה מיד אינה חוששת אלא בלילה ואם בדקה ולא ראתה מותרת לשמש ביום.

והיכא דרגילה למיחזי בהנץ החמה גופיה אי נמי דלא קים לה במילתא שפיר ולא ידעה אי קודם הנץ החמה אי לאחר הנץ החמה ודאי נקטינן להו לחומרא כל הלילה וכל היום. (ובהרא"ש נדה דס"ג הביא דברי הראב"ד הנ"ל בזה"ל ואם רגילה בהנץ החמה ולא קים לה שפיר אי קודם הנץ או לאחר הנץ יש מחמירין לאוסרה כל היום וכל הלילה וי"א כיון דווסתות דרבנן כ"ש סמוך לווסתה הלכך הוי ספק דרבנן לקולא ולא חיישינן אלא ליום שהוא בוודאי כימי נדתה והכריע הוא להקל עכ"ל. וכן הוא בטור י"ד סי' קפ"ד ודעת הרז"ה בהשגות דספיקו להקל והוי כאשה שאין לה וסת קבוע ואין צריך לפרוש כלל עונה ומותרת בלילה וביום).

והיכא דרגילה למיחזי ראיה מרובה מקודם הנץ החמה עד לאחר הנץ החמה ודאי איכא מאן דאמר אסורה בלילה וביום מאי טעמא כיון דההיא שעתא כולה שעת הוסת היא ואפי' לר' יוסי דאמר אף ימים ושעות וסתות מודה בשעת הוסת מיהת אסורה לשמש בכולה הלכך לר' יהודא דאמר כל עונה שלה ומפני שעת הוסת כל עונה נאסרת. כל היום וכל הלילה אסורה שהרי וסתה בלילה וביום הוא. ואיכא מאן דאמר דכל כי האי גוונא בתר תחילת הוסת אזלינן ולא מתסרא אלא בלילה ואע"ג דכולה שעת הוסת אסורה לשמש ואפי' לר' יוסי הני מילי לשעת הוסת בלחוד אבל לאסור את שלפניו ואת שלאחריו לא אמרינן אלא להההיא עונה דתחלת הוסת קאי בגוה ואם בדקה קודם הנץ החמה ולא ראתה אסורה לשמש כל אותה עונה. אבל כל היום מותרת לפי שעיקר הוסת בתחלתו הוא דאמרינן לקמן שאין האשה קובעת לה וסת בתוך ימי נדתה אלמא כלהו

ימי נדה בתר ראיה קמייתא שדינא להו. והכא נמי סוף ראיה בתר תחילתה שדינא להו ואנן אכרענן בהא מילתא כי הא סברא בתרא מהא דתניא היתה למודה להיות רואה עם הנץ החמה אינה אסורה אלא עם הנץ החמה דברי ר' יוסי ורבי יהודה אומר כל הלילה שלה ואוקימנא להא דרגילה למחזי בסוף לילה. והא ודאי כל היכא דתני עם לאלתר משמע וא"כ דכה"ג אסורה ביום ובלילה היכא קתני כל הלילה שלה והא א"א דלא עיילי ראיה בתוך הנץ החמה ותתסר ביממא ובליליא ועוד סתמא קתני להיות רואה ולא מפליג בין ראיה מרובה לראיה מועטת הילכך אינה אסורה אלא עונת הלילה ושעת הוסת בלבד.

והא דאמרינן דכל אותה עונה אסורה דוקא בוסתות דיומי אבל בוסתות דגופי כגון מפהקת ומעטשת וחוששת בפי כריסה וכל אותן השנוים במשנתינו פרק האשה שעושה צרכיה אינה אסורה אלא עם וסתה בלבד בין יש לה יום קבוע לאותן סמנים בין אין לה אבל לפני וסתה מותר ואם בדקה בשעת וסתה ולא ראתה מותרת לאחר הוסת. וראיה לדבר מדקתני עלה במתני' ר' יוסי אומר אף ימים ושעות וסתות משמע דהכי קאמר כי היכי דוסתות דגופא לא מיתסרא אלא לשעתא ה"נ וסתות דיומי לא מתסרא אלא לשעתא ולמאן קאמר לאו לר' יהודה בר פלוגתיה אלמא בוסתות דגופא לא פליג ר' יהודה ודוקא כשהי' רגילה לראות כל הראי' בתוך הוסת אבל אם רגילה לראות ממנה אחר הוסת אסורה מן הוסת ואילך כל היום וצריכא בדיקה אחר הוסת כדי לטהר הוסת וכדי להתירה לבעלה אחר אותה עונה אבל קודם הוסת מיהא מותרת בלא בדיקה ואע"ג דאכרענן לעיל דבתר תחלת הראי' אזלינן הנ"מ בשתי עונות דלא אסרינן עליה אלא ההיא עונה דתחלת הוסת קאי בגוה אבל תוך הוסת ואחר הוסת חדא עונה היא. וכיון דפשטה ראייתה אחר הוסת כולה יומא מתפס מן הוסת ואילך מתסרא.

ואמרי רבנן דל"ש וסת קבוע ול"ש וסת שאינו קבוע חששת ליום ראייתה דתניא היתה למודה להיות רואה יום ט"ו ושנתה ליום עשרים זה וזה אסורים. ואמר רבא לא תימא דקאי יום השינוי בימי נדתה אלא אפי' קאי לה בימי זיבתה כגון שהיתה למודה להיות רואה מיום עשרים ליום עשרים ושנתה לששה עשר או לשבעה עשר דקאי לה בתוך שמונה עשר יום לראיית נדתה אף ע"ג דההיא ראיה לא חזיא לקביעת וסת כדאמרינן לקמן מיחש מיהו חיישא לה.

ומדקתני זה וזה אסורין משמע דכי הדדי ניהו אלמא לוסת שאינו קבוע נמי חוששת כל היום ומסתברא לן דוקא שלא קבעה וסת לא לימים ולא לשעות אבל אם קבעה וסת לשעות ולא קבעה לה לימים אינה חוששת אלא לשעתה בלבד דעד כאן לא פליג ר'

יהודה עליה דר"י אלא בלימודה לימים כדתניא היתה למודה להיות רואה ליום עשרים משש שעות לשש שעות והגיע יום עשרים ולא ראתה אסורה לשמש כל שש שעות דברי רבי יהודה ור' יוסי מתיר עד שש שעות וחוששת לשש שעות וכו'. הכא הוא דפליג ר' יהודה דכיון דלמודה ביום עשרים אע"ג דלמודה בשש שעות קביעותה דיומא אמר לה ועקר לקביעותה דשעה דחיישינן כיון דקביע לה וסת בהאי יומא כולי יומא זמנה היא אבל היכא דקביע לה וסת לשעות ולא קביע לה וסת ליומא ודאי קביעותה דשעה מהני לה ולא אתי וסת שאינו קבוע דיומא ועקר לה לקביעותה דשעה. ותו איכא למיגמר להא מילתא מההיא אתתא דכל אימת דהוה סלקא מטבילת מצוה הוית חזיא דם ואתית לקמיה דר' יוחנן ואמר לה שמא דימת עיריך עלתה ביך לכי והבעלי לו על גב הנהר. והא התם דבין שהיה לה וסת בין שלא היה לה וסת יום טבילתה לא היתה קבוע פעמים מקדמת ופעמים מאחרת וביום טבילתה היתה לה שעה קבוע לראיה שבכל עת שהיתה נכנסת לעיר וחברותיה מרגישות בה מיד רואה ואעפ"כ לא חשש ר' יהודה אלא לשעתא בלבד דהיינו שעת כניסתה לעיר אבל קודם כניסתה לעיר התירה ש"מ שאם קבעה וסת לשעות ולא קבעה לימים אינה חוששת אלא לשעתה בלבד.

ואע"פ שהשוו וסת שאינו קבוע לוסת הקבוע לענין חששא אבל לענין עקירה לא שוו אהדדי דכל וסת שהוא קבוע שלשה פעמים צריך לעקרו שלשה פעמים וצריכה שתבדוק עצמה ביום הוסת כדי לעקר הוסת אבל וסת שאינו קבוע אפילו קבעתו שני פעמים הרי הוא נעקר בפעם אחד ואינו צריך בדיקה שאם הגיע אותו יום ולא בדקה ולא ראתה כיון שעבר אותו יום הותרא היא והותר אותו היום ואם שנתה ליום אחר חוששת לאותו יום לפי מה שהוא ולעולם הוסת שלא נקבעה שלשה פעמים האחרון עוקר את הראשון בפעם אחת.

ועוד יש הפרש בין וסת קבוע לשאינו קבוע שהוסת שאינו קבוע כיון שעבר עליה אותו יום ולא ראתה נעקר לגמרי בפעם אחת ואע"פ דלא שנתה לוסת אחר אבל וסת שהוא קבוע אפי' עברו עליה שלש עונות כמותן ולא ראתה כיון שלא שנתה ליום אחר נהי דאינה חוששת לאותו יום עד שתחזור ותראה בו ביום אבל חזרה וראתה בו ביום אפילו אחר כמה הפסקות חוזר למקומו וצריכה עוד שלשה פעמים לעקרו מאי טעמא דאמרינן אורח בזמנו בא דתניא היתה למודה להיות רואה יום עשרים ושנתה ליום שלשים זה וזה אסורים הגיע יום עשרים ולא ראתה מותרת לשמש עד שלשים יום וחוששת ליום שלשים. הגיע יום שלשים וראתה יום עשרים ולא ראתה יום שלשים ולא ראתה יום עשרים וראתה הותר יום שלשים ונאסר יום עשרים מפני שאורח בזמנו בא. שמעינן

מהא שאע"פ שהפסיקה שלש עונות ולא ראתה כיון שחזרה באותו יום חזר הוסת למקומו אפילו בפעם אחת. ודוקא שלא שנתה לוסת אחר אבל שנתה לוסת אחר כבר עקר הראשון לגמרי ואם תחזור לראות בו הרי הוא כתחלת וסת וכאשה שהיא משנה את וסתה לוסת אחר דבעינן שלשה פעמים לעקור הראשון ולקביעת השני והראשון נעשה שני והשני ראשון.

ומכאן אתה למד שהאשה שאינה רואה בימי עבורה בשיכלו ימי מניקתה ותחזור לראות אם חזרה לוסת הראשון אפי' בפעם אחת קבעה לה וסתה וצריכה שלשה פעמים לעקרו ולא עוד אלא אפי' חזרה לוסת אחר הרי היא כלמודה לראות בענין אחד ושנתה לענין אחר שצריכה שלשה פעמים לעקר את הראשון. וזה חומר יש בהפסקת ימי מניקתה מה שאין בן בהפסקה אחרת דאלו הפסקה אחרת אם עברו עליה שלש עונות ולא ראתה כלל ולבסוף שלש עונות שנתה ליום אחר אינה חוששת לוסת האחר אלא ליום השינוי. אבל בהפסקת ימי מניקתה אפי' התחילה לראות בענין אחר חוששת לזה וחוששת לוסת האחר למדנו דבר זה ממ"ש לענין מעת לעת דאלו זקנה שהפסיקה ג' עונות ולא ראתה ולבסוף ראתה דייה שעתה ראייה הראשונה ואילו גבי מניקת ביון שעברו ימי מניקתה וראתה דם מטמאה מעת לעת אפי' בראייה הראשונה אלמא וסת במקומו עומד ודמים למקומם הם חוזרין ולא נסתלקו דמיה אלא לשעתה. והטעם מפני שכל הפסקה שהיא באה מחמת דבר הגורם נסתלק הגורם חזר הוסת למקומו. והגורם להפסקת עוברת ומניקה מפני שאיבריה מתפרקין ואין נפשה חוזרת עליה עד כ"ד חדש. וכן הדין לאשה שהיתה במחבא שלש עונות והפסיקה מחמת חרדה כשהסתלק החרדה חוששת לוסתה. אבל הפסקה אחרת אם היתה למודה מראש חדש לראש חדש והפסיקה שלש עונות ולבסוף ראתה בחמשה בחדש אינה חוששת לראש חדש הואיל והוחזקו לה ג' חדשים בלא ראיה אבל אם תחזור ותראה בראיה שנייה בר"ח מיד חזרה לוסתה שכבר בא האורח בזמנו. ויש מי שאומר דמנקת כיון שעברו ימי מניקתה אע"פ שלא התחילה לראות מיד חוששת לוסתה הראשון. והסברא הזאת אינה באה אלא בזמן שהיה וסתה הראשון קבוע לימי החדש כגון מריש ירחא לריש ירחא או מחמשה בירחא לחמשה בירחא וכיוצא בהן דכי שלמו ימי מניקתה חיישא לריש ירחא קמא דפגעה ביה אבל אם היה וסתה הקבוע בהפלגות כגון מעשרים יום לעשרים יום או מכ"ה לכ"ה כשתשלים ימי מניקתה לאיזו הפלגה חוששת עד שתחל לראות. ומסתברא דבין בזה ובין בזה אינה חוששת עד שתשוב לראות דחששא דרבנן היא וכי לא חזיא אמרינן שמא עדיין לא חזרו

דמים למקומם שהרי כל ימי עוברה ומניקתה דמיה מסולקין מפני שאיבריה מתפרקין ואין נפשה חוזרת עליה עד לאחר כ"ד חדש לימי מניקתה.
ואשה שהיא רואה בעונותיה בימי עיבורה ובימי מניקתה כיון שלא הפסיקה שלשה עונות הרי היא חוששת ליום וסתה ואסורה לשמש. מיהו לא בעיא בדיקה שאם לא בדקה ולא ראתה טהורה מאותו יום ואילך. ואם עברו עליה ג' עונות כיון שלא בדקה ולא ראתה שוב אינה חוששת עד שתשיב לראות. וכן אם היתה במחבא והגיע שעת וסתה ולא בדקה ולא ראתה מותרת מאותו יום ואילך מפני שחרדה מסלקת את הדמים. והאי עוברה דאמרינן הכא דדמיה מסולקין דוקא משהוכר העובר שלה אבל עד שלא הוכר עוברה הרי היא כשאר נשים ובעיא בדיקה וכל אשה צריכה לחוש תחלה בימי עיבורה עד שיעברו עליה ג' עונות בלא ראייה ובדיקה ואשה שהפסיקה ג' עונות ולא ראתה ולסוף ג' עונות ראתה כבר אמר' שחזרה לוסת הא' וחוששת מעונה לעונה שאורח בזמנו בא. ואם הפסיקה ג' עונות אחרות ולבסוף ראתה כמו כן חזר הוסת למקומו וחוששת מעונה לעונה. אבל אם הפסיקה ג' עונות אחרות ולבסוף ראתה שוב אינה חוששת מעונה לעונה שכבר עקרה הוסת הראשון שהיה קבוע לעונות וקבעה לה וסת אחר בהפלנת ג' עונות. ואשה שקבעה לה וסת באיזה ענין שתקבע אותו או קרוב או רחוק אינה חוששת אלא לאותו וסת בלבד. וזה חומר יש בוסת שאינו קבוע מי הקבוע דלוסת שאינו קבוע חוששת בתחלת וסתה לשתי חששות אחת לימי החדש ואחת לשיעור הפלגה כמו שנפרש לפנינו בקביעת הוסתות משא"כ בקבוע.
ואשה שהיא למודה לראית בעונותיה ה' ימים או ד' רצופים נאמרו בה ג' פנים יש מי שאומר שאינה חוששת ג' עונות אלא ליום ראשון בלבד כי הוא עיקר הוסת והוא צריך ג' פעמים לעקרו אבל שאר ימי עונה אעפ"י שהיא למודה בהן כמה פעמים נעקרים הם בפעם אחת לפי שאין אשה קובעת וסת בתוך ימי נדתה כמו שנפרש לפנינו בזמני קביעת הוסתות הילכך הרי הן כוסת שאינו קבוע והם נעקרים בפעם אחת ואינה חוששת להם אלא לעונה אחת. ויש מי שאומר שאפי' עונה אחת אינה חוששת להם לפי שאינן אלא משיכת הוסת ודמים יתרים הוא דאתוספו בה כדאמרינן בגמרא ס"פ בנות כותיים ומדקרי להו תוספת דמים אלמא אין להם דין וסת בפני עצמו. והילכך כיון שנעקר הראשון כלן נעקרין עמו. ואם לא ראתה ביום ראשון הוא הוי עקירה לשני. ויש מי שאומר כשם שחוששת לראשון ג' עונות כך היא חוששת לכולן ג' עונות. והטעם כיון שאין אנו עתה בקיאין במראה דמים ולא בתקון הוסתות דכלהו נשי האידנא טועות משוינן להו דלא ידעי בין ימי נדה לימי זיבה וקי"ל דאין אשה קובעת לה וסת בתוך י"א

יום שבין נדה לנדה כדבעינן למימר קמן הילכך איכא הכא שתי חששות שמא היום הראשון של וסת היה דם טהור והשני או השלישי היה דם טמא והוא היה תחלת הוסת ועיקרו א"נ הראשון או השני היו מתוך י"א והשלישי והרביעי תחלת נדה וראוין לקביעת וסת, וכיון דאיכא השתא הנך הששות כלהו ימי הוסת הם עיקר וצריכה לחוש להם ג' פעמים כראשון של וסת. הנה אלה ג' פנים נאמרו על זה הענין. ולזה הטעם השלישי כמה חומרות וכמה ספקות יכולות להולד לאשה שאין לה וסת קבוע מיום ליום בלא שנוי ואפי' למי שיש לה וסת קבוע יש חששות אלא שאינן מתפרשות עתה עד שנגיע לקביעת הוסתות. מ"מ צריכין אנו להכריע על דבריהן ולעמוד על עיקריהם ולברר מהן הלכה למעשה ואומר אני כי יש עוד פנים רביעים מוכרעים ושקולין למעשה:

עתה אפרש אותם ואומר תחלה כי מה שחשש המחמיר הזה לדם טמא ודם טהור וחשש לקלקול הוסתות אע"פ שמצינו שחששו רבותינו לכל אלה ה"מ היכא שרואה דם לטמא כל הדמים שהיא רואה ולהצריכה שבעה נקיים כאלו היא רואה בתוך זיבה דהתם ספיקא דאורייתא הוא וחששא דאורייתא אבל היכא דאינה רואה חשש וסתות היא דאמרינן דרבנן היא ואפי' בקבוע וכ"ש בשאינו קבוע הילכך ספיקא בדרבנן לקולא: ועוד דרוב דמים שבאשה טמאין ואשכחן דסמוך רבנן עליה דהאי רובא ואפי' לקולא דתניא קשתה שנים ולשלישי הפילה ואינה יודעת מה הפילה הרי זו ספק לידה ספק זיבה מביאה קרבן ואינו נאכל ר' יהושע אומר מביאה קרבן ונאכל. ואמרינן בגמרא דהמפלת בדאפשר לפתיחת הקבר בלא דם קמפלגי דר' יהושע סבר א"א לפתיחת הקבר בלא דם והא הכא דלא קא חזינן לדמא ולא ידעינן אי דם טמא אי דם טהור הוא ואמאי נאכל, ליחוש דילמא דם טהור הוא, אלמא כיון דרוב דמים שבמקור טמאים הם, כודאי משוינן להו, הילכך מביאה קרבן ונאכל ממה נפשך, או יולדת היא, או זבה גדולה, והכא ודאי קולא היא, דקא שרינן ליה תרי איסורי, נבלה, וחולין לעזרה. וכל שכן הכא לגבי וסתות דחומרא הוא דמבעי לן למיסמך ארובא לאו (טועות נינהו) [דם טהור] וכן בחשש הטועות נמי רובה לאו טועות נינהו וחששא דרבנן במקום דאיכא רובא להתירה ליכא למיחש ליה כלל. מיהו לגבי האי דוכתא בלחוד איכא טעמא אחרינא דמיבעי ליה למיחש לכל ימי העונה כדברי המחמיר ולאו מטעמיה אלא כיון דאיכא שופעת ואיכא נמי מדלפת שהיא בשופעת שאינן אלא ראייה אחת ואפי' מדלפת כל ז' כדאיתא בפרקא קמא דנדה הילכך הוו להו כל ימי העונה ביום א' ושעה אחת ואשכחן דאפי' ר' יוסי דמיקל בחשש עונת הוסתות בשעת הוסת מיהת מודה דחיישא ומשום הכי איבעי ליה למיחש תלתא זמני לכל ימי עונה עד דעקרא להו אבל למיחש לדם טמא ודם טהור ולמיחש לספק

טועות לגבי חשש וסתות להא ודאי לא חיישינן לא במקום וסת קבוע ולא במקום וסת שאינו קבוע. עוד יש טעם להחזיק הדרך הזה ולחוש כל ימי העונה עד שתעקר מהם ג' פעמים מפני שהוא רוב המצוי בנשים לשנות וסתן יום ויומים וג' ימים פעמים מרחיקות ופעמים מקריבות וחוזרת למקומם וכיון שהדבר מצוי כן אין ראוי לסמוך ולהחזיק כל ימי הוסת בטפילה לתחלת הוסת ולטהר שאר ימי הוסת בעקירת פעם א' כי שמא הימים שהם עתה בתוך הוסת היו כבר תחלת הוסת ואעפ"י שהם עתה אמצע וסת לא אבדה מעלתם הראשונה. לפיכך אין לנו אלא כלשון האחרון שתהא צריכה עקירה ג' פעמים לכל ימי הוסת. וזה הדרך הוא הנכון והישר בעיני ומסיר הספקות מעלינו ובו ראוי ללכת בענין שנא' סלו סלו פנו דרך הרימו מכשול מדרך עמי:

הנה השלמנו חושי הוסתות לוסת הקבוע ולשאינו קבוע לוסת שהיא מגופה ושאינה מגופה כגון מפהקת ומעטשת ולוסת הימים והשעות. אך נפרש עוד בהם בקביעת הוסתות בחשש קביעת וסת ימים ובחשש קביעת וסת בהפלגות. ועוד יש וסתות אחרים שהם נקבעים מחמת אונס ואין החשש שלהם דומה לאלה וכשנגיע לשם נבאר הכל באר היטב בע"ה:

סימן ב

עתה נפרש הזמן הראוי לקביעת הוסתות ואת שאינו ראוי שאילו קבעה אותו בזמן הראוי לקבעו דינו כוסת קבוע. ואם קבעה אותו בזמן שאינו ראוי אפי' ראתה בו כמה פעמים דינו כוסת שאינו קבוע.

וכבר בררנו כי הוסת הקבוע בין שהוא מגופה בין שהוא חוץ מגופה צריך לעקרו שלשה פעמים וצריכה בדיקה בשעת הוסת כדי לטהרו. ואם לא בדקה ולא ראתה אסורה לשמש אפי' עד כמה שתבדק. ועוד בררנו כי וסת הימים אסורה לשמש כל אותה עונה או יום או לילה אבל וסתות הגוף מותרת לפני הוסת ואפי' באותה עונה ואם בדקה בשעת הוסת ומצאה טהור מותרת לאחר הוסת מיד והוא שהיתה למודה לראות בתוך הוסת כאשר פרשנו.

ואחר שבררנו כל זה צריכין אנו לפרש הזמן שהוא ראוי לקביעה. ונאמר כי שבעת ימי נדה אינם ראויים לקביעת וסת שאם ראתה בריש ירחא והפסיקה ראייתה וראתה בחמשא בירחא ועשתה כן אפילו כמה פעמים לא קבעה וסת לחמשא בירחא כי אם לריש ירחא בלבד. ולריש ירחא חוששת עד שתעקור אותו שלשה פעמים וצריכה בדיקה לטהרו כמו שבארנו אבל לחמשא בירחא אינה חוששת אלא פעם אחת. ואם עקרה אותו פעם א' החמישי הותר ראש חדש לא הותר עד שעקרה שלשה פעמים.

אבל יש ענין אחר שהאשה קובעת וסת בתוך ימי נדתה כנון שראתה שני פעמים בריש ירחא בלחוד. ובשלישי ראתה עשרים וחמשה וריש ירחא אף על גב דריש ירחא בתרא קאי לה בימי נדתה קבעה לה וסת בריש ירחא הואיל והשנים הראשונים הוחזקו ממעין סתום וראיית עשרים וחמשה אמרינן עלה בגמרא דמים יתרי איתוספי בה.

ואמרינן עלה תרין פרושי איכא מאן דמפרש דראיית ריש ירחא הוא עיקר וסת והקדמת עשרין וחמשא תוספות אותו הוסת הוי ומדקרי ליה תוספות הוסת לא חיישא להההיא ראיה כלל. וזהו הדעת הראשון מן השלשה פנים שזכרנו למעלה בחשש הוסתות. ולזה הדעת כ"ש ראיות שבתוך ימי הנדה שאין חוששים להן כלל. ויש מפרשים דהא דאמרינן בראיות עשרין וחמשא דמים יתירי הוא דאיתוספו בה לאו למימרא דהויא היא טפילה לראיות ריש ירחא אלא לאפוקי דראיית ריש ירחא לא הויא טפילה לראיית עשרין וחמשא דמים יתירי הוא דאיתוספו בה ודלמא וסתה אחרינא קא קבעה. ובין הלין תרין פרושי איכא דראיית עשרין וחמשא ללישנא קמא לא חיישא כלל וללישנא בתרא חיישא ומסתברא לחומרא.

אבל ראיות שבתוך ימי הנדה שורת הדין טפילה נינהו לתחילת הוסת ואפילו הפסיקה ביניהן. מיהו הא אכרענא לעיל דכיון דאיכא שופעת ומדלפת שהן כראיה אחת ושעה אחת. ואשה כיון שהוחזקה בארבעה ימים או חמשה רצופים לראייתה אינה בודקת עצמה ואינה יודעת אם מפסקת ביניהם אם לאו הילכך חוששת לכולם ועיקר הוסת נמי הוי כדכתיבנא לעיל והשתא דאמרינן דראיית עשרין וחמשא חיישא לה אי חזייא הכי תלתא זמני קבעה לה נמי וסת מעשרין וחמשא ולריש ירחא.

והא דאמרינן דאין קובעת וסת בתוך ימי נדתה לא מבעי' היכא דכולהו ג' זימני חזי להו בתוך ימי נדתה דלא קבעה אלא אפילו חזיא תרי זימני קמאי ריש ירחא וה' בירחא וריש ירחא וה' בירחא ובזימנא תליתאה קא חזיא בחמשא בירחא ובריש ירחא לא חזיא דסד"א כיון דאיעקר לריש ירחא וקאי חמשא דירחא בדוכתי' אגלאי מילתא דה' בירחא עיקר וסתה וריש ירחא קמאי תוספת דמים אפ"ה לא קבעה, אשתכח דכי האי גונא לא קבעה לה וסת כלל, בריש ירחא הא לא קבע לה וחמשא בירחא אכתי לית לה אלא חדא זימנא וכי משלמא עלי' תרי זימני אקבע לה לחמשא בירחא.

וכשם שאין האשה קובעת וסת בתוך ימי נדתה כך אינה קובעת וסת בתוך ימי זיבתה דתנן בס"פ בנות כותים כל אחד עשר בחזקת טהורה ואמר רב הונא בר חייא אמר שמואל לומר שאין האשה קובעת לה וסת בתוך ימי זיבתה מאי טעמא דאסתלקו דמיה בימי נדתה ומדאיבעיא ליה לר' פפא עלה דהא מילתא מקבע לא קבעה מיחש חיישא מהו

דתיחוש לה ושקלינן וטרינן עלה אלמא הכי הלכתא. ועוד דגרסינן בפרק האשה שהיא עושה צרכיה, א"ר פפא ל"א אלא למקבע דבעינן תלתא זימני אבל למיחש אפילו בחדא זימנא חיישא לה ואקשינן עלה מאי קמ"ל תנינא שנתה ליום עשרים זה וזה אסורים מהו דתימא ה"מ היכא דקאי בתוך ימי נדתה אבל היכי דקאי בימי זיבתה אימא לא תיחש ליה קמ"ל. מדא"ר פפא הכי ש"מ דבימי נדה דהיינו בתחלת י"ח יום של נדה קבעה לה וסת אבל בימי זיבה לא קבעה לה וסת ומאי נינהו י"א יום שבין נדה לנדה ולהכי אצטריך ליה לאשמועינן דאע"ג דלא חזיא ההיא ראיה למקבע לה וסת מיחש מיהא חיישא לה. ואיכא מ"ד דלית הלכתא כשמואל דר"י ור"ל פליגי עלה דתרווייהו מודו דבימי זיבה קבעה לה וסת דלא פליגי אלא בימי נדתה אבל בימי זיבה לתרווייהו קבעה ולאו מילתא היא דהא אוקימנא למילתייהו כגון דאתחז' לתרי זימני קמאי ממעין סתום כגון דחזאי ריש ירחא וריש ועשרין וחמשא וריש ירחא דכיון דתרי זימני קמאי בימי נדתה חזיתינהו אע"ג דשלישית הואי בתוך ימי נדתה ממש בתר רובא קמא שדינן לה וכי היכי דלגבי נדתה קבעא לה וסת בכה"ג כ"ש בתוך ימי זיבתה דקבעה לה וכה"ג שמואל נמי מודה דאע"ג דאחד עשר לא חזו למקבעא בהו וסת אי חזאי מעיקרא ב' ראיות מריש ירחא לריש ירחא ובשלישית חזאי בעשרין בירחא ובריש ירחא דקיימא ראיה שלישית בימי זיבה קבעא לה וסת הואיל ותרי קמייתא חזאי ממעיין סתום. ול"פ שמואל בימי זיבה בהדי ר' יוחנן ור"ל. ואי קשי' לך הא דגרסינן בפ"ק דנדה לענין קפיצה דאמרינן דהיכי דקפצה בחד בשבא וחזאי וקפצה בחד בשבא וחזאי ובחד בשבא אחרינא חזאי בלא קפיצה דקבעה לה וסת לימים אלמא קבעה וסת מחד בשבא לחד בשבא דהיינו בתוך י"א יום שבין נדה לנדה ההיא ל"ק מידי דהתם לא לאשמועינן דאשה קובעת בימי נדתה קא אתי אלא לאשמועינן וסת דקפיצות והאי דנקט חד בשבא לסימנא בעלמא הוא דנקט. א"נ דהתם איכא למימר בחד בשבא דקאי לה בימי נדה קאמר כגון דאתחילה בחד בשבא והדר חזאי בחד בשבא אחרינא דעשרין ותרתין. וכיון דחזינן שמעתא בהדיא דאין האשה קובעת וסת בימי זיבתה ומתני' נמי דקתני וכל י"א בחזקת טהורה ושמואל נמי על מתני' אמרה לשמעתיה וחזינן סוגיא דאמוראי בתראי כוותיה. לא שבקינן האי מימרא דאיתמר בהדיא. ונקטינן מלתא דלא אתיא אלא מכללא ולא איתמרא בהדיא.

הילכך כיון דקיי"ל דאין אשה קובעת וסת בתוך י"א היכא דרגילה למחזי מט"ו לט"ו לראייתה דכל חדא וחדא קיימא לחברתה בתוך ימי זיבה רואין את האמצעית כאילו אינן והשאר קובעת לה וסת מעשרין ותשעה לעשרין ותשעה דקיימי אהדדי בימי נדה ואי חזאי בהו ארבע ראיות מעשרים ותשעה לעשרים ותשעה קבעה לה וסת להפלגת

עשרין ותשעה ובעיא עקירה תלתא זימני ובדיקה. אבל אמצעיות דקיימי בימי זיבה לא בעיא בדיקה. ועקרא להו בחדא זימנא.

מיהו דוקא להנהו ראיות דקיימי בתוך שמנה עשר יום לראיה הראשונה אבל היכא דרגילה למיחזי חמשה ימים בכל וסת ותרי יומי קמאי מינייהו קיימי בימי זיבה לראיה הראשונה ותלת בתראי קיימי בימי נדה. הנך תלתא יומי בתראי דחזו לקביעת וסת קבעה בהו בתלתא זימני. ואפילו היכא דשפעת בהו בהנך חמשא יומי כולהו אע"ג דאמרי' שופעת אינה אלא כראיה אחת דמתוך אחד עשר היא אפי' הכי קבעה לה וסת דחיישינן שמא הפסיקה בלילה מתוך השינה ולא ידעה.

ואי הוו תלתא זימני בתוך אחד עשר יום ותרי מינייהו בתחלת שמנה עשר יום אע"ג דלא מתחלת תחלת נדה עד דספרה שבעה נקיים מסתברא לי דלמקבע בהו וסת בימי נדה חשבינן להו וקבעה דכי אמר שמואל ימי זיבה לא קבעה בהו וסתה אמתני' קאי דקתני כל אחד עשר בחזקת טהורה ועלה אמר שמואל לומר שאינה קובעה לה וסת בתוך אחד עשר ודוקא קאמר אחד עשר אבל ימים הראויים לספירת אחד עשר לא קאמר דקים להו לרבנן דבשבעה ימי נדה היא מתמרקת מדמיה ולא הדרי אלא עד שמונה עשר יום. וכי מטיא לשמנה עשר בין שהם ראוים לנדה בין שהם מספירת זיבה ראוים הם לקביעת וסת:

הנה זה הטעם עוד סיוע למה שאמרנו למעלה דרבי יוחנן וריש לקיש לא פליג אדשמואל דאפשר לאוקי למלתייהו בימי זיבתה ממש בענין הזה שפירשנו ושמואל נמי מודה בהא דכה"ג אפי' בימי זיבתה קובעת לה וסת. ובעי תלתא זימני למעקרינהו ובבדיקה:

הנה פרשנו כי ימי הנדה וימי הזיבה אינם ראויים לקביעות וסת ועל הדרכים שפרשנו. ועוד יש עתים אחרים שאינם ראויים לקביעת וסת כגון ימי עבורה משהוכר העובר וכן ימי מניקתה וכן מקום החרדה בכולן אם באתה אשה לקבוע בהן וסת חדש בתחלה אינה נקבע מפני שדמיה מסולקין. ודומין לאחד עשר יום שבין נדה לנדה שאינה קובעת בהן וסת אבל היא חוששת לראייתה מידי דהוי אוסת שאינו קבוע עד שתעקר ממנה פעם אחת ואפילו בלא בדקה ולא ראתה טהורה מיום זה ואילך כאשר פרשנו למעלה בראשי הוסתות:

סימן ג

הנה כתבנו הזמנים שהוסת נקבע בהן ואת שאינו נקבע בהן לכל מחלקותם ותוצאותיהם נשאר לנו לפרש איך הוסת נקבע כדי לדעת את חושי הוסתות לקבוע ולשאינו קבוע

ואם בחסרנו מחושי הוסתות שלא פרשנו אותו במקומו. נשיב עתה לפרש. לפי שגם הענין ראוי לפרש בו חושי הוסתות עם פי' קביעתם:

ונאמר תחלה כי זו המסורה בידינו מדברי רבותינו שאין קרוי וסת אלא לאותו שיש לו צד שוה ושהשוותה בו ראיותיה שלש פעמים. דקיימא לן כסתם מתניתין וסתם לן תנא בוסתות ושור המועד כרשב"ג וכל צד שיש בו היא קובעתו לוסת ג' פעמים והוא שלא יהא ביניהם הפסק ואם יהיה ביניהם הפסק צריך שיהי' שוה לשלשתן שלא יהא האחד קרוב והאחד רחוק. ומתוך הפרטין יתבאר לך כל זה.

והצדדין המשוין את הוסתות שלשה אבות הם ולהם תוצאות הרבה.

הא' ימי החודש ואע"פ שאין הפלגתן שוה כגון מריש ירחא לריש ירחא או מחמשא בירחא לחמשא בירחא וכיוצא בו ואע"פ שזה החדש מלא וזה החדש חסר. ולמדנו זה מן הדלוג שנחלקו בו רב ושמואל ראתה יום חמשה עשר בחדש זה ויום ששה עשר בחדש זה ושבעה עשר בחדש זה רב אמר קבעה לה וסת לדילוג ושמואל אמר עד שתשלש בדילוג ואילו היינו חושבים כל החדשים מלאים או חסרים באשר סברו מקצת אנשים א"כ אין כאן דילוג אלא הפלגות שלשים יום בין כל ראייה וראייה והרי היא זו כלמודה לראות מעשרים יום לעשרים יום ולמה נחלקו בה רב ושמואל בלשון דילוג והלא כל הוסתות הוכללו בהפלגה והי' להם לחלוק בסתם על הוסתות אם תהיה הראשונה מן החשבון אם לאו וממה שאנו עתידין לפרש יתברר הדבר כראוי שהם לא חלקו בוסת אחר אלא בדילוג לבד:

הנה כבר שמענו כי ימי החודש קובעים לה וסת כימי השואת הפלגה ומ"מ צריך שיהא זה הוסת בלי הפסק ואם יהי' ביניהם הפסק צריך שיהא שוה שאילו ראתה הראשונה בראש ניסן והשני' בראש אייר והשלישית בראש תמוז אע"פ שכולם בריש ירחא היו אינו וסת לפי שאין הפסקתן שוה. ואילו הפסיקה בין אחת ואחת ר"ח א' הנה הוסת נקבע. כגון שראתה בראש ניסן ובראש סיון ובראש אב ה"ז קבוע בהפסקות שוות וזה נקרא וסת הסרוג מפני שהיא מסרגת ומפסקת בין ראיות והרי הוא כענין ששנינו בברייתא דניזקין ראה שור ונגח שור ולא נגח שור נגח ולא נגח כו' נעשה מועד לסירוגין לשוורים. ולפנינו נפ' את דינו בע"ה.

והצד השני המשוה את הוסת הוא שיעור ההפלגה ואע"פ שאינה תוספת סדור ימי החודש כגון מך' יום לך' יום ואע"פ שזה בתחלת החודש וזה בסופו. ולמדנו זה ממשנתנו. היתה למודה להיות רואה מט"ו לט"ו ושנתה ליום ך' וכו' וא"ת בט"ו לחדש קאמר הא

אתמר עלה אמר שמואל לא שנו אלא מט"ו לט"ו לטבילה שזה ך"ב לראייתה אלמא בהפלגה קא מיירי וש"מ דבהפלגה היא קובעת וסת שלא על סדר ימי החודש.
הצד השלישי היוצא משרש השנים שזכרנו והוא דילוג השוה בימי החודש כגון שראתה יום ט"ו בחדש זה ויום ט"ז בחדש זה ויום י"ז בחדש זה וכן בדילוג המתקרב כגון שראתה יום ט"ו בחדש זה ויום י"ד בחדש זה וי"ג בחדש זה משפט אחד להם. וכן בדלוג היוצא משרש הפלגה כגון שראתה ב' ראיות בהפלגת ל' יום והג' בהפלגת כ"ט יום והרביעית בהפלגת כ"ח יום. וכן אם הרחיקה הפלגותיה מל' יום לל"א יום ולל"ב וכן כולן. כל אלה מסימן הדלוג והם הוסתות הנקבעות על משפטם כמו שפי' בגמרא. כי כשקבעה וסת בדלוג הותרו הראשונים ואינה חוששת אלא בדלוג יום א' לפניה על המשפט שקבעה אותו. כגון שראתה יום ט"ו בזה וט"ז בזה וי"ח בזה [צ"ל וי"ז בזה] עד כאן היתה חוששת מן הא' על הב' ומן הב' על הג' על הד' אבל מן ד' ואילך שוב אינה חוששת על מה שעבר. ולפנינו נדבר עוד ע"ז הענין.
הנה כתבנו ג' הוסתות שהם תלוים בימים.
ואחר שבארנו כי ימי החודש קובעים וסת בלא השואת הפלגה. והפלגה בלא ימי החודש. יש לנו לידע לכמה חששות היא חוששת בתחלת וסתה.
כי הכלל הזה בידינו שכל הענינים שהוסת נקבע בהן גם בתחלה היא חוששת להן חוץ מן הדילוג שאינה חוששת לו עד שתקבעו ולמדנו את זה ממשנתינו שהרי שנינו היתה למודה מיום חמשה עשר לחמשה עשר ושנתה ליום עשרים זה וזה אסורין הרי זה שינוי להפלגה וחוששת לו בפעם אחת והשינוי הוא כתחלת הוסת. וכן מצינו בברייתא והיא שכתבנו למעלה היתה למודה לראות יום עשרים ושנתה ליום שלשים זה וזה אסורין. הגיע יום עשרים ולא ראתה מותרת לשמש עד יום שלשים וחוששת ליום ל' הגיע יום ל' וראתה יום עשרים ולא ראתה יום ל' ולא ראתה יום עשרים וראתה הותר יום ל' ונאסר יום כ' שאורח בזמנו בא. הנה זאת הברייתא מדברת בוסת הקבוע לימי החדש מכ' יום בחדש לכ' יום בחדש ושנתה ליום ל' בחדש וחוששת ליום השינוי אלמא לימי החדש נמי חושש תחלה הוסת.
אבל לוסת הדילוג אינה חוששת עד שתקבענו ודבר זה מן הדעת הכרענו אותו כי כל וסת הנקבע במקומו. והשלישי או הרביעי קובע את הראשון במקומו ואוסר אותו. יש מן הדין לחוש עליו בתחלתו דאמרינן תחלתו כסופו לחוש עליו אבל וסת שסופו מתיר את תחלתו כגון וסת הדלוג שבסופו הותרו כל הראשונים היאך יהיה סופו קל מתחלתו ולמה

תחוש בראשונה לשניה שהשלישית תתירנה ואיך תחוש בשניה לשלישית שברביעית תתירנה ולכן אני אומר כי וסת הדילוג אינה חוששת לו בתחלה על העתיד עד שתקבע: **ועתה** נחזור לפרש איך היא חוששת בתחלת וסתות הימים לשתי חששות כגון שראתה בר"ח ניסן הרי היא חוששת לראש אייר הואיל והוא ראוי לקבעו בג"פ ואם ראתה בראש אייר חוששת גם לראש סיון ואם לא ראתה בראש סיון נעקר וסת ראש חדש כדקיימא לן שהוסת שלא נקבע אלא פעם אחת ופעמים נעקר בפעם אחת ואע"פ שנעקר מראש חדש הרי היא חוששת למחרתו לשני בסיוון לפי שהראיות שראתה בראש ניסן ובראש אייר לא נדע אם קביעתן בראשי חדשים וכבר נעקרו בשלישי או שמא בהפלגת ל"א קביעתן ועדין לא נעקרו כי ב' בסיון הוא ל"א לריש אייר מפני שניסן היה מלא ואייר חסר. הנה ב' חששות אלו חוששת עד שלא נקבע הוסת ואלו משנקבע אינה חוששת כי אם לאחד. שאם קבעה בימי החדש ג"פ אינה חוששת עוד להפלגות. ואם קבעה בהפלגות אינה חוששת בראיותיה לימי החודש ודבר פשוט הוא זה מן המשנה ומן הברייתא. ודע כי ההפלגה אינה ראויה לחוש עליה עד שתראה ראייה ב' לפי שאין ההפלגה ידועה עד ראיי' ב'.

עוד נאמר שאם לא הפסיקה לר"ח אייר עד שראתה בך' בניסן מדין הגמרא אינה חוששת עוד לר"ח אייר. מה טעם מפני שהוא בתוך י"א יום של ראיית ך' בניסן ואינו ראוי להצטרף עוד עם ר"ח ניסן לקביעות ראשי חדשים ואע"פ שזה ר"ח וזה ר"ח לפי שזה בא בתחלת נדה וזה בתוך י"א יום לזיבה אע"פ שאינה ראוי לקביעת וסת לחוש מיהת חוששת כאשר אמרנו למעלה בחושי הוסתות. אינו כן שלא אמרנו חוששת בתוך י"א אא"כ אירע לה טומאה בימי זיבתה והיא חוששת מאותו יום לאותו יום אבל זאת עדיין לא אירע לה טומאה בימי זיבה כדי שתחוש אליה. הנה בררנו שאינה חוששת לר"ח אייר אבל היא חוששת להפלגת ך' כמו שהפליגה עכשיו. נמצא היא חוששת לט' באייר שהיא הפלגת ך' יום לראיית ך' בניסן. (ראתה בך' באייר חוששת עד לך"א בו) [צ"ל ראתה בט' באייר חוששת לכ"ח בו] ואם ראתה כבר קבעה לה וסת בהפלגת ך' יום בג' הפלגות הללו והראשונה אינה מן המנין כמו שנפרש לפנינו.

ואם ראתה מקודם בראש לראיית חדש אייר שהוא יום י"ב נדה של ך' בניסן אותה הראייה אינה לא סותרת ולא עולה אלא שהיא חוששת אליה ליום ך' באייר שהוא י"ב לראיית נדה שראתה בט' בו והוא כענין ראיית ר"ח אייר שהיתה ביום י"ב לראיית נדה שראתה בך' בניסן. וכן משפטה לעולם שחוששת מך' לך' מפני וסת וחוששת כמו כן

ליום י"ב לנדתה אע"פ שהוא בתוך י"א יום עד שתעקור אותו פעם אחת אבל יום העשרים צריכה לעקרו ג"פ.

עוד נפרש לה פרט א'. אם ראתה בראש ניסן וראתה עוד בעשרה בו הראייה הזאת הב' אינה ראויה לקביעת וסת ואינה לא סותרת ולא עולה ולא נעשית ראש וזנב לא לימי החדש ולא להפלגה אלא הרי היא חוששת לראש אייר שהוא ראוי לקביעות וסת וראוי לצרוף. ואם ראתה בראש אייר חוששת ג"כ לי' בו כעין שראתה בי' בניסן כאשר אמרנו למעלה. דראיית י"א אע"פ שאינה קובעת וסת לחוש חוששת ואפי' בפעם אחת וחוששת עוד לראש סיון. ואם ראתה בו הרי הוסת נקבע מר"ח לר"ח וחוששת כמו כן לעשרה בו כמו שבארנו. ואותה הראיה נעקרת בפעם אחת. ובין ותדע שאם לא ראתה בר"ח סיון חוששת למחרתו שהוא יום ל"א לר"ח אייר כאשר אמרתי למעלה שהיא חוששת בתחלת הוסת לימים ולהפלגה ואם לא ראתה לא בר"ח סיון ולא למחרתו כבר נעקר הוסת מימי ר"ח ניסן ומימי הפלגה ואינה חוששת עוד לי' בסיון ואע"פ שלא עקרו עדיין. והטעם לפי שלא היה חשש העשירי מפני מעלת גופו אלא למעלת ראיית נדה שהיתה חוששת לעשירי לראיה. ואם הראיה אין כאן. עשירי לה אין כאן. ואילו היה העשירי הזה ראוי לוסת היה תופס את יומו וחוששת אליו בפ"ע ועכשיו שבא בימי זיבה אינו אלא זנב הראשון ואם הראשון אין כאן זנב אין כאן.

הנה כתבתי לך הדרך לקביעת הוסתות ולחושיו ולכל הראיות הנוספות בין הוסת ולחושיהן ומאלה תוכל לדעת ולעמוד על שאר הוסתות ועל כל הנוספות עליהן בקביעתן ובחושיהן ובדרך קביעתם בן דרך עקירתן. ידוע שאינה עקירה עד שהגיע יום הוסת ולא תראה בו תחשוב אותו לווסת אחר ונראה אם תקבע זו וסת בתוך וסת תחוש אבל אם תוסיף ראיות בין הוסתות אין זו עקירה אלא אם ראוים הם לקביעת וסת תחוש לשניהם וצריכה ג' פעמים לעקרם ובבדיקה. והריני פורט לך באיזה ענין תקבע האשה וסת בתוך וסת בגין שקבעה לה וסת ג' פעמים מריש ירחא לריש ירחא וברביעית ראתה עשרין בירחא וריש ירחא וכן בחמישית וכן בששית הרי אשה זו קבעה לה לשני וסתות בריש ירחא ובעשרין בירחא וא"ת והלא ריש ירחא רביעי בתוך י"א לראיית עשרים אין בכך כלום שהרי קבעתן מתחלה ונהי דלכתחלה אינה קובעת וסת בתוך י"א יום אבל אם נקבע מתחלה כבר נקבע ואינו נעקר עד שיעקר ממנה ג' פעמים.

ועוד יש ענין אחר שהיא קובעת וסת בתוך וסת כגון שראתה ט"ו בחדש זה וט"ז בחדש זה וט"ז בחדש זה וט"ו בחדש זה כשתשלש בכל אחד ואחד קבעה לה ב' וסתות כל חדש וחדש כראוי לו. ודע והבן כי אלו הוסתות שזכרנו עתה הרי היא חוששת בחדש הב' ליום

ט"ו. [בחדש הג' ליום ט"ז] וכן בחדש הד' ליום ט"ו בחמישי הוקבע וסת לט"ז. נמצאו אלו שני וסתות נקבעים מב' חדשים לב' חדשים ומקביעות ואילך אינה חוששת ליום ט"ו אלא מב' חדשים לב' חדשים וכן אם תעקר ראיית ט"ו מחדש הראוי לה לא תחוש באותו ליום (ו) [ט"ו] עד החדש האחר הראוי לו וכל אחד מן החדשים הללו צריכין ג' חדשים לעקרם.

עוד אתה צריך לדעת כי הדין הזה שזכרנו אינו אלא כשהיא רואה יום אחד בחדש ט"ו בזה לבד ויום ט"ז בזה לבד. אבל אם היא רואה ב' ימים או ג' רצופין בשעת וסתה אעפ"י שהיא מתחלת בחדש זה בט"ו ובזה מאחרת לט"ז ובזה מתחלת בט"ו ובזה בט"ז כבר קבעה לה וסת לט"ז בג' חדשים אבל לט"ו לא קבעה עד ה' חדשים לפי שהוסת נקבע בג' פעמים בין כולו בין מקצתו שכבר אמרנו כי תוך ימי נדה ראויים הם לקביעת וסת מפני ספק שופעת או מדלפת ושאינה מדקדקת על עצמה בין מפסקת לשאינה מפסקת כאשר אמרנו למעלה וכן בעקרתו בג"פ הוא נעקר בין בכולו בין במקצתו כל מה שיעקר ממנו ג"פ הרי הוא נעקר ובין שהיא מרחקת את וסתה ובין שהיא מקרבת אותו כיון שעבר עליה זמן הוסת בלא ראיה אעפ"י שנכנסה לה בימי ספירתה והיא אסורה באותו יום לבעלה כיון שעתה רואה בו עקירה היא.

ועוד תבין ותדע כי האשה שקבעה וסת בענין א' כגון בהפלגה מכ' יום לכ' יום ושנתה פעם אחת לכ"ה שאמרו במשנתינו שהיא חוששת לשניהם כשהיא חוששת לוסת הראשון דהיינו הפלגת כ' מונה כ' יום מיום השנוי ואילך דהיינו מכ"ה ששנתה בו. וכשהיא חוששת עוד לכ"ה אם ראתה ביום כ' שחששה בו הרי היא מונה כ"ה יום מכ' ואילך. ואלו לא ראתה ביום כ' היתה חוששת לסוף ה' ימים מאותו יום כ' שהוא כ"ה ליום ששנתה בו תחלה והיינו פלוגתא דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דפליגי עלה דהא מילתא בסוף פ' בנות כותיים וקאי רב הונא בריה דרב יהושע בהאי סברא דלעולם מראייה בתרייתא מנינן וקי"ל כוותיה:

הנה פרשנו פרטות וכללות אשר מהן תוכל ליקח דרך לכל הוסתות הסדורים התלויים בימים.

אך יש לנו לדבר עוד על וסת הדלוג שנחלקו בו רב ושמואל רב אמר בג' פעמים הוקבע והראשונה מן המנין. ושמואל אמר כיון שהראשונה לא ראתה בדילוג אינו מן המנין עד שתשלש בדילוג. איכא מ"ד הלכתא כותיה דרב דקי"ל דרב ושמואל הלכתא כרב באסורי הילכך אם ראתה ט"ו יום בחדש זה וט"ז בחדש זה וי"ז בחדש זה כבר קבעה לה וסת בדילוג ואינה חוששת בחדש ד' אלא מי"ח ואילך וכל הראשונים הותרו וכן

בחדש ה' אינה חוששת אלא לי"ט וכן כולן ואנן לא סבירא לן הכי דכיון דתלינן להעדה דשור המועד בקביעת וסתות ואמרינן בבבא קמא נגח יום ט"ו בחדש זה ויום ט"ז בחדש זה ויום י"ז בחדש זה פלוגתא דרב ושמואל וכו'. וקי"ל הלכתא כשמואל בדיני הילכך מספקא לן הא מילתא ובנגיחות עבדינן כשמואל לקולא לנתבע דאי לא נגח בחדש רביעי כי מטי חדש חמישי אפי' נגח בי"ט תו לא משלם כלל נזק שלם דאכתי לא אייעד תלתא זימני בדילוג כשמואל הילכך מעקר בחד זימנא ואי הוה חשבינן ליה מועד כרב בעינן שיחזור בו ג"פ בדלוג כדתנן הרי הוא מועד לשבתות ואינו מועד לימות החול לשבתות משלם נזק שלם ולימות החול משלם חצי נזק מאימתי הוא תם משיחזור בו ג' ימי שבתות. וגבי ראיות נמי נקטינן חומרי דרב וחומרי דשמואל חומרי דרב דחוששת ליום י"ח ובעינן עקירת תלתא זימנא וחומרי דשמואל שחוששת ברביעי לי"ז דאלו לדעת רב אינה חוששת אלא לי"ח.

והא דפליגי רב ושמואל בדלוג דרב סבר קמייתא ממנינא ושמואל סבר קמייתא לאו ממנינא דוקא בדילוג לחוד אבל בשאר וסתות לא פליגי מידי דאי וסתות דיומי נינהו כגון מריש ירחא לריש ירחא וכיוצא בו דכולי עלמא קמייתא ממנינא היא. ואי וסתות דהפלגה נינהו דכ"ע קמייתא לאו ממניינא היא דהפלגה לא ידיע מידי עד שתי ראיות. ובין שתי הראיות נעשות הפלגה אחת והשניה בראיה שלישית והשלישית בראיה רביעית הילכך קמייתא לא ממינינא היא ובעינן שתשלש בהפלגות. ועד כאן לא פליגי רב ושמואל אלא בקביעת ימי החדש בדלוג דרב מדמי ליה לקביעת ימי החדש הסדור. ושמואל מדמי ליה לקביעת ההפלגה מאי טעמא כיון דדלוג האחרון עוקר את הראשון וכשקבעה הוסת הותרו הראשונים כולן הילכך לא דמי לקביעות ימי החדש הסדור אלא לקביעת הפלגה דמי וקמייתא לאו ממניינא.

ואם תאמר הא דתניא גבי נגיחות ראה שור נגח שור לא נגח ושור נגח שור לא נגח שור נגח שור לא נגח נעשה מועד לסירוגין לשורים אלמא קמייתא ממניינא הוא לא קשיא מידי דהתם לא הפלגה היא ושניה אינה צריכה לראשונה אלא שכל אחת ואחת לקבוע עם שתים חברותיה אבל הפלגה אינה נראית עד הראיה השניה וב' הראיות בונות ההפלגה הילכך אינן נחשבות אלא הפלגה אחת. ובעינן שתשלש בהפלגות:

הנה פירשנו דין הדלוג לאשה שאינה רואה אלא יום א' בלבד בט"ו בחדש וט"ז בזה כו'. אבל באשה שהיא רואה ד' ימים רצופים או ה' ימים בשעת הוסת והראשונים התחילה אותם בט"ו בחדש זה והשניה התחילה אותם בט"ז בחודש זה והשלישי התחילה אותם

בי"ז בחדש זה. נמצאת אשה זו כבר שילשה בראיות הסדורות בי"ז בחודש ובי"ח בחדש ולכ"ע בראיות הסדורות בימי החדש שאינן על ידי דילוג בג' פעמים הוקבע:

עתה אנו שואלים על זה איך נאמר מן הרביעי ואילך לשמואל או מן השלישי ואילך לדעת רב שהותרו הראשונים כלם ואינה חוששת אלא מי"ח ואילך והלא י"ז וי"ח כבר הוקבעו ויש מי שאומר כי כגון זה חוששת לכל הימים ששילשה בהן בסדור וחוששת לדלוג לאסור את האחרון של וסת ויש מי שאומר כיון דמן הדין אינה קובעת בתוך ימי נדתה אלא מספק שופעת או מדלפת הוסת נקבע בבל ימי העונה באשר אמרנו עתה בזה כיון דחזינן לה דקא קבעה בדלוג אמרינן איגלאי מלתא דהנך יומי בתראי דוסת טפלה הוו לקמאי הילכך בכי האי גוונא נמי אמרינן הותרו הראשונים ואינה חוששת ברביעי אלא מי"ח ואילך והותר י"ז ובחמישי חוששת לי"ט והותר י"ח וכן כולן ומסתבר כוותי':

הנה כבר בררנו כל דיני הוסתות וחושיהן לקבוע ולשאינו קבוע. וכתבנו זמני הוסתות ואיך הם נקבעים. וכל אלה לוסת הימים.

נשאר לנו לפרש וסתות שהן בגופה. ונאמר כי הוסתות שהן מגופה אין להן זמן קבוע לא לימים ולא להפלגה ולא לשום צד שוה ואע"פ שהוא נקבע בג' פעמים בכל זמן חוץ מימי עוברה וימי מניקתה ומקום חרדה ואחד עשר יום שבין נדה לנדה שדמיהן מסולקין אלא שהיא חוששת להם עד שיעקרו פעם אחת ואפי' בלא בדיקה. וכבר פרשנו דיני חושיהם כי כמו שאין וסתם תלוי ביום כך אין חושיהם חושי יום אלא חושי השעה בלבד. והוא שהיתה הראי' נבלעת בתוך ימי הוסת. אבל אם היתה הראי' נמשכת לאחר הוסת הרי זו מותרת לפני הוסת ואסורה לאחר הוסת עד סוף היום וצריכה בדיקה לטהר את היום ולהתירה לבעלה אחר העונה כאשר כתבנו למעלה.

ומה שאמר שמואל בגמרא הרי אמרו לימים שנים לוסתות אחד למה שלא מנו חכמים ג' לית הלכתא כותיה דאליבא דר' קאמר ליה וקיימא לן כרשב"ג בוסתות דבעי תלתא זימני בין לוסתות דגופא בין לוסתות דיומי כסתמא דמתניתין דתנן אלו הן וסתות מפהקת ומעטשת חוששת בפי כריסה ובשיפולי מעיה ושופעת וכמין צמרמורית אוחזת אות' וכן כיוצא בהן כל שתקבענו ג' פעמים ה"ז וסת. שופעת פרשוה בגמרא שופעת דם טמא מתוך דם טהור. צמרמורית כעין אשתא צמירתא וכן כיוצא בהן לאתויי ראשה כבד עליה ואיבריה כבדין עליה ורותת וגיסה גיסה. פי' חוששת בכסלה פי' אחר רוצה להקיא מעין אכילה גסה.

ועוד יש לה וסתות אחרות שהן מגופה אלא שהן תלויין במעשה ובימים כגון אכלה שום וראתה אכלה בצל וראתה כססה פלפלין וראתה קפצה וראתה וכן אם אכלה כל דבר

חורפא וראתה כיון שקבעה לה ג' פעמים הרי זו וסת מיהו הנך כיון דמחמת אונסא קא אתו לא קבעה לה לא בימים לחודייהו ולא בקפיצות ואכילות לחודייהו דתניא כל שתקבענה מחמת אונס אפי' כמה פעמים לא קבעה לה וסת. ואמרינן בגמרא לא קבעה וסת לא לימים לחודייהו ולא לקפיצות אלא לימים ולקפיצות לא לימים לחודייהו שאם קפצה בריש ירחא וחזאי וקפצה בריש ירחא וחזאי לא קבעה לה וסת לריש ירחא בלחוד ואפי' קדמה וקפצה בעשרין וט' ולא חזאי דסד"א אגלאי מילתא דיומי קא גרים ולא קפיצות אפ"ה לא קבעה לה וסת לימים לחודייהו ולא קפיצות לחודייהו שאם קפצה בריש ירחא דניסן וחזאי וקפצה בריש ירחא דסיון וחזאי וקפצה בריש ירחא דתמוז וחזאי אע"ג דכולהו ראיות בריש ירחא נינהו לא קבעה וסת לא לקפיצות ולא לימים אבל אם קפצה בג' ר"ח רצופות וראתה קבעה לה לימים וקפיצות דכל ריש ירחא דתקפוץ מוחזקת בטומאה עד שתקפוץ ג' ר"ח רצופים ותמצא טהור'. כאשר אמרנו למעלה שאין הוסת נעקר אלא כעין שהוא נקבע וכמו שפרשנו הדין לקפיצות כך הוא לאכילות כי כל ראיה שאינה באה אלא ע"י מעשה הרי היא כקפיצה וכמשפט קביעתן כך היא עקירתן שתאכל ג' פעמים באותן הזמנים שהיתה למודה לראות ותבדק ולא תראה אבל אם לא אכלה ולא ראתה אפי' כמה חדשים אין זו עקירה.

ואלו וסתות הנקבעים ע"י קפיצות ואכילות במו שהן נקבעים בג' פעמים כך היא חוששת להן בתחלת קבועתן. שאם קפצה וראתה בריש ירחא דניסן וקפצה וראתה בריש ירחא דאייר חוששת לקפיצה ומקפיצתה ואילך חוששת כל היום. ואם לא בדקה ולא ראתה שוב אינה חוששת לה שכבר נעקר בפעם אחת.

נמצאו שני דינין בחושי הוסתות שהן מגופה כי יש שהיא מותרת לפני וסתה ולאחר וסתה ויש שהיא מותרת לפני וסתה ואסורה לאחר וסתה (כי) [אם] אותה הראיה כולה נבלעת בתוך הוסת מותרת לפני הוסת ולאחר הוסת אם לא ראתה בתוך הוסת ואותה שהיא לאחר הוסת או שהרגילה להתחיל מתוך הוסת ונמשכת לאחר הוסת מותרת לפני הוסת ואסורה לאחר הוסת.

ושאר הוסתות שהן תלויים בימים כבר אמרנו שהיא חוששת אליהם בכל אותה עונה וכך היא דינה שאם היתה למודה כל ימיה לראות ביום אינה חוששת אלא ביום ואם היתה למודה לראות בלילה אינה חוששת אלא בלילה. ואם ראתה ג' פעמים ביום והרביעית בלילה או ג' פעמים בלילה והרביעית ביום חוששת ביום ובלילה מפני חשש הוסת הראשון ומפני השש השנוי שהוא אחרון. ואם ראתה פעמים ביום ופעמים בלילה שלא

על הסדר או שראתה הראשונה ביום והג' אחרונות בלילה או הראשונות בלילה והג' אחרונות ביום או ג' ביום זה וג' בזה חוששת לאחרונה בלבד.
וכל זה הענין שאמרנו אינו אלא לעונה הראשונה אבל שאר ימי הוסתות אין בהם הפרש בין עונת היום לעונת הלילה. ובכולן היא אסורה לפי שאין האשה בודקת תוך ימי נדתה בימים שהיא רגילה לראות ואינה מבחנת בין עונת היום לעונת הלילה ואם בדקה הכל לפי מה שבדקה.

סימן ד

הנה כתבנו חושי הוסתות וזמני קביעתן וענייני קביעתן כפי שכלנו והשגת ידינו. ומצאנו מכללם י' וסתות ודיניהם ז'.
הוסת הא' הוא בימי החדש.
והב' היא בהפלגה.
והג' הקבוע בדלוג.
והרביעי הקבועה בסרוג.
וההי הקבוע בשעות ואינו קבוע בימים.
והו' וסתות דגופה שלא על ידי אונס בימים הקבועים.
והשביעי וסתות דגופה שלא על ידי אונס בימים שאינן קבועים
והט' וסת דגופא ע"י אונס בימים שאינם קבועים.
כל אלה בימים הראוין לקביעתן ויש עוד עשירי שאינו בזמן קביעות ואעפ"כ חושש' לו והיא הוסת הנקבע בשעת סלוק דמיה כגון ימי עוברה וימי מניקתה וימי י"א שבין נדה לנדה וזמן החרדה והוסת עשתי עשר הוא שאין לו שום קביעות שלא ראתה בו אלא פעם אחת או פעמים ודומה לאלו לענין חששא.
וכל אלה הוסתות נחלקים לשבעה דינין. כי הוסת שנקבע לימי החדש נעקרים בימי החדש והוסתות שנקבעו בהפלגות עקירתן בהפלגות והוסתות שנקבעו בדלוג או בסרוג עקירתן בדילוג או בסירוג וכל אלה אין נעקרין אלא בג"פ כמו שנקבעו בג' וכל אלה חוששת לכל יום הוסת בין שיש להם שעה קבועה לוסת בין שאין להם. וכל אלה צריכה בדיקה או בשעת הוסת או לאחר הוסת. הנה לכל אלה דין אחד בענין הזה.
והדין הב' שיש הפרש בין הוסתות האלה בתחילת קביעתן. כי הוסתות שהתחילה בהם בימי החדש או בהפלגה חוששת להם בפעם או בפעמים לכל היום אבל בוסת הדלוג או בוסת הסרוג אינה חוששת עד שתקבענו. עוד יש ביניהן דין שלישי כי וסת הדלוג אינה חוששת לו כלל לא יום ולא יומים עד שתקבענו ג' פעמים. אבל הסרוג חוששת

לו מחדש לחדש ולא יותר מפני שהשני עקירה לראשון. ודין הרביעי הוסת שהיא קבוע לשעות ואינה קבוע לימים שאינה חוששת אלא לשעתו והוא נעקר בשעה אחת ואפי' בלא בדיקה. והדין החמישי הוסת שאינו קבוע לא לימים ולא לשעות חוששת לבל אותה עונה. והוא נעקר ביום אחד ואפי' בלא בדיקה. והדין הויו הוסת הנקבע על ידי האונס שאינה קבוע אלא בימים ובמעשה אבל לא בימים בלבד ולא במעשה לבד ואינה חוששת לפני המעשה וצריכה ג"פ לעקרו ובבדיקה ודין השביעי וסתות דגופה שלא ע"י אונס כגון מפהקת וחברותיה שהוא נקבע בכל עת ואע"פ שאין לה ימים מיוחדים ובזה שני דינין האחד שהיה חוששת לשעתו בלבד ומותרת לפני הוסת ולאחר הוסת והוא כגון שהראיה כולה נבלעת בתוך הוסת והשני אם הראיה לאחר הוסת או שמתחלת מתוך הוסת ונמשכת לאחר הוסת ה"ז מותרת לפני הוסת וחוששת לאחר הוסת עד סוף העונה. הרי אלו י"א וסתות וכולן על ז' הדינין הללו נחלקים. כי הוסת שנקבע בימים שאינם ראוים לקביעות הוסת הרי הן כוסת שאינו קבוע ואע"פ שקבעתו כמה פעמים.

נשאר לנו לפרש עוד עונה אחרת שאינה לא מוסת קבוע ולא מוסת שאינו קבוע לא מוסת הגוף ולא מוסת האונסין ואסורה לשמש עונה אחת והיא אותה שאמרו בפ' ערבי פסחים א"ר משום יוסף איש הוצל אשה היושבת על דם טוהר אסורה לשמש וכמה עונה. ופירש בעל ההלכות כיון דנפקא מימי טהרתה לימי טומאתה היא לה כשעת וסתה. והטעם הזה קשה לי מאד מכמה ענינים. האחד כי האשה הזאת כבר יש לה וסת קבוע ליום אחד. ועוד אם אותה האשה רגילה לראות ביום מפני מה אסורה בלילה ואפי' אין לה וסת קבוע כלל מאיזה טעם אסורה והלא ימי עוברה וימי מניקתה דמיה מסולקין. והשתא י"א יום שבין נדה לנדה אמרו שהיא מותרת לשמש ואפילו לרבי מאיר דאמר אשה שאין לה וסת אסורה לשמש בי"א יום מודה. ועוד אמרו שאינו צריכה בדיקה לא בי"א ולא בימי עוברה ומניקה ואפי' דגיע עת וסת בימי עוברה לא בעיא בדיקה והיכי אמרינן הכא דבלא וסת ובלא שום ראיה אסורה ועוד ברייתא דטועה הויא תיובתא דתניא הרי שיצאה מלאה ובאת ריקנית והבי' לפנינו ג' שבועים טהורים וי' שבועים אחד טמא ואחד טהור משמשת אור לל"ה ומטבילים אותה צ"ה טבילות וכו'. ואמאי היא משמשת כלל והא כל יומא ויומא מספקינן ליה בסוף לידה ותחלת לידה. אלא טעמא דמילתא מתוך שהוא רגיל בה בימי טוהר ואינו נמנע ממנה עם דמי' שמא יהא רגיל בה בימי טומאתה ואע"פ שתראה ולא יזהר לחשב את ימיה ויבא לידי איסור חמור. ולפיכך גזרו עליה ואע"פ שלא תראה ואינו יום הוסת שיתרחק ממנה עונה אחת בתחלת ימי טומאתה כדי שיהא לו היכר עד שכבר נכנסה בימי טומאתה ויפרוש ממנה בימי נדתה כראוי ומפני כך לא

אסרוה בברייתא דטועה מלשמש בלילה הראוי לה. לפי שהאשה כבר נהגה אסור גדול בעצמה ואפי' בימים שלא ראתה כלל הלכך אין כאן גזרה. וזה הטעם יש נוכח. ולפי זה הטעם אותה עונה אין לנו עכשיו שהרי אין לנו דם טוהר כלל וימי טוהר וימי טומאה אחת הם. ולזה שומעין שאמר כהלכה.
תהלה לאל מרומם על כל ברכה:

שער הכתמים

סימן א

ראיתי לפרש בו הכתמים שהאשה צריכה לחוש להן והכתמים שאין האשה צריכה לחוש להן. ואותם שהיא צריכה לחוש באיזה מקום צריכה ובאיזה מקום אינה צריכה והמקום שהיא צריכה לחוש אם יש לה במה לתלות אם תתלה אותן אם לאו. ואותן שהיא תולה בכמה דברים תתלה ובאיזה שיעור היא תולה לפי שאין שיעוריהן שוין כמו שאנו עתידים לפרש.
והריני נזקק לפרש תחלה לאותן שאומרים שאין הכתמים נוהגים בזמן הזה. ונותנין טעם לדבריהם כי הכתמים מדרבנן הם כמו ששנינו דם יהיה זובה בבשרה ולא הרואה כתם וכן מעת לעת שבנדה דרבנן וכשם שמעת לעת אינו אלא לטהרות כך אין הכתמים אלא לטהרות וכשהיא מטמא את בועלה אינו אלא לטהרות כמו שאמר ר' עקיבא במעת לעת שבנדה שמטמאה את בועלה לטהרות ועושה משכבות ומושבות לטמא טהרות אבל לבעלה אין בה איסור זהו טעם המתירים והבל הוא בידו שהרי אמרו בברייתא לא אמרו כתמים להקל על דברי תורה אלא להחמיר על דברי תורה כלומר לעשות סייג לתורה אלמא לענין איסור נדה נאמרו. ועוד שהרי אמרו חכמים בכתמים פעמים שהם מביאין לידי זיבה כלומר לידי קרבן כיצד לבשה ג' חלוקים הבדוקים לה וכו' הן הן הכתמים המביאין לידו זיבה ואקשינן השתא ג' חלוקין דלאו מגופה חזיא חיישי ב' ימים וחלוק א' מיבעי מהו דתימא כל כהאי גוונא מביאה קרבן מיהו מתיא ונאכל קמ"ל שאינה נאכל. הא קרבן מיהו מתיא. ש"מ דלענין איסור נאמר ולא לענין טהרות בלבד דאי לטמא טהרות בלבד קרבן מאי עבידתי' ואפי' בג' חלוקים ועוד שהרי אחז"ל בפרק הרואה כתם לדברי אין קץ לדברי חברי אין סוף לדברי אין קץ שאין לך אשה שנתירה לבעלה שאין לך מטה ומטה שאין עליה כמה טיפי דמים מדקאמר שטהורה לבעלה ש"מ דלענין איסור בעלה קאמרינן דאי לטהרות לימא שאין לך אשה שהיא טהורה ואין אנו צריכין להרבות דברים על זה שהרי הוחזקו בנות ישראל שנוהגות איסור בכתמים. וקיימא לן מנהגא

מילתא היא כדרבי זירא דאמר בנות ישראל הן החמירו על עצמן שאפי' רואות טפת דם כחרדל יושבות עליה שבעה נקיים והלכה פסוקה היא. והוא הדין לכתמים שנהנו בהן איסור.
ועתה נפרש תחלה הכתמים שאינה צריכה לחוש להם כלל כי הם מעטים.
והם אותם הכתמים שאין בהן מראה אדמימות אלא שהם ירוקים או לבנים הרי אלו אין חוששין להם לכל דבר.
ואחריהם הכתמים שמצאה אותם בחלוק שאינו בדוק לה כגון שמצאה אותן בחלוק שלקחה מן השוק ולבשתו עד שלא בדקה אותו ואינה יודעת ממי לקחתו. אע"פ שהכתם כגריס אינה חוששת לו כלל שלא חשו חכמים לכתמים אא"כ מצאה אותם במקום הבדוק כדאיתא בגמרא הרי ב' כתמים הללו אינה חוששת להן לכל דבר ואע"פ שאינה יכולה לתלות בצבעים ולא בכתמים אחרים:

סימן ב

עתה נפרש הכתמים שיש להן לחוש אבל אין כל המקומות שווין
והכתמים שנמצאו בחלוקה מן החגור ולמעלה. והחגור הזה הוא הסינר שהיא חוגרת על ירכותיה לצניעות והכתמי' שנמצאו ממנה למעלה אינה חוששת להן אע"פ שאין לה במה לתלות לפי שאין מכוונים במקום הראיה ונאמר בודאי עברה בשוק של טבחים ואינה זוכרת או שמא מאכולת נתמעך בה ואע"פ שהוא יותר מגריס. שאין תולין כן בכתם אחר כמו שאנו עתידים לפרש. אבל כאן תולין:
הנה יש מקום בחלוק שאינה חוששת בו כאשר פרשנו ויש מקום שהיא חוששת בו והוא למטה מן החגור. וה"ה בחגור עצמו. וכן אם היתה פושטתו ומתכסה בו בלילה בכל מקום שתמצא בו כתם טמאה מפני שהוא נשמט לכאן ולכאן. וכן בפליון. פי' מעפרות שמכסה את ראשה בלילה וכן אם נמצא על בית היד של חלוק אם הוא מגיע כנגד בית התורפה בשום פנים טמאה דאמרי' אימר שחתה ונגעה שם וכמו שאמרו בחלוק כך אנו אומרים בבשרה שאם מצאה אותם למעלה מבית התורפה טהורה. ועוד יש בבשרה למטה מבית התורפה מקום שאינה חוששת בו כגון שמצאה אותה על שוקה ועל פרסותיה מבחוץ מה שאין כן בחלוק דכל למטה מן החגור טמאה מפני שבגדים חוזרין הן בין שקיה. ראתה על שוקה ועל פרסותיה מבפנים טמאה על עקבה ועל ראש גודלה טמאה שכל אלה מכוונים הם נגד בית התורפה. והא דאמרינן על בשרה למעלה מבית התורפה טהורה ואע"פ שאין לה במה לתלות דוקא שלא נזדקרה אבל אם ידעה בודאי שנזדקרה כגדי המזדקר בבת אחת והגביהה רגליה למעלה מראשה אפי' מחגור

ולמעלה טמאה בין מלפניה בין מלאחריה אם אין לה במה לתלות משא"כ בחלוק דאע"פ שנזדקרה טהורה דאי מגופה אתא מבשרה נמי איבעי ליה לאשתכוחי.
ועוד יש מקום אחר שיש בו לחלק והוא מטה שהיו שלש נשים ישנות עליה ונמצא דם תחת אחת מהן אם היו משולבות זו בזו כעין שליבות הסולם שנכנסין בזרועותיו כולן טמאות לפי שאין ידוע מקומה של כל אחת ואחת ואם היו ישנות כדרכן ועלו שלשתן דרך מרגלות המטה כל אחת ואחת עלתה דרך מקומה ונמצא דם תחת הפנימית שתים הפנימיות טמאות והחיצונה טהורה. תחת החיצונה שתי' החיצונות טמאות והפנימות טהורות תחת האמצעית כולן טמאות ואם עלו שלשתן דרך החיצונה אם נמצא דם תחת החיצונה כולן טמאות שמא דרך עברתן נפלה מהן דם ואם בדקה אחת מהן כשיעור וסת של מציאה ומצאה טמא היא טמאה וכולן טהורות ואם מצאה טהור היא טהורה והשאר טמאות בדקו שתים ומצאו טהור הן טהורות והשלישית טמאה שלשתם ומצאו טהור כולן טמאות זה הדין כולו במטה. אבל אם ישבו על ספסל אחד ונמצא עליו דם שוה למטה לענין אחד ואינו שוה לו לענין אחר הענין שהוא שוה למטה הוא לענין בדיקה שאם בדקה אחת מהן ומצאה טמא או טהור דינו כמטה אבל לענין שתים פנימיות או שתים חיצונות נראה שיש הפרש בין מטה לספסל כי המטה שהיו ישנות עליה אפשר שנשמטה האמצעית למקום הפנימי או למקום החיצונה וכן לכל דבר שהיא נודדת ממקומו כגון נשים שטוחנות ברחים שנתפרש בגמרא אבל ספסל שישבו עליו כשהם נעורות אין להן לחוש להשמטה שאפשר לכל אחת ואחת שתדע את מקומה וא"ת ברי שלא באתי בכאן טהורה אבל אם נמצא ביניהן ודאי טמאות כדאיתא בגמרא לענין אמבטי גם דין החלוק מופלג משני אלו שאם לבשו שלשתן חלוק א' ונמצא עליו דם כולן טמאות ואם בדקה האחרונה שהיא לבשתו בשיעור וסת של מציאה ומצאה טהורה היא טהורה וכולן טמאות. ואם מצאה טמא היא טמאה ושתים הראשונות טהורות ודוקא שבדקה כשהי' לבשתה דומים למטה וספסל שעד שהן עליו הן בודקות אבל לאחר שפשטה אותו אע"פ שבדקה עצמה בשיעור וסת של מציאה אינו כלום וכולן טמאות. וכן הדין למטה וספסל שמצאו ובדקו עד שהן עליו או שנמצאו ובדקו לאלתר שעמדו מעליו אבל יש הפרש בין חלוק למטה וספסל כי החלוק האחרונה יכולה לטהר או לטמא את הראשונות אבל הראשונות אין יכולות לטהר את עצמן ולא את האחרונה מפני שכבר פשטו אותו והמציאה והבדיקה אינו בשיעור וסת אבל מטה וספסל שלשתן שוות. וכל מה שהפלגנו בין חלוק וספסל למטה דוקא בספסל גדול ומטה רחבה שיכולות ג' נשים לישב עליהן בבת אחת אבל ספסל קטן ומטה קטנה שאין מחזיקות אלא אשה אחת אי

נמי אפי' הן גדולים וכל אחת ואחת ישבה אחר חבירתה ובמקום חברתה שאחר שעמדה האחרונה מצאה עליה דם דינם שוה לחלוק שאינו ראוי להשתמש כי אם זה אחר זה. וזו היא משנתינו ג' נשים שלבשו חלוק אחד או שישבו על ספסל אחד ונמצא עליו דם כולן טמאות קתני ספסל דומיא דחלוק שנשתמשו בו זו אחר זו והאחרונה נשתמשה במקום הראשונה ולפיכך כולן טמאות ודינם שוה לכל דבר ובין בספסל ובין בחלוק לא ימצא זה הענין כולו אלא בג' נשים או אפי' בשתים אבל באשה אחת אפילו בדקה עצמה בשיעור וסת של מציאה ומצאה טהור טמאה לפי שאין לה במה לתלות הכתם:

הנה פרשנו כל המקומות שיש בהם לחלוק לאיזה צריכה לחוש ולאיזה אינה צריכה לחוש והמקומות שאמרנו שאינה צריכה לחוש אע"פ שאין לה (אם יש לה) במה לתלות. והמקומות שהיא צריכה לחוש אם יש לה במה לתלות תולה כמו שנפרש לפנינו.

ובכל אלו שאמרנו שהיא חוששת לכתמיהן בין מטה בין ספסל בין חלוק דוקא שהן בדוקין אף ע"פ שבדקה בקרקע עולם וישבה עליו ומצאה עליו דם ואין לה במה לתלות במאכולת דהיינו יותר מגריס טמאה כדאמרינן לקמן דאין הלכה כרבי נחמיה דאמר כל דבר שאינו מקבל טומאה אינו מקבל כתמים מההיא אתתא דהוה משתיא במשתיתא ואשתכח דם תותא במשתיתא וכו' וג' נשים שלבשו חלוק א' ונמצא עליו דם שאמרנו כלן טמאות. אם נתעסקה אחת מהן בכתמים כולן טהורות שכולן תולות בה והיא תולה בכתמיה:

סימן ג

עתה נפרש באותן המקומות שהיא צריכה לחוש להם אם יש לה במה לתלות אם תולה אם לאו ובאיזה שיעור היא תולה.

ונאמר תחלה המקומות שאינה תולה ואע"פ שהיא יכולה לתלות.

ולא נמצאו מהם כי אם שנים והן בעד שהי' בודקת בו את עצמה ואם בדקה בו בלילה ולמחר מצאה עליו דם. ויש בענין הזה ג' דינין חלוקים זה מזה. האחד אם בדקה בעד הבדוק לה והניחתו בקופסא ולמחר מצאה עליו דם בין שהכתם עגול בין שהוא משוך טמאה בכל שהוא ואין תולין כאן במאכולת. והשני אם בדקה בעד הבדוק לה והניחתו תחת הכר או תחת הכסת ולמחר מצאה עליו דם משוך טמאה בכל שהוא עגול טהור עד שיהא כגריס ועוד כשאר כתמים וכן הדין אם טחתו על ירכה ומצאה דם על העד. והשלישי אם בדקה בעד שאינו בדוק לה והניחתו תחת הכר או תחת הכסת ואפי' בקופסא צריכה כגריס ועוד בין עגול בין משוך. ויש מי שאומר שאם בדקה בעד שאינו בדוק לה אפילו הניחתו בקופסא אע"פ שיש עליו כגריס ועוד טהורה לגמרי. מאי טעמא

משום דפלוגתא דרבי יוסי ורבי היא רבי מטמא ור' יוסי מטהר ואמר רב זירא כשטמא רבי כרבי מאיר כשטהר רבי יוסי לעצמו טהר דתנן האשה שהיא עושה צרכיה וראתה דם אם עומדת טמאה אם יושבת טהורה דברי ר"מ ור' יוסי אומר בין כך ובין כך טהורה וכיון דר' יוסי דהכי כר' יוסי דהתם. והתם קי"ל כר' יוסי הלכך בהא נמי הלכה כר' יוסי ולא היא אע"ג דבההיא הלכה כרבי יוסי. בהא הלכה כרבי משום דקאי רבי חייא בשיטתיה דמטמא לה משום כתם. ושקלינן וטרינן בגמרא אליבא דר' חייא אלמא הלכתא כותיה וטעמא דמילתא משום דלא דמי עד לחלוק דאלו חלוק שאינו בדוק לה כתמה טהור אבל עד כיון שבדקה בו ידים מוכיחות נינהו מיהו צריכא כגריס ועוד לאפוקי מדם מאכולת שמא נתמעך עליו מכל מקום לגבי אשה שעושה צרכיה ונמצא דם על המים קיימא לן כר' יוסי דאמר טהורה:

הנה פירשנו המקומות שאין תולין בהן כלל והם השנים שאמרנו משוך טמא בכל שהו:

עתה נפרש המקומות שהיא תולה אם יש לה במה לתלות ובמה היא תולה ובאיזה שיעור היא תולה.

המקומות שהיא תולה את כתמיהן אין להם פרט כי בכולן היא תולה חוץ מן השנים שאמרנו בעד שהן טמאין במה שהן.

וכן הדברים שהיא תולה בהן גם כן אין להם פרט אלא מה שמנו חכמים במשנה בכלל ופרט. ומהם נלמוד כל הדברים שהרי שנינו במשנתינו ותולה בכל דבר שהיא יכולה לתלות. שחטה בהמה חיה ועוף ונתעסקה בכתמים או שישבה בצד העסוקין בהן וכן הדין אפילו עברה ביניהן. כדתניא עברה בשוק של טבחים ספק נתז עליה ספק לא נתז עליה תולה ספק עברה ספק לא עברה אינה תולה.

נחזור למשנתינו הרגה מאכולת הרי זה תולה בה. ועד כמה היא תולה בה. ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר עד כגריס של פול ואע"פ שלא הרגה וקיימ"ל כר' חנינא בן אנטיגנוס ורישא דקתני הרגה אין לא הרגה לא ר' שמעון בן גמליאל קתני לה ולית הלכתא כותיה. ותולה בבנה ובבעלה. פירוש במכת בנה ובמכת בעלה. ואם יש לה מכה ויכולה להתגלע ולהוציא דם הרי זו תולה בה. ומעשה באשה אחת שבאה לפני ר' עקיבא אמרה לו ראיתי כתם אמר לה שמא מכה יש ביך אמרה לו הן וחיתה אמר לה שמא יכולה להתגלע ולהוציא דם אמרה לו הן וטהרה ר' עקיבא והא דאמרינן יש בה מכה תולה במכתה דוקא דאיתא למכתה בדוכתא דאפשר דנגע למקום הכתם בין שוחה בין מוטה בין עומדת. אי נמי דמתרמי ונטף להההוא דוכתא בהנך כולהו תלינן במכה אבל אי איתא לכתם מגבו ומכה על כתפה או מאחוריה דלא ליתרמו אהדדי לא בנגיעה ולא בנטיפה בהא ודאי לא

תלינן דתניא יש בה מכה בצוארה מקום שיכולה לתלות תולה על כתפה אינה תולה ואין אומרים נטלתו בידה והביאתו לשם. מסתברא היכא דאשתכח כתם בשיפולה מאחוריה ומכה איתא מקמא דתליא בה דאפשר אדיתבא הך דבתרא אתא לה מקמא ונטפה בהו מההיא מכה.

ואם היתה פושטתו ומתכסה בו בלילה בכל מקום שהוא תולה היא במכתה וכן במכת בנה ובבעלה בכ"מ שהוא היא תולה מפני שזה דומה לפושטתו ומתכסה בו בלילה שהוא חוזר.

נחזור לסדרנו דתניא בברייתא מעשה ותלה ר' מאיר בקלור ורבי תלה בשרף של שקמה. עוד למדנו מפרק שני כי מימי תלתן ומימי בשר צלי מראה דמים הן. ומכלל משנתינו נלמד שתולין הכתם האדום בכל מיני אדמימות שנתעסקה בהן. והכתם השחור בכל מיני שחרות שנתעסקה בהן ואין צריכה לדמות כתם חלוקה לכתם שנשתמשה בו אם דומה לו אם לאו אלא תולה כל אדום באדום מן הסתם וכל שחור בשחור מן הסתם אלא א"כ נתברר לה שאין אודם הצבע דומה לאודם הכתם שאלו נתברר לה כן אינה תולה מפני שהיא כאדום ושחור. ותניא נתעסקה באדום אין תולה בו שחור במועט אין בו את המרובה ואם יעלה על לב איש לומר שתהא צריכה לדמות הכתם בצבע ולא תתלה בו אלא א"כ דומה לו ושמא יטעה אותו מה שראה בפ' שני כאשר פירשו על האדום בדם המכה שהוא כדם אצבע קטנה שנגפה של איש בחור בן עשרים שלא נשא אשה והקשה עליו ממשנתינו זו ששנינו ותולה בבנה ובבעלה בשלמא בנה משכחת לה אלא בעלה הרי נשא אשה ושני ליה כשנכנסה לחופה ולא נבעלה. ועוד פי' עליה כדם מאכולת של ראש והקשו עליו ממה ששנינו או שהרגה מאכולת הרי זו תולה בה, מאי לאו דכולי גופה וכו':

נראה לו מכאן שאין תולין כתם באצבע אלא אם כן ידמה לו ודאי כן הוא הדבר אך לא כמו שהסובר הזה סובר בדעתו אלא (שאין) תולין מן הסתם עד שיתברר לה שאין הדמיון דומה לכתם. וקושיא כך היתה כי המשנה אמרה שהיא תולה כל כתמים במכת בעלה. ואפי' אדום שבאדומים ועל זה הקשינו היאך אפשר לתלות במכת בעלה והלא דבר ברור הוא לך שאינו דומה לכתמים והרי הוא כאדום ושחור. וכן הקשו ממאכולת ולא מן סתם מאכולת כדברי רבי חנינא בן אנטיגנוס אלא מאותה שהרגה מאכולת. ואם נזדמן לה כתם אדום והיא לא הרגה אלא מאכולת של גוף היאך יכולה לתלות בו והלא דבר ברור הוא שאינו דומה לו. וע"ז הדרך הולכת אותה שמועה. אבל מי שאינה יודעת בדמיוני פניה או שהלך הצבע מכנגד פניה ואינה יכולה לדמות תולה כל כתמיה מן הסתם כל

מיני אדום באדום וכל מיני שחור בשחור. הלא תראה באותה אשה שבאה לפני ר"ע וא"ל רבי ראיתי כתם ואמר לה שמא מכה יש ביך והיא יכולה להתגלע ולהוציא דם וטהרה ר"ע. והרי אשה זו לא הביאה לפניו הכתם שלא אמרה לו ראיתי את הכתם זה. וכשאמר לה שמא יכולה להתגלע ולהוציא דם ואמרה לו הן מיד טהרה ולא אמר לה הוציאי דם מן המכה ונראה אם דומה לו. ש"מ שתולין מן הסתם כאשר אמרנו אא"כ הדמיון מכחיש את הכתם האדום והשחור וכמועט את המרובה.

ויש מין א' שהוא תולה בין אדום ושחור והוא שחיטת תרנגולת או שעברה בצד העסוקים בו שהיא תולה בו כמה מינין ואפי' שחור באדום משום דאיכא ביה כמה מיני דמא.

עוד יש בו מין אחד שתולה בו כמה מינין ואפי' שחור באדום והוא מה שאמר רבי הי' עליה מן אחד תולה בו כמה מינין כגון שנתז עליה מצבע א' ולא בדקה חלוקה אחר אותה ההתזה. ולאחר מיכן מצאה לו כתם אחד שאינו דומה לאותו צבע שנתז עליו הרי היא תולה בו מאי טעמא דאמרינן מתוך שלא נזהרה בלכלוך הכתם הזה לא נזהרה בשאר לכלוכין והרי חלוקה של זאת אבד חזקתו שהי' חזקתו בדוק.

וכן עיר שיש בה חזירים אין חוששין לכתמים אלא א"כ אמרה בריא לי שלא נגע בי חזיר. תנא לבשה ג' חלוקים הבדוקים לה ומצאה עליהם כתם אם יכולה לתלות תולת אפי' בתחתון ואם אינה יכולה לתלות אינה תולה אפי' בעליון כיצד עברה בשוק של טבחים תולה אפי' בתחתון לא עברה בשוק של טבחים אינה תולה אפי' בעליון. פי' אם עברה בשוק של טבחים אפי' לא מצאה הכתם אלא בתחתון תולה דאמרינן שמא נקפל העליון למעלה ונפל הדם על התחתון ואם לא עברה אפי' לא מצאה אלא בעליון אינה תולה דאמרינן שמא נקפל התחתון למעלה ונפל הדם על העליון.

וכל אלו שאמרנו שתולין בהם אין להם שיעור אלא לפי מה שהוא המין שנתעסקה בו בסלע או בשני סלעים אבל אם נתעסקה במועט ודאי אין תולה בה המרובה ואם אינה יודעת שיעור המין שנתעסקה בו תולה בו אפי' שעור מרובה דספק כתמים להקל.

וכן מה שאמרנו למעלה הי' עליה מין אחר תולה בו כמה מינין הרי היא תולה בו שיעור מרובה לפי שאינה תולה בגוף אותו המין אלא שאנו עושין אותו חלוק כמו שאינו בדוק הילכך תולה בו כמה מינים.

ולא אמרו כגריס ועוד אלא לענין מאכולת דקים להו לרבנן דסתם מאכולת אי אפשר לו במקום א' יותר מגריס ואפי' כמה גריסין בחלוק אחד תולין הואיל ואין יותר מגריס במקום אחד והיינו טפין טפין דתניא בברייתא. כתם ארוך מצטרף פירוש ליותר מגריס. טפין טפין אין מצטרפין ואיבעיא לן בגמרא אם מצאה על בשרה כתם שהוא כשיר מהו

פירוש כשרשרת כשורה מהו פירוש כעין ב' גריסין, טפין טפין מהו. לרוחב ירכה מהו. ולא איפשיטו. ואיכא מאן דאמר לקולא דספיקא דרבנן היא. ואיכא מאן דאמר בהא אזלינן לחומרא כפשטה דברייתא דקתני על בשרה ספק טמא ספק טהור טמא ואמרי' ספק טמא ספק טהור לאיתויי מאי לאו לאיתויי הני ואע"ג דדחינן לא לאיתויי דעביד כרצועה פשטא דמתניתין לאיתויי כולהו ואע"ג דבחלוק אמרי' טפין מפין אין מצטרפין אבל על ירכה מצטרפין ומסתברא כותיה דעל כרחך שאני ירכה מחלוקה דהא בהדיא תניא גבי חלוק טפין מפין אין מצטרפין ולא מייתי ראיה מינה לירכה אלמא שאני לן בין ירכה לחלוקה.

והא דאמרי' כגריס תולה כגריס ועוד אינה תולה ה"מ שלא נמצא מאכולת רצופה באותו ועוד אבל אם נמצא מאכולת רצופה באותו ועוד תולה אפילו ביותר מכגריס דפלוגתא דרבי חנינא ור' ינאי הוא ובשל סופרים הלך אחר המיקל.

ואם נתעסקה בגריס אינה תולה יותר מכגריס דפשטה דברייתא דקתני במועט אינה תולה את המרובה. ובגריס של פול שאמרו תולין כיון שלא הזכירו פול של מקום פלוני ולא פול הבינוני אלא כגריס של פול סתם הילכך משערין בשל פול שיזדמן לנו ואפי' הוא גדול שהרי אמרו כל שיעורי חכמים להחמיר חוץ מכגריס של כתמים להקל.

עוד יש מקומות אחרים שתולה בהן כמה שיעורין וכמה מינין כדתנן השאילה חלוקה לעכו"ם או לנדה הרי זו תולה בה. ומפרשינן בגמ' לעכו"ם הרואה פי' שכבר הגיע זמנה לראות וראתה ואע"פ שאינה נדה באותה שעה דאם כן היינו נדה אלא שכבר ראתה ולפי שאינה בודקת את עצמה ואינה יודעת יום שהיא רואה בו ויום שהיא פוסקת בו הילכך תולה בה. תניא תולה בשומרת יום כנגד יום בשני שלה ובסופרת שבעה שלא טבלה דברי רשב"ג ולפיכך היא מתוקנת וחברתה מקולקלת רבי אומר אינה תולה לפיכך שתיהן מקולקלות ומודים שתולה בשומרת יום כנגד יום בראשון שלה וביושבת על דם טוהר ובבתולה שדמיה טהורין וקיימ"ל כרשב"ג.

ונ"ל אע"ג דהאידנא ליכא דם טוהר לא בבתולה ולא ביולדת נהי דלגבי נפשה אחמירו בה מספיקא אבל לאצולי על חברתה מספק כתמים שלא יהו שתיהן מקולקלות אדינייהו מוקמינן להו וחברתה תולה בה והיא מקולקלת וחברתה מתוקנת. ואם השאילה חלוקה ליושבת על הכתם אינה תולה בו ושתיהן מקולקלות לפי שאין תולין כתם בכתם.

ונראה לי בעוברת שהשאילה חלוקה לשאינה עוברה מניקה לשאינה מניקה זקנה לשאינה זקנה שהיא תולה בו מאי טעמא הנך דמיהן מסולקין והנך אין דמיהן מסולקין וילפינא להא מילתא מהא דתנן ג' נשים שהיו ישנות במטה אחת וכו'. ותולות זו בזו וזו

בזו. ומפרש בברייתא כיצד תולות זו בזו עוברה ושאינה עוברה תולה עוברה בשאינה עוברה מניקה ושאינה מניקה תולה מניקה בשאינה מניקה כו' והא נמי להא דמיין דכל הני כתמים נינהו.
וכשם שהיא תולה כתמה בחברתה נדה כך היא תולה בעצמה נדה שאם לבשה חלוקה בימי נדתה ולא בדקה אותו ולבשתו בימי טהרתה הרי זו תולה בנדתה והוה לי' כחלוק שאינו בדוק לה ואע"פ שבדקתו מתחלה.
ואם כבסה אותו אחר נדתה ולא בדקה אותו ולבשתו בימי טהרתה ואח"כ מצאה עליו כתם מימר קא אמרינן דאין חזקתו מתכבס וכיון דאין חזקתו מתכבס הוה לי' חלוק שאינו בדוק לה דאיכא למיתלי טעמא דלמא בימי נדתה הוה ביה האי כתם ולא נתכבס יפה מיהו כיון דאיכא למיקם עלה דמילתא כדר' דאמר אינו דומה כתם שלפני הכבוס לכתם שלאחר הכבוס שזה מקדיר וזה מגליד הילכך בדקינן לכתם אם הוא מקדיר שמראהו דק ועובר בבגד בידוע שלפני הכבוס הוא וטהור ואם הוא מגליד שגלדו עבה על פני הבגד בידוע שלאחר הכבוס הוא וטמא' היא.
והרואה כתם טמא שאינה יכולה לתלות צריכה הפסק טהרה ותשב עליו ז"נ וצריכה בדיקה כאשר נכתב בשער הספירה והבדיקה.
ונראה לי אע"פ שהחמרנו על הכתם ועשינו אותו כראי' לענין ז"נ לכל דבר אעפ"כ לא נחמיר עליו לחוש ליום מציאת הכתם כמו שהיא חוששת ליום ראיה. ועוד אני אומר שאין הכתמים קובעים וסת ולא עוקרים וסת חוץ מכתמי העד הבדוק לה שהן מטמאין בכל שהן והרי הן כראיות לכל דבר:

סימן ד

הנה כתבנו דיני הכתמים לכל תוצאיהם ולבל מחלקותם. ונמצאו בכללן תשעה דינין מחולקין.
הדין הא' הוא הכתם שהוא ממין טהור כגון ירוק ולבן שהן טהורין בכל מקום.
והדין הב' הוא הכתם שהוא ממין טמא אלא שהשאילתו לנדה או שלבשתו בימי טומאתה היא טהורה וחלוקה טמא ואם השאילתו לסופרת שבעה שלא טבלה היא טהורה וחברתה מקולקלת.
והדין הג' הכתם הנמצא בחלוק הבדוק לה שיש בו מקים טמא ומקים טהור כגון למעלה מן החגור ולמטה מן החגור והמקום הטהור טהור לגמרי אע"פ שאין לה במה לתלות.
והדין הד' בכתם הנמצא במקום הטמא אם יש לה במה לתלות תולה ואפי' שיעור מרובה מ"מ אינו תולה אלא מעין אותו המין.

והדין הה' אע"פ שאין לה במה לתלות תולה כגריס במאכולת ואינה תולה בו אלא כתם אדום.
והדין הו' שיש מקום שאין חוששין לכתמי' בין מרובה בין במועט בין שחור בין אדום כגון עיר שיש בה חזירים וחלוק שאינו בדוק לה.
והדין הז' שיש כתם שאין לה במה לתלות והיא תולה בו יותר מכגריס כגון שנמצא מאכולת רצופה באותו כגריס ועוד.
והדין הח' הכתם הנמצא בעד הבדוק לה שבדקה בו בלילה והניחתו בקופסא ולמחר מצאה עליו דם בין עגול בין משוך טמא במשהו.
והדין הט' אם בדקה בעד הבדוק לה והניחתו תחת הכר או תחת הכסת ולמחר מצאה עליו דם עגול טהור עד שיהא בו כגריס ועוד משוך טמא בכל שהו.
ע"כ השגתי בדיני הכתמים בין הטמאים ובין הטהורים:
נשלם שער הכתמים תהלה לעושה פלאים עצומים.

שער הספירה והבדיקה

סימן א

ראיתי בו לפרש דיני ספירת שבעה לזבה. ואחר נפרש דיני הבדיקה שהאשה צריכה לבדוק את עצמה לפני הספירה ובתוך הספירה ובאיזה ענין היא הבדיקה.
ונפרש תחלה דיני הנדה דאורייתא ודין הזבה ואע"פ שאין לנו עתה נדה דאורייתא לפי שכל הנשים בזמן הזה ספירתן כספירת הזבה וטבילתן כטבילת נדה ולכך אני מזכיר הנדה מדברי תורה.
מעיקרא כד הוו בקיאי דבנן בחזותא דדמא והויין נשי בקיאות בין ימי נדה לימי זיבה כד חזאי אתתא חד יומא דמא או אפי' חדא שעתא מייתי לה קמי רבנן ומחוי להו ואי הוו מחמשה מיני דמים טמאים יתבא שבעה יומי ואפי' חזיא בכולהו אי פסקה בשביעי סמוך לשקיעת החמה טבלה לאורתא נגהי תמניא ושריא לבעלה. מאי טעמא דלגבי נדה לא כתיבא הפסקת הדם כדכתיבא בפרשת זבה. ואם טהרה מזובה וספרה לה שבעת ימים ואחר תטהר. ותניא אם טהרה מזובה לכשתפסוק ובנדה כתיב ואשה כי תהי' זבה דם יהי' זובה בבשרה שבעת ימים תהי' בנדתה. ודרשינן בסיפרא שתהא כנדתה כל שבעה כלומר כל ז' של ימים שלא תטבול ביום השביעי עד ליל ח'. ותניא כל חייבי טבילות טבילתן ביום נדה ויולדת טבילת' בלילה.

וכי שלמי שבעת ימים בנדה אי חזיא תו חד יומא או תרי יומי שומרת א' לא' וא' לשנים ואי לא חזיא ביום שלישי טובלת ביום ומותרת לבעלה בלילה ואי חזיא בשלישי הויא זבה גמורה ובעיא למיתב בתרייהו ז"נ ואי חזיא בהנהו שבעה יומי אפי' טפתא דדמא מחמשא דמים טמאין סתרא לכולהו ובעיא למיתב ז' יומי בלא הפסקה ואחד עשר יום שבין נדה לנדה הלכה למשה מסיני דאי חזיא בגווייהו תלתא יומין רצופין הויא זבה גמורה ובעיא ספירת ז"נ והדר מתחלת תחלת נדה. ואי לא חזיא בהו אלא תרין יומי בסוף יום י"א יום כדחזיא בשלישי דהוה י"ב לסוף נדה ההוא יומא תחלת נדה ויתבה עליה ז' יומי כדין הנדה בין דחזיא בהו בין דלא חזיא בהו. בתר ז' יומי בעיא למיתב חד יומא בלא ראיה כדי שיהא ספורה ליום עשירי שראתה בתוך י"א ואפי' לי"א יום נמי בעיא שימור כי האי גוונא. ואם לא ספרה ושמשה ביום ח' לתחלת נדה קראוהו נרגרן ואי חלף עלה חד יומא בלא ראיה מתוך שבעת ימי נדה עולה לה לספירת העשירי ותו לא צריכה מידי. וכד טבלה טבלה במי מקוה ולא בעיא מים חיים דלא כתיבי מים חיים אלא גבי זב ותניא בתוספתא מגלה אין בין זב לזבה אלא שהזב טעון ביאת מים חיים והזבה אינה טעונה ביאת מים חיים.

הדין הוא דינא דאורייתא לנדה ולזבה אבל מכמה שני דאימעיט ליבא ואשתבוש נשי אתקין רבי בשדות שאם ראתה יום א' תשב ששה והוא. שלשה, תשב שבעה נקיים מאי טעמא דחייש רבי דילמא מחלפי להו לבנות הכפרים ימי זיבה בימי נדה ואי שרינן להו בשלשת ימי ראיה להשלים עליהם ושיהיה השלישי מהם מהשבון השבעה שמא יעשו כן בתוך אחד עשר יום שבין נדה לנדה ואתיא לידי איסורא דאורייתא ומשום הכי אתקין להו רבי כל תלתא דחזו דמא תשב עליהם ז"נ ובתקנתא דרבי ליבא למיחש למידי לשום איסור ואפי' הכי בתר ההוא תקנתא אחמירו בנות ישראל על עצמן וגזרו יום אחד אטו ג' דכי היכי דבעו לג' ימים ז"נ הכי נמי ליום אחד בעינן ז"נ וכן הדין לטפה דם כחרדל והשתא שווינהו לכולהו נשי דחזיאן זבות גמורות לספירת נקיים. אבל טבילתן מיהא בטבילת הנדה ואינן טובלות אלא בלילה וכמו שאנו עתידים לפרש בשער הטבילה.

סימן ב

וכיון דכולהו נשי האידנא ספק זבות משוינן להו איצטרכינן לפרושי דין ספירת הז' היאך הוא.

ונאמר תחילה כי ספירת נקיים אינה אלא לאחר ג' דברים אחר ההפסק דם ואחר [יום] ההפסקה ואחר בדיקה וכל שעה שתפסוק מן היום אם בדקה וראתה שפסק דם ואפי' בשחרית עוד אינה צריכה בדיקה כל היום ולמחר תחל לספור שבעה נקיים ואין

חוששים שמא חזרה וראתה בה"ש אלו ראתה בה"ש אבד ממנה כל אותו היום מספק שמא בה"ש לילה הוא.
וספירת השבעה כבר אמרנו שלא יהא הפסקה ביניהן ואם הפסיקה ביניהן צריבה לחזור ולספור ז"נ חוץ מיום ההפסקה שבעה וצריכה בדיקה להפסקה בתחלת זבה:
עתה נפרש דיני הבדיקה שהיא צריכה לבדוק את עצמה.
ונאמר כי אע"פ שבדקה עצמה ביום ההפסקה צריכה עוד לבדוק את עצמה בימי הספירה בכל השבעה שהרי שנינו הזב והזבה שבדקו עצמן ביום הראשון וביום השביעי ומצאו טהור ושאר הימים לא בדקו. רבי אליעזר אומר הרי אלו בחזקת טהרה וכו'. קתני שבדקו ולא קתני שבודקין את עצמן ביום הראשון וביום השביעי. ועוד אילין צריכין בדיקה אלמא לכתחלה מצות בדיקה כל שבעה.
מיהו אם לא בדקה אלא יום ראשון ויום שביעי טהורים ועוד אמרו בגמ' שאם בדקה בתחלת שבעה חוץ מבדיקת ההפסקה ושאר כל הימים לא בדקה. אי נמי אם בדקה בסוף השבעה ולא בדקה בתחלתן טהורה.
ואם בדקה באמצע השבעה ולא בדקה לא בתחלתן ולא בסופן לא שמענו. ומסתברא לקולא שהרי שנינו בהפסקת נדה. נדה שבדקה עצמה ביום השביעי שחרית ומצאה טהור אחר שבעת הימים בדקה ומצאה טמא הרי זו בחזקת טהרה וכו' וחכ"א אפי' בשנים לנדתה בדקה עצמה ומצאה טהור ובין השמשות לא הפרישה הרי היא בחזקת טהרה הכא נמי בעיא בדיקה והבא בעיא בדיקה הכא סגי לה בבדיקת האמצע והכא סגי ליה בבדיקת האמצע.

סימן ג

הנה כבר פירשנו דין הספירה וברנו שאינו אלא לאחר בדיקת ההפסקה ואחר יום ההפסקה וברנו עוד כי היא צריכה בדיקה מתוך השבעה חוץ מבדיקת יום ההפסקה עתה אנו צריכין לפרש ענין הבדיקה האיך הוא.
ונאמר כי מצאנו ג' בדיקות חלוקות זו מזו. בדיקה הראשונה בדיקת קינוח והיא בדיקה למציאת הכתם לשלש נשים שהיו ישנות במטה אחת ונמצא עליה דם שאם בדקה עצמה כשיעור וסת למציאת הכתם אם מצאה טמא טהורות חברותיה ואם מצאה טהור טהר' עצמה וטמאת את חברותיה כאשר פירשנו בשערי הכתמים. והשנית בדיקת בית החיצון והוא מקום שהשמש דש והיא בדיקה לנדה ולזבה ליום ההפסקה ולבדיקת השבעה אשר אמרנו למעלה. והשלישית בדיקת חורין וסדקין בבית החיצון והיא בדיקת הטהרות

כאשר אמרו בגמ' עד שלפני התשמיש אינו ממעט כפקידה מ"ט מפני שהבודקת לביתה אינה מכנסת ידה לחורין ולסדקין:

הנה ראינו מכאן כי אע"פ שתקנו חכמים בדיקה לתשמיש ולטהרות עד שלפני התשמיש בדיקה הוא לתשמיש ואינה בדיקה לטהרות מפני שאינו מכניסתו לחורין ולסדקין ועוד אמרו דתביעה הרי היא כבדיקה לגבי בעלה. ויש מי שאומר דבדיקת זבה בין בבדיקת יום ההפסקה בין בבדיקת השבעה בעינן בדיקה מעולה כבדיקת הטהרות ולא הקלו לגבי בעל אלא בבדיקת המעלות באשה העסוקה בטהרות שהיא צריכה בדיקה אף לבעלה ומסתברא כלישנא קמא מכיון שהקלו על הבדיקה שאפי' בשנים לנדתה בדקה עצמה ומצאה טהור הרי בחזקת טהורה. אלמא בבדיקה כל דהו סגי לה.

אבל בדיקת חלוק לא כלום היא שהרי בדקו את עצמן שנינו. ובגמ' אמרי' בדקה עצמה לא בדקה חלוקה אלמא בדיקת עצמה לחוד ובדיקת חלוקה לחוד.

ובבדיקת הוסתות שאמרנו שהיא צריכה בדיקה לטהר את הוסת כמו כן בבדיקה קלה סגי לה ואינה צריכה להכניס לחורין ולסדקין מיהו בעיא בדיקה בבית החיצון אלא שאין שעות הבדיקה שוות. כי עיקר בדיקת הוסתות הוא בשעת הוסת ואם לא בדקה בשעת הוסת ובדקה עצמה לבסוף ומצאה טהור טהורה. אבל בדיקת הזבה עיקר בדיקתה בתחלת יום הראשון ולסוף יום השביעי כדי שתהא תחלתן וסופן בטהרה ואם בדקה באחת מהן כבר אמרנו שהיא טהורה.

והבדיקה המעולה שתהא אשה בודקת עצמה בצמר גפן נקי או בצמר נקי ורך. או משחיקי מנא דכתנא ומכניסתם לאותו מקום וכל מראה אדמימות שבו נדון כדם

עוד יש אחרת שהיא צריכה בדיקה ובדיקתה בדיקה קלה והיא הרואה דם מחמת תשמיש שצריכה לבדוק פעם ראשונה ושני' ושלישית. ואם ראתה בכולם אסורה לשמש והוא שבדקה עצמה כשיעור וסת או כדי שתושיט ידה תחת הכר או תחת הכסת ותטול עד ותדבוק בו שיהא בעלה באשם תלוי אבל אח"כ הרי הוא כמעת לעת שבנדה שאינה מטמאה את בועלה ואינה מוחזקת ברואה דם מחמת תשמיש ואינה נאסרת על בעלה. וי"א שאין אנו בקיאין עכשיו בשיעורין הללו. הלכך כל סמוך לביאה אם בדקה ומצאה דם נאסרת על בעלה והרי היא בחזקת רואה מחמת תשמיש. ומסתברא כוותיה.

הלכך תתגרש ותנשא לאחר ומותרת לשני לשמש עמה שלשה פעמים ובבדיקה. ואם ראתה דם שלשה פעמים סמוך לתשמיש אסורה ותתגרש ותנשא לשלישי ומותרת לשלישי עד ג' פעמים ואם ראתה עם השלישי ג' פעמים אסורה לכל אדם עד שתבדוק עצמה בשפופרת של אבר ופיו רצוף לתוכה ובתוכה מכחול ובראשו מוך אם נמצא דם

בראש המבדיל בידוע שהיא מן המקור ואם לאו בידוע שהוא מן הצדדין והבדיקה הזאת אין לנו עכשיו שאין אנו בקיאין בין בראש לצדדין.
גם הרפואה שאמרו בה חכמים שמבעיתין אותה ואם הפילה חררת דם כבר נתרפאה אין אנו בקיאין בחרדה זאת ובין הפילה ובין לא הפילה אסורה לכל אדם מיהו אין מוציאין אותה מבעלה אחר בדיקה זו ורפואה זו עד שתבעל ותחזור לקלקולה.
והבדיקה הזו שאמרנו לרואה דם מחמת תשמיש היא נזכרה בדברי ר' חנינא בן אנטיגנוס גבי אשה שאין לה ובת שאמר משמשת בשני עדים א' לה וא' לו והן הן עוותיה ותקוניה. ופירש הרב ר' יצחק ז"ל בהלכותיו משמשת בשני עדים א' לו וא' לה. והן עוותיה אם תראה שלשה פעמים שתחי' מתחזקת ברואה דם מחמת תשמיש. ותקוני' אם לא תראה שהיא ככל הנשים. נראה מדברי הרב שאינה צריכה בדיקה אלא לאחר תשמיש ואע"פ שאין לה וסת כי שני עדים הללו לאחר תשמיש הם. ועוד נראה מדברי הרב שאם בדקה ג' פעמים עצמה ולא ראתה שאינה צריכה בדיקה עוד לא לפני תשמיש ולא לאחר תשמיש ואעפ"י שאין לה וסת ולהוציא מדברי האומר דאשה שאין לה וסת אסורה לשמש בלא בדיקה ואפי בזמן הזה ואע"פ שאין לנו טהרות ותולין את שבושם בדברי הרב והרי הוא מכחישם הכחשה ברורה שהרי פירש שני עדים א' לו וא' לה דתרוייהו לאחר תשמיש. ועוד פירש תקוניה שאם לא תמצא על העד בג' פעמים הרי היא ככל הנשים לומר שאינה צריכה עוד בדיקה וא"ת הלא דברי ר' חנינא בן אנטיגנוס לפני תשמיש ולאחר תשמיש קאמר לפי הסוגיא. ואיך פי' הרב כך בודאי כך הוא פי' דברי ר' חנינא בן אנטיגנוס לפני תשמיש ולאחר תשמיש קאמר ובאשה העסוקה בטהרות קא מיירי בברייתא בשמעתא מיהו עכשיו אין לנו טהרות והא לא פירש הענין ע"פ הסוגיא אלא ע"פ הענין הנוהג עכשיו וסמך ענין על הדומה לו. ועוד תבין ותדע כי לא נחוש עליה לרואה דם מחמת תשמיש עד שיולד בה ריעות ע"ז שהרי שנינו בברייתא נשאת וראתה דם מחמת תשמיש משמשת פעם א' שנית ושלישית מכאן ואילך לא תשמיש וכו'. וקתני סיפא ואם יש לה וסת תולה בוסתה: ש"מ דרישא באשה שאין לה וסת עסקינן ואפ"ה קתני נשאת וראתה דם מחמת תשמיש משמשת פעם ראשונה ושניה ושלישית. משמע דקמייתא לאו ממנינא היא אלמא מעיקרא לא בדקה ולא חיישא ואף על פי שאין לה וסת וש"מ דאשה שאין לה וסת נמי אי לאו דאיתילידּ בה ריעותא דראתה דם סמוך לתשמיש לא הוה חיישי. והכי משמע מדברי הרב שכ' במסכת נדה ברייתא שרואה דם מחמת תשמיש אצל דברי ר"ח בן אנטיגנוס לומר שהן ענין אחד שאין חוששין לאשה שאין לה וסת לכל דבר אא"כ נולד בה ריעותא זה סמוך לתשמיש. וכל זה שפירש הרב ע"פ

הצורך הנוהג הוא ולא ע"פ הסוגיא. כי הסוגיא באשה שלא ראתה מחמת תשמיש מיירי. ובאשה העסוקה בטהרות ושני עדים אחד לפני התשמיש ואחר לאחר התשמיש קאמר והן עוותיה אם תראה ותקוניה אם לא תראה. ולאפוקי מדרב מאיר אתא דקא אסר לה לגמרי בין ראתה בין לא ראתה ולפי הסוגיא אינו רוצה לומר דתהא מתוקנת בג"פ ותהא כשאר כל הנשים. אלא לעולם היא צריכה בדיקה לפני תשמיש ולאחר תשמיש כל זמן שתהא עסוקה בטהרות אלא תקנות ההם לשעה. שאם לא תמצא דם יכולה לשמש והן עוותיה לשעה והרב ר' יצחק לא תפס מדברי ר' חנינא בן אנטיגנוס אלא הצורך הנוהג ולא פירש אותם אלא לפי צורך השעה. ודברי הרב נכוחים וצדיקים ילכו בם. והלכה למעשה בסוגיא דשמעתא דכל לבעלה לא בעי בדיקה ואפי' אשה שאין לה וסת.

תניא (דרך) חמרין ופועלין הבאין מבית המשתה או מבית האבל נשיהם להן בחזקת טהרה ובאין ושוהין עמהם בין עירות בין ישנות בד"א שהניחום בחזקת טהרה אבל הניחוה בחזקת טומאה לעולם היא בחזקת טומאה עד שתאמר לו טהורה אני ותנן נמי כל הנשים בחזקת טהרה לבעליהן והבאין מן הדרך נשיהם להן בחזקת טהרה ואמרי' עלה בגמרא אמר ר' שמעון בן לקיש משום ר' יהודא נשיאה הוא שבא ומצאה בתוך ימי עונתה ואיתמר נמי אמר רב הונא לא שנו אלא שלא הגיע עת וסתה אבל הגיע עת וסתה (מותרת) [צ"ל אסורה] קסבר וסתות דאורייתא. ורבה בר בר חנא אמר אפי' הגיע עת וסתה מותרת קסבר וסתות דרבנן. ואע"ג דקיי"ל הלכתא וסתות דרבנן בהא לית הלכתא כרבה בר בר חנא אלא עבדינן כר' יוחנן דא"ר יוחנן אשה שיש לה וסת בעלה מחשב ימי וסתה ובא עליה פי' אם יש זמן כדי שתוכל להשלים את וסתה וימי ספירתה וטבילתה מותר לבא עליה ואפי' ישנה מאי טעמא האי ספק ראתה ספק לא ראתה ואת"ל ראתה אימר טבלה אבל אם לא הי' שם כשיעור הזה אסורה לו דהא קיי"ל אע"ג דוסתות דרבנן אם לא בדקה ולא ראתה אסורה לשמש עד שתבדוק באשר כתבנו בשער הוסתות. ורבה בר בר חנה דאמר מותרת איכא למימר דלא פליג בבדיקה זו אלא בישנה דלא מבעינן לה הואיל ווסתות דרבנן ולית הלכתא אלא כר' יוחנן דהוא רביה ובין עירה בין ישנה לא מיבעיא ביום וסתה עצמו דאסורה אלא מיום וסתה ואילך נמי אסור עד שיהא שם כדי ספירה וטבילה כדאמרן והיכא דיש לה וסת לקפיצות וימים אפי' הגיע יום וסתה מותרת ואפי' ביום הוסת עצמו מ"ט כיון דבמעשה תלי' מלתא אימר לא קפוץ ולא חזאי ובין עירה ובין ישנה מותרת.

ואשה שתבעה להנשא ונתפייסה אע"פ שבדקה עצמה אח"כ ונמצאת טהורה צריכה שתשב ז"נ אחר יום התביעה וצריכה בדיקה תוך ז' וטבילה בליל ח' כשאר נדות הנוהגת

עכשיו. מ"ט משום דמחמדא ליום הנשואין ושמא ראתה טיפת דם כחרדל ואבוד נמצא יום תביעה חמור מיום הוסת דיום הוסת אם לא בדקה ולא ראתה ולבסוף בדקה ומצאה טהור טהורה ואילו יום התביעה אע"פ שבדקה אחר תביעה ומצאה טהור טמאה. אך מצאתי בו הקל בענין אחר יותר משאר ראיות שהן צריכות הפסק טהרה וחוץ מיום שבדקה ופסקה בו צריכה ז"נ. ותביעה זו מצאנו אע"פ שלא הפרישה בטהרה בבדיקה סופרות ז' חוץ מיום תביעה וטובלת ממעשה דרבינא דאיעסק ליה לבריה בי רב חנינא ואמר להו ליום פלוני נכתוב כתובה פי' נהיה פנוים לכתוב הכתובה ונכתוב אותה איעכב שבעה יומי בתר האי יומא פי' בתר יום תביעה. כלומר אע"פ שכתב הכתובה נתעכב עד שהשלים השבוע ואמר ליה מאי טעמא עבד מר הכי שלא כנסה ביום כתיבת הכתובה ואמר ליה לאו סבר לה מר דהא דרבא תבעוה להנשא ונתפייסה וכו'. לא שנא גדולה ולא שנא קטנה משום דמחמדא קא חזינא הכא דלא הפסק טהרה דלא סבירא להו דתבעי שבעה ואפילו הכי עלו לה לספירת שבעה. ואם תאמר אפילו בדיקה נמי לא עביד כלל והיכא אשכחן נקיים בלא בדיקה. הא לא קשיא דכיון דסבירא לן סופן אע"פ שאין תחלתן כי אתה בסוף שבעה אצרכה בדיקה ואטבלה אלא הפסק טהרה קשי והטעם מפני שאינה ראיה ודאי אלא ספק א"נ קים להו לרבנן דם חימוד אינו כ"א מועט וכמו שהפסיקה בטהרה דמיא אבל ראית וסת ברובה היא ואם לא בדקה בהפסקת טהרה חיישינן שמא לא פסק הדם.

כתבתי הענין הזה בזה השער מפני הענין הספירה והבדיקה ולא כתבתי אותו בשער הפרישה לפי שלא באתי לכתוב באותו שער אלא הפרישה שהאדם צריך לפרוש מאשתו הנשואה אבל זאת עדיין אינה אשתו ואינו רשאי לכנסה לחופה עד שתטהר מפני מגעה וקרוב ישיבתה אצלו ושתיית כוס של ברכה ויחודה החופה שהוא דומה לעליית המטה כי החופה ויחוד הוא לביאה. ומפני כך לא כתבתיה שם והנחתיה כאן. השלמנו שער הספירה והבדיקה:

שער הטבילה

סימן א

ראיתי לפרש בו דיני הטבילה ודיני החפיפה והחציצה.

כתיב ז' ימים תהיה בנדתה יכול תספור שבעה ותהא מותרת לבעלה ת"ל תהיה בנדתה. תהא בנדתה עד שתבא במים. וכבר פירשנו שטובלת במי מקוה ואינה טעונה ביאת מים חיים ומה שכ' בהלכות גדולות שהנדה והזבה טעונים מים חיים שבוש הסופרים הי'.

תניא בספרא כי אם רחץ בשרו במים ובא השמש וכו'. מה ביאת שמשו כולו כאחת אף רחיצתו כולו כאחת. פי' שלא יהא רוחץ אבר אבר. וע"ז הענין אמרו נתנה תבשיל לבנה והפשילתו לאחורה וטבלה לא עלתה לה טבילה מאי טעמא דילמא אידבק בה מידי ואע"ג השתא ליכא מידי עילוה אימר בדריוני נפל פי' עם שיצאה מן המים נתנדנד מעליה ולא עלתה לה טבילה.

והא דא"ר שמואל בר יצחק אשה לא תטבול בנמל. פירשו כלהו רבוותא משום צניעות דכיון דשכיחי ביה רבים לא טבלה שפיר. ובספרים שלנו מסיק בה בהא מילתא ואע"ג דהשתא ליכא אימר בדריוני נפל ומשמע האי לישנא דמשום דאיכא טינא על שפת הנהר קאמר. וכיון דמשום חציצה הוא אם טבלה לא עלתה לה טבילה כי ההיא דלעיל. ואם אין שם טיט לא תטבול משום צניעות ואם טבלה עלתה לה טבילה.

ואמר רבא אשה לא תעמוד ע"ג כלי חרס ותטבול מאי טעמא משום דבעיתא ולא טבלה שפיר. ואסילתא נמי בעיתא. פי' בקעת. ומסתברא דאי טבלה אסילתא או ע"ג כלי חרס טבילתה טבילה. והאי דנקט כלי חרס ולא נקט כלי עץ כיון דבר קבולי טומאה מגבו הוא ל"צ למימר דההוא משום גזרת מרחצאות נמי אית בי'. ואפשר דאי טבלה נמי לא עלתה לה טבילה. אבל כלי חרס דלאו בר קבולי טומאה מגבו הוא ולמדרס נמי לא חזי סד"א תטבול קמ"ל דלא משום דבעיתא. מיהו כיון דמקיש ליה לסילתא משמע דלית בי' גזרת מרחצאות. ובמשנה מקוואות שנינו מעיין שהעבירו ע"ג כלים או ע"ג ספסל הרי הוא כמות שהי' דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר ה"ה כמקוה ובלבד שלא יטבול ע"ג הספסל שמעינן מהכא דבכלי עץ אפילו בפשוטים אית בי' גזרת מרחצאות דהא הכא משום דבעיתא ליכא דהא גברא לא טבל גופי' אלא מנא הוא דקא מטבל וקתני שלא יטבול על הספסל אלמא כיון דחזי למדרס אית בי' גזרת מרחצאות ומסתברא דאי טביל לא עלתה לה טבילה. אבל ע"ג כלי חרס כיון דלמדרס לא חזי ולאו בר קבולי טומאה מגבו הוא ה"ה שוה לסילתא. ולכתחלה הוא דלא. הא דיעבד שפיר דמי. ואי אית בי' טינא ואנחה חבילי זמורות תותי רגליה לכתחלה נמי שפיר דמי דהא לא בעיתא.

אמר רב נדה בזמנה לא תטבול אלא בלילה שלא בזמנה טובלת בין ביום ובין בלילה ור' יוחנן אמר בין בזמנה בין שלא בזמנה לא תטבול אלא בלילה משום סרך בתה וקי"ל כר"י וה"מ לכתחלה אבל אי טבלה טבילתה טבילה דהא אי איכא אונס בטבילת לילה טובלת ביום שמיני לכתחלה כי הא דאתקין רב אידי בנרש למיטבל ביממא דתמניא משום אדווייתא רב אחא בר יעקב בפפוניא משום גנבי רב יהודה בפומבדיתא משום צנה. רב במחוזא משום אבלואי. פי' שומרי שערים. אמר ליה רב פפי לרבי מכדי האידנא

כולהו נשי ספק וכו' נינהו ובעיא שבעה נקיים ליטבלו ביממא דתמניא. פירוש דאי זבה היא הא טבלה בזמנה ואי נדה היא טבלה ביום שמיני. וא"ת שמא נדה היא ואמר ר' יוחנן בין בזמנה בין שלא בזמנה לא תטבול אלא בלילה התם הא קאמר טעמא משום סרך בתה. והאידנא בין אמה בין בתה משכחת בהו טבילה בזמנה. ושני ליה משום דר' שמעון דתניא אחר תטהר אחר מעשה תטהר פירוש אחר טבילה אבל אמרו אסור לעשות כן שמא תבוא לידי ספק פי' שמא תראה בו ביום ותסתור כל שבעה והכא נמי כיון דמשוינן לה כזבה סתרה ואסורה לשמש כולי יומי דתמניא שויוה להיא יומא ביום שביעי לנדה דהא נדה היא ומשום הכי לא טבלה בשביעי. וכתב ר' אחא משבחא ז"ל דאי טבלה בשביעי לא עלתה לה טבילה.

והיולדת הרי היא כנדה לכל דבר או מפני שהוקשה היולדת לנדה כדכתיב כימי נדת דותה תטמא או מפני שכל היולדת עכשיו זבות הן דאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם ובין לשבעה נקיים ובין לטבילת שמיני ובין לבדיקה הרי היא כנדה כדתניא כל חייבי טבילות טבילתן ביום. נדה ויולדת טבילתן בלילה.

וכשהאשה טובלת צריכה שתעמוד אחרת על גבה ותראה שלא נשתייר משערה על פני המים או שתכרוך שערותיה על ראשה בדבר שאינו חוצץ בגין תיכי חלילאתא שאינן מצוצאות ואינן מלוכלות שהמים יכולין לבא בהם. אי נמי בחוטי שער שאינן חוצצין ואפילו הן מהודקין. וא"ת והלא חפיפת הראש משום חציצת קשר השער היא. התם הא אמרינן טעמא משום דנימא אחת קשורה חוצצת אבל שלש קשורות אינן חוצצות והנך חוטי שער נמי דאמרי דאין חוצצין דוקא שלש אבל באחת ושתים לא. א"נ אפי' תימא דלא פלו' רבנן בחוטי שער דלא שנא שערה אחת כרוכה עליה ולא שנא שתים ושלש כריכות עליה אינן חוצצות ושאני קשר מכריבה דקטרא דחד מהדק וכריבה אפילו דחד לא מהדקא דאידי דאשוון ושיע משתריק ולא חייצי כלל לא על גבי שער ולא על גבי בשר והאי טעמא עדיף ומסתבר. ודייקינן להא מילתא מדקתני' במתני' דשבת לא תצא אשה בחוטי צמר ולא בחוטי פשתן ולא תטבול בהם עד שתרפם. ואמרינן בגמרא מה טעם לא תצא בהם משום דלא תטבול בהם עד שתרפם וקא תני סיפא יוצא' אשה בחוטי שער וכו'. אלמא חוטי שער אינן צריכין לרפות דאע"ג דמהדקי עיילי בהו מיא. ומדלא מפליג בחוטי שער בין אחת לשתים אלמא בכולהו לא חייצי כלל כדפרישנא. אחרי זאת מצאתי בשבת ירושלמי בפרק במה אשה יוצאה תמן תנינן אלו חוצצין באדם חוטי צמר וחוטי פשתן והרצועות שבראש הבנות שמואל אמר ליה כאן של שער על דעתיה דר' יהודה אלא של צמר הא של שער דברי הבל אין חוצצין ר' אחא בשם ר' יהודא ר' זעירא

בשם רבין היתה נימא אחת חוצצות שתים ספק שלש אינן חוצצות ר' זעירא בעי קשר נימא אחת לחברתה אחת היא אחת לשתים שתים הן לשלש שלש הן ר' יהודא אמר זו שהיא יורדת לטבול לנדתה קושרת שערה בזנב הסוס לעובר' וסמיך עלי. מן הגרסא הזו נראה שהוא בלשון הראשון שפרשתי שאפי' סברי' שהפרש בין אחת לשלש ושני ספק ואם מן הראיה שהבאתי ללשון הב' אין כאן ראי' דסתם חוטי שער שהאשה כורכה על שערה קליעת שער ויש בה יותר מג' חוטין ומד' וכיון שמצאנו גירסת הירושלמי לחומרא טוב להחמיר בדבר:

סימן ב

דיני חציצה.

אמר רבא לעולם ילמד אדם בתוך ביתו שתהא אשה מדיחה קמטיה במים. ואע"ג דתנן בית הקמטים ובין הסתרים אינן צריכות שיבואו בהן מים נהי דביאת מים לא בעינן מקום הראוי לבא בו בעינן כר' זירא דאמר ר' זירא כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו וכו'. אמר ר' אבין בר ר' אדא אמר ר' יצחק מעשה בשפחתו של ר' שטבלה ועלתה ונמצא לה עצם בין שיניה והצריכה ר' טבילה אחרת מהא שמעינן שאם לא הדיחה בית הסתרים ובית הקמטין שלה ונמצא בהן דבר חוצץ שלא עלתה לה טבילה.

שנינו במשנה מקוואות נדה שנתנה מעות בפיה וירדה וטבלה טהורה מטומאתה אבל טמאה על גב רוקה. נתנה שערה בפיה או קפצה ידה קרצה שפתותיה כאלו לא טבלה וא"ת מ"ש עצם בין שיני' ממעות שבפיה התם מהדק הכא לא מהדק ומכאן למדנו שאין האשה צריכה לפתוח פיה בשעת טבילה דהאי קפצה ידה קרצה שפתותיה דמהדקו להו קאמר ומשום חתוך השפתים הנראה שהוא מסתתר בקריצתה ואת"ל שמא בקריצת השפתים הקפידה המשנה הא אמר רבא נהי דביאת מים לא בעינן מקום הראוי וכו'. ואם איתא דבעינן פה פתוח ממש הא בעינן נמי ביאת מים בתוך הפה והתם במסכ' קדושין אמרינן דהא דאצטריך ר' טבילה אחרת לשפחתו כשנמצא לה עצם בין שניה משום דר' זירא ולא משום דצריך ביאת מים ועוד לשון קריצה אינו אלא לשון הדוק כדאמרינן במסכת יומא כל המתפלל ורומז בעיניו וקורץ בשפתיו ומראה באצבעותיו עליו הכתוב אומר ולא אותי קראת יעקב. ואם איתא דקריצת סתימת הפה כי אורחא היא מאי קא עביד ודומיא דרומז בעיניו ומראה באצבעותיו קתני לה דקא עביד מעשה דקא משני ממנהגא.

האוחז באדם ובכלים ומטבילן טמאין כשהוא מדיח ידיו במים טהורין ר' שמעון אומר ירפה כדי שיבאו בהן המים. בית הסתרים ובית הקמטין אינן צריכין שיבאו בהן מים.

כתב בעל ההלכות דאי איכא גושפנקא באצבעותי' וטבלה אי מרפיא דעיילי בה מיא לא חייצא ואי לא חייצי.

ותנן נמי אלו חוצצין באדם חוטי צמר וחוטי פשתן והרצועות שבראשי הבנות. ובגמרא דשבת אמרינן דשל שער אין חוצצין קלקי הלב והזקן ובית הסתרים שבאשה לפלוף שחוץ לעין וגלד שחוץ למכה והרטייה שעליה ושרף היבש וגלדי צואה שעל בשרו ובצק שתחת הצפורן והמלמולין וטיט היון וטיט היוצרים וגץ יוני אי זהו טיט היון זה טיט הבורות שנאמר ויעלני מבור שאון מטיט היון ומפורש במסכתא מקוואות טיט ובצק שתחת הצפורן אפי' כנגד הבשר וצואה שתחת הצפורן שלא כנגד הבשר הרי אלו חוצצין פי' קלקי הלב והזקן ובית הסתרים באשה השער הזקן ושכנגד הלב ושבבית הסתרים באשה שנתלכלך בזיעה עד שנעשה העבה כמין צמר מסובך הרי הן חוצצין מפני שהאי' מקפיד עליהן והאשה מקפדת על שבבית הסתרים. לפלוף שחוץ לעין פירוש צואת העין. והמלמולין פירוש טיט שעל היד שנמלל בידיו עד שנעשה כעין גרגורין ומדובקים בידיו. טיט היון וטיט היוצרים וגץ יוני כולן מיני טיט הם אלא שזה חזק מזה.

ואי קשיא חוטי צמר וחוטי פשתן ורצועה שבראשי הבנות אמאי חוצצין. והלא מעוטו שאינו מקפיד הוא. לא מקפדת היא דלא תימא כל שאינו מקפיד עליו בשעת טבילה אלא אם תקפיד עליו שעה אחרת דבר המקפיד עליו הוא שא"א שלא תעביר אותם מעל ראשה בשעה שחופפת את ראשה, וכן הטבעת שבידה אי אפשר שלא תעבירנו בשעת לישה או בשעה שהיא אופה ומבשלת.

ואלו שאינן חוצצין קלקי הראש ובית השחי ובית הסתרים באיש לפלוף שבעין וגלד שעל המכה ושרף הלח ולכלוכית צואה שעל בשרו וצואה שתחת הצפורן. וצפורן המדולדלת פי' יש מאלו מפני שאינו מקפיד ויש מאלו מפני שאין חוצצין.

גרסי' במס' נדה בגמ' אמר רמי בר אבא האי רבדא דכוסילתא עד תלתא יומי לא חייצא מכאן ואילך חייצא. ואמר מר עוקבא לפלוף שבעין לח אינו חוצץ יבש חוצץ. אימתי נקרא יבש משמתחיל לירוק ואמר שמואל כחול שבעין אינו חוצץ שעל גבי העין חוצץ. ואם היו עיניה פורחות שעל גבי העין נמי אינו חוצץ. פירוש פורחות דומעות. ואמר ר' יוחנן פתחה עיניה ביותר עצמה עיניה ביותר לא עלתה לה טבילה. ובתר הנך שמעתתא אמרינן ולית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כדא' ריש לקיש אשה לא תטבול אלא כדרך גדילתה. והרב רב יצחק הוסיף עוד על לשון הגמרא וכתב הכי ולית הלכתא ככל הני שמעתתא דלא איתמרו כל הני אלא לטהרות אבל לבעלה שפיר דמי כי הא דאמר ר' שמעון בן לקיש וכו'. ואין הפירוש מתישב עלי בזה הלשון שאין ראיה מדברי ריש לקיש

לדחות כל הני שמעתתא ועוד כי דברי ר"ל להחמיר הם שהרי אמר אשה לא תטבול אלא דרך גדילתה ואיהו קאמר לקולא:

והלשון הראשון נכון בעיני. והוא מתפרש יפה על דברי ר' שמעון בן לקיש וכן פירושו. ולית הלכתא ככל הני שמעתתא על תלתא שמעתתא קמייתא קאמר דאינון רבדא דכוסילתא ולפלוף שבעין וכחול שחוץ לעין. דאינהו אמרי' חוצצין באשה ולית הלכתא כוותייהו אלא כסתמא דמתני' דאיתניא לעיל דגלד שעל המכה אינו חוצץ כלל לא שנא דכוסילתא ולא שנא דשאר מכה. לא שנא בגו תלתא ולא שנא לבתר תלתא ולפלוף שבעין נמי סתמא קתני לה במתניתין לא שנא לח ולא שנא יבש אינו חוצץ. וכן הכחול אינו חוצץ דבלפלוף קא קפיד בין חוץ לעין לתוך העין אבל בכחול בכלהו לא חייץ. והנך תלתא שמעתא קא דחינן להו מהלכתא. אלא כי הא קאי אדרבי יוחנן. דשמעתיה דר' יוחנן הלכתא היא. מדריש לקיש דאמר אשה לא תטבול אלא דרך גדילתה. אלמא אם שנתה מדרך גדילתה וטבלה כגון ששחתה ביותר או זקפה ביותר לא כלום היא מפני שמסתתרין בה מקומות הסמוכין לבית הסתרים שאין יכולים לבא בהם מים. וכן פתחה עיניה ביותר או עצמה עיניה ביותר הסתרים שאין יכולים לבא בהן המים ואין זה דרך גדילתה לפתחם ביותר או לעצמם ביותר. זה הפירוש נכון בעיני:

עוד נראה לי. כי שלש השמועות הראשונות סתם נאמר והשומע טעה והזכיר אותם על טבילת האשה ובאו בעלי הגמרא ואמרו דלית הלכתא ככל הני שמעתתא לענין אשה אלא כי הא דר' יוחנן דלא איתמר כל הני שמעתתא אלא לטהרות. אבל הך דר' יוחנן לענין אשה איתמר. והלכתא כותיה מדריש לקיש. הלא תראה כי כולם אמרו חוצץ ואינו חוצץ ור' יוחנן אמר לא עלתה לה טבילה אלמא איהו באשה לבעלה נמי קא מיירי. ועוד מאי שנא עצמה עיניה ביותר מקריצת שפתותיה שכתב רב בהלכותיו שהוא חוצץ ואם תאמר גם הוא ידחה מכח המימרא הזאת א"כ למה כתב אותה הרב והלא משנה היא ואינה בגמ' ואם אינה הלכה לא יכתבנה ולא ידחנה. ובאמת נ"ל כי כוונת הרב כך היתה ולכך הביא סתם המשנה כפשוטה לומר כי ג' שמועות הנוספות להחמיר על דברי המשנה אינם הלכה כי אם לענין טהרות אלא כי הא דר' יוחנן דדמיא לריש לקיש ואף על לשון הרב יכול להתפרש זה הפי' דכל הני שמעתתא אתלת קמייתא קאי דהא מ"מ דרך גדילתה קא טבלה דלא איתמרו הני תלת שמעתתא אלא לענין טהרות אבל לבעלה שפיר דמי כי הא דריש לקיש כלומר ובלבד שלא תשנה מדרך גדילתה וממילא הא דרבי יוחנן מתקיימא מדריש לקיש מ"מ הלשון מיושר ומרווח יותר בלשוננו ושניהם יוצאין על דרך אחד.

ה"ד דרך גדילתה כדתניא בסיפרא האיש נראה כעודר וכמוסק זיתים. כעורר לבית הסתרים. וכמוסק זיתים לבית השחי. והאשה נראית כעורכת ומניקה את בנה. כעורכת לבית הסתרים. וכמניקה את בנה לתחת הדד. וכאורגת בעמרים לבית השחי ליד הימנית ר' יהודה אומר אף כטווה פשתן לשמאלית (כלים) [כשם] שנראה לנגעו כך נראה לתגלחתו ולמדנו מדר"ל שאין האשה טובלת לא מעומד ממש ולא שוחה ממש שמא יסתר לה מקום הגלוי אלא שוחה כענין הזה או קרוב לו וצריכה שתפתח זרעותיה וירכותיה על הדרך שאמרנו:

סימן ג

דיני חפיפה

כתב רב אחא כד טבלא אתתא צריכה לעיוני נפשה דילמא מדבקי בה מיוסא דקירא או דלישה בבשרה והוי חציצה. וצריכה למיחף רישא ולמסרק מזיא דילמא קטר מזיא ולא עלין בה מיא ואמרינן נימא אחת קשורה חוצצת. וכד חפפא לא תחיף אלא בחמימי ואמרינן ואפי' בחמי חמה דחמימי משרו מזיא וקרירי מסכסכי מזיא לא תחוף לא בנתר ולא באהל דנתר מקטף מזיא ואהל מסריך מזיא. ואי אמרת מקטיף מזיא מאי הוי דילמא אידי דקטיני מסתבכי ביני אריכי ומקטר חד מינייהו ולא עיילה ביה מיא. וכי גדלה למזיא לא תקטרינהו לריש דצויתא דלמא מקטרא הדא ביניתא מינייהו והוי חציצה ולא תכרוך עילוי מזיא בשעת טבילה לא חוטי עמרא ולא חוטי כתנא ולא תיכי דקמיטי והוי חציצה.

והני תיכי דכתב רב אחא מסתברא בתיכי דטניפן קאמר כדאי' במסכ' שבת אי נמי שאני תיכי חלילאתא משאר תיכי שהן מעשה עבות כי הן מהודקות מאוד אבל החלולות הן מעשה אורג והמים נכנסין בהן והקשר מתרפה. ובמס' שבת לא התירו אלא החלולות הנקיות מן הטיט וכשאסר ר' אחא לא אסר אלא באותן שהן גדילות עשויות מעשה עבות. עוד נראה לי כי החלולות יותר הן מתרפות מן הארוגות כי הארוגות מפני שהן שתי וערב מהודקות הן מאד. אבל אלו החלולות שהן מעשה רשת רפוי מרפי טובא ולא מהדקי שפיר ועיילי מיא תותייהו הלכך לא שרינן אלא בחלולות לבד שהן עשויות מעשה רשת כאותן אבנטין של צמר הבאים מספרד והוא שיהיו נקיות מן הטיט יפה יפה.

והאי לעיוני נפשה דקאמר לא ידעינן מאי נינהו אם ע"י רחיצה קודם טבילה או שמא בשעת הטבילה אי נמי בעיוני בעלמא שהרי לא תקן עזרא אלא חפיפה והוא חפיפת הראש כדתנן נזיר חופף ומפספס אבל לא סורק אלא מדאמרי' טבלה ועלתה ונמצא עליה דבר חוצץ ואיכא נמי ספרי דכתיב בהו על בשרה אם באותו יום שחפפה טבלה אינה

צריכה לחוף ולטבול. ואם לאו אע"פ שנתעסקה באותו המין כל היום לאחר טבילה לא עלתה לה טבילה עד שתאמר בריא לי שלא היה עלי בשעת טבילה. שמע מינה דאורחא הכי היא לעיוני נפשה בשעת חפיפה. דאי לאו בשעת חפיפה למה לי למתלי בדיקת גופה בחפיפה כלל הוה ליה למימר אם באותו היום שבדקה וחפפה טבלה עלתה לה טבילה ותו שמעינן מינה דעיוני על ידי רחיצה הוא דאי עיוני בעלמא בלא רחיצה למה לי דעבדא בשעת חפיפה אלא ש"מ ברחיצה. והשתא נהיג כולי נשי דבשעת חפיפה שטפן נפשייהו בחמין ובדקו נפשייהו ולאו משום דצריכין לחמין להדחת הגוף אלא דהכי מעלי להו טפי ואי לא בדקה נמי סמוך לטבילה בשטיפת חמים לא מעכב (אצל) [אבל] חפיפת הראש מיהו צריכה שתהא סמוך לטבילה.

גופא אמר רבא טבלה ועלתה ונמצא עליה דבר חוצץ אם באותו יום שחפפה טבלה אינה צריכה לחוף ולטבול ואם לאו צריכה לחוף ולטבול. איכא דאמרי אם סמוך לחפיפה טבלה אינה צריכה לחוף ולטבול מאי בינייהו סמוך לחפיפה טבילה איכא בינייהו. וקיי"ל כלישנא בתרא דבעי סמוך לחפיפה טבילה. ואם לא טבלה סמוך לחפיפה ונמצא עליה דבר חוצץ טבילתה טבילה מדי דהוה אמקום דלא אפשר כדאמרינן לקמן.

והיכא דטבלה בלא חפיפת הראש ובלא בדיקת הגוף לא סלקא לה טבילה מדאמרינן נתנה תבשיל לבנה והפשילתו לאחוריה לא עלתה לה טבילה וכ"ש האיך שנתעסקה בכמה כתמים שלא עלתה לה טבילה ואפי' עיינה נפשה בשעת טבילה חפיפת הראש מיהא לא סגי לה בעיוני דהא מתקנת עזרא הוא ואפי' שדא מסרקא ברישא בתר טבילה ולא משכחא מידי דסריך במזייה דלמא בהדי דמסרקא רישא השתא משתרי מזייה. אי נמי ההוא ביניתא דהוה קטיר בשעת טבילה נתר בהדי מסרוקיתא ולא ידיעה לה ומשום הכי כד טבלה בלא בדיקת הגוף ובלא חפיפה לא סלקא לה טבילה כלל.

והלכתא אשה חופפת ביום וטובלת בלילה. והלכתא אשה לא תחוף אלא בלילה. קשיא הלכתא אהלכתא לא קשיא הא דאפשר הא דלא אפשר. פי' רב אחא דאי איתרמי לה טבילה ביני שמשי דלא אפשר למסרק בלילה חייפא ביממא וטבלה ואפילו איתרמי בי' שמשי דשבת ויו"ט דלא אפשר למיחף בהון וזמן טבילתה בליל שבת חייפא ברביעי בשבת וטבלה בי שמשה משום דטבילה בזמנה מצוה. וכי גדלה למזייה לא תקטרינהו לרישי דצוציתא וכו'. כדכתיב לעיל. משמע מדבריו שהאשה צריכה לשמור את עצמה בנתים מכל דבר חוצץ כמו שצריכה לשמור מקשירת שערה. ויש לומר שאינה צריכה לכך הואיל ויכולה לבדוק את עצמה בשעת טבילה אבל תקון השער דלא איפשר לה ביום טוב צריכה לשמור עצמה בינתיים מיהו מדפריש טעמא משום דטבילה בזמנה

מצוה עדיף. ש"מ דהשתא דליכא טבילה בזמנה לא מיבעי לה למטבל בלילי שבת ויום טוב דלא אפשר למיהוי סמוך לחפיפה טבילה ואי עבדא עבדא ובלבד שתבדוק עצמה בשעת טבילה לפי שא"א לה שלא נתנה תבשיל לבנה ולא האכילתו ולא נתעסקה בכמה ענינים. ואם לא שמרה את עצמה מכל אלה ולא בדקה עצמה בשעת טבילה לא עלתה לה טבילה. ואני תמה איך אשה יכולה לטבול בלילי שבתות וימים טובים. ואיך תנצל מסחיטת שער. ולכן אני אומר כי ראויה הטבילה לדחות עד מוצאי יו"ט.

[שהרי] שנינו במסכת מקואות המטבל את המטה שרגליה שוקעות בטיט העבה טהורה מפני שהמים מקדימין. יש מי שאומר שכן הדין לאדם ומה שכתוב בספרים שלנו האשה לא תטבול בנמל ומפרש בהו מפני הטיט. אינו מקפיד אלא על טיט שעל שפת הנהר. ויש מי שאומר שאין דין הזה באדם אלא במטה בלבד אבל רגלי האדם כיון שנכנס לו הטיט בין אצבעותיו והוא מקום דחוק איפשר שיהא חוצץ ונראין דבריו.

מכל מקום יכולין אנו ללמד מזו המשנה שאין האשה צריכה לעקר רגליה מן הקרקע בשעת טבילה ולשוט באמצע המים, ואם תאמר הרי היא חוצצת בדריסת רגליה על הרצפה ואין המים נכנסין תחת כפות רגליה ואין טבילה בבת אחת. הרי אמרו במשנה זו שהמים מקדימין לרגליה. ועוד מן הדעת אנו יכולים להכריע שהרי שנינו טופח ע"מ להטפיח חבור לטהרה ולטומאה וא"א דלא יהיה תחת רגליה טופח ע"מ להטפיח המחובר עם שאר המים מפני שהמים קדמו לשם וא"ת ממשנתינו ששנינו במקוואות פ"ז מקום שמימיו מרודדין כובש חבילי עצים וחבילי קנים עד שיפתחו המים ויורד וטובל אלמא בעינן שתעקר רגליה בתוך המים שמא היא יכולה לכבוש עצמה למטה והלא המים עולין עליה ואע"פ שהם מרודדין זו אינה קושיא דאפשר שיהיו מרודדין כ"כ דלא סגי לה דלא עבדא כי הא גוונא:

כתב בעל הלכות כד טבלה איתתא וסליקה לה מיבעי לה למימר בא"י אמ"ה אקב"ו על הטבילה ורבוותא אחריני אמרי מקמי דטבלה מבעי' לה לברוכי כדקיי"ל כל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן וא"ת הא אמרי' חוץ מטבילה ושופר. ההיא טבילת גר היא דמקמי טבילה לא חזי לברכה דאכתי עכו"ם הוא אבל נדה חזיא לברכה כדאמרי' בברכות אמר רבינא הילכך נדה קוצה לה חלה ואכיל לה כהן קטן וא"א להפרשת חלה בלא ברכה הילכך מקמי דתפשוט מנהא מיבעי' לה לברוכי ואי לא מברכא מקמי דתפשוט מכי עיילא עד צוארה במיא מברכא ואי מיא צלולין נינהו עוכרתן ברגליה ומברכת.

ונ"ל בגר קטן שב"ד מטבילין אותו או בעבד קטן שרבו מטבילו בשלשה שב"ד מברכין עליו על טבילת הגרים לפני הטבילה כדין כל שאר מצות שבתורה וא"ת היכן נצטוו ב"ד מואת הנפש אשר עשו בחרן והלא אם נתקבצו כל באי עולם לברוא יתוש אחד אינן יכולין לבראו אלא הגרים שגיירו והחזירום תחת כנפי השכינה מעלה עליהם כאילו בראם:

נשלם שער הטבילה. תהלה לשוכן מעלה.

שער המים

סימן א

ראיתי לפרש בו דיני המקוה הכשרה ופיסולה. ואס באתי לכתוב כל דיניה הייתי כותב כל משנת מקוואות. אך לא אכתוב כאן כ"א הענינים המצויין והמזדמנין תמיד.

ת"ר אילו נא' מקוה מים יהיה טהור ולא נאמר מעיין הייתי אומר אפי' מילא מים על כתפו ועשה מקוה לכתחלה יהא טהור ת"ל מעיין מה מעיין בידי שמים אף מקוה בידי שמים אי מה מעיין מטהר בכ"ש אף מקוה מטהר בכ"ש ת"ל אך מעיין, מעיין מטהר בכ"ש והמקוה במ' סאה אי מה מעיין מטהר בזוחלין אף מקוה מטהר בזוחלין ת"ל אך מעיין מעיין מטהר בזוחלין והמקוה מטהר באשבורן. ותנן במקוואות הזוחלין כמעיין והנוטפים כמקוה העיד ר' צדוק על הזוחלין שרבו על הנוטפין שהן כשרין. והא דאמרינן מעיין מטהר בכ"ש לאו בכ"ש ממש אלא דלא בעינן מ' סאה מיהו בעינן שיתכסה בו כולו כאחד.

והא דאמרי' לעיל על הזוחלין שרבו על הנוטפים שהם כשרים איכא לאקשויי מינה על ההוא דאמרינן בבכורות פ' בתרא אבוה דשמואל עבד לבנתיה מקוואות ביומי ניסן סבר לה כרב דאמר מטרא במערבא סהדא רבא פרת שמא ירבו נוטפין על הזוחלין וה"ל מי גשמים ובעו אשבורן הכא אמרינן שמא ירבו נוטפין על הזוחלין הא מחצה על מחצה לא בעינן אשבורן.

והתם אמרי' הזוחלים שרבו על הנוטפין שהם כשרים הא מחצה על מחצה בעו אשבורן. ומסתברא דמתני' עיקר דבעינן רובא מים חיים. וההיא דאמרינן בגמ' שמא ירבו נוטפים על הזוחלים לרווחא דמלתא קאמרינן א"נ כיון דא"א לצמצם בעינן רובא זוחלין ובלישנא קמא מסתברא דבעינן רובא דכשרות ממשנת מקואות ומשמעתא דיבמות פרק הערל כדבעינן למימר קמן. עוד יש לפרש כי הא דאמר ר' צדוק דבעינן רובא דזוחלים דוקא לזבין ולמצורעין ולקדש מי חטאת דבעינן מים חיים אבל לענין אשבורן אפילו מחצה

טובלין ומטבילים דתנא למעלה מהן מים מוכין שמטהרין בזוחלין ולמעלה מהם מים חיים שהן טבילה לזבין וחזייה למצורעין וכשרים לקדש מהן מי חטאת אלמא שאני קידוש מי חטאת משאר מילי.

הא דאמר שמואל התם בבכורות אין המים מטהרין בזוחלים אלא פרת ביומי תשרי. מסתברא דלא אמר פרת בלבד. דעל כל נהרות קאמר דאטו שאר נהרות מי לא מטהרי נמי בזוחלים ביומי תשרי אלא על האגמים שבבבל שהן דומין לנהרות קאמר שאינן מטהרים בזוחלין מפני שרובן מי גשמים. וקשיא לי הא דתנן במקואות פרק חמישי מעין שהוא מושך כנדל רבה עליו והמשיכו שוה למקוה לטהר באשבורן ולמעין להטביל בו בכל שהו והכא היכי אמרינן במי פרת שמא ירבו נוטפין על הזוחלין וכי ירבו מאי הוי והלא פרת מושך הוא ואם ירבו עליו מי גשמים מה בכך והלא הוא כמות שהיה בין לאשבורן בין לכל שהו, ואיכא מ"ד דהאי רבה דקתני הכא לאו רבויא ממש הוא אלא תוספת קאמר וקשיא לי א"כ ליתני הוסיף. אלא יש לומר כי נהר פרת כשהוא מגיע לבבל היא כלה והולך עד שתתמעט מאד ובימי הקציר נעשה הנחל גבים גבים. ובדבר מועט הם מחוברין עם הנמשכין אבל אינם יוצאים מתוכן כי הארץ בולעתם מן החמימות שיש שם וכשמגיע לימות הגשמים הוא מתגבר עד שאותם הגבים מתכסים ושבולת המים עוברת עליהן נמצא בימי קציר פרת בבל הרי הוא כמעיין העומד ומפני רבוי המים של גשמים הוא נמשך. וכן שנינו בספרי על נהר פרת שהוא מתמעט והולך עד שכלה כמגרפה. והא דאמרינן במעין שהוא מושך כנדל הרי הוא כמו שהיה עד מקום שהיה מושך קאמרינן אבל משם ואילך דינו כעומד לטהר באשבורן.

והכי מפרש בתוספתא מקוואות ובכי האי גוונא מיתרצא נמי שפיר מתני' דלעיל דאמר העיד ר' צדוק על הזוחלים שרבו על הנוטפים שהן כשרים דאע"ג דזוחלות נינהו בעינן ריבויא על הנוטפים ומשכחת לה ממקום שפסק זחילתן ואילך כדפריש' במי פרת. ומקוה שיש בו מ' סאה שנפלו עליו אפי' כמה מים שאובין אינו נפסל דתניא היו בו מ' סאה ממלא בכתף ונותן בתוכו עד שיחזירו המים למראיתם מדלא קא יהיב שיעורא וקאמר שהוא נותן לתוכו עד שיחזרו למראיתם ש"מ דמקוה שלם אינו נפסל בכמה מים שאובים ואפי' ברובא אי קשיא לך הא דיבמות בפרק הערל גרסינן מקוה שיש בה מ' סאה מכוונות נותן סאה ונוטל סאה כשר. ואמר ר' יוסי א"ר יוחנן עד רובו ואמרינן עלה מאי עד רובו דלא נשקול רובו. לישנא אחרינא דנשתייר רובו התם משום דתנן ונטל הוא אבל אם נתן ולא נטל לעולם אינו נפסל וטעמא דמלתא דכתיב מקוה מים יהיה טהור והא דתנן במקואות פ' ד' מים שאובים ומי גשמים שמתערבין בחצר ובעוקה או

על מעלות המערה אם רוב מן הכשר כשר מן הפסול פסול, מחצה על מחצה פסול אימתי בזמן שמתערבין עד שלא יגיעו למקוה פי' דהיינו שאיבה שהמשכוה אבל אם היו מקלחין לתוך המקוה פי' מן הכלי מקלחין למקוה אם ידוע שנפלו לתוכו מ' סאה מים כשרים עד שלא ירדו לתוכו ג' לוגין מים שאובין כשר ואם לאו פסול. אלמא במחצה על מחצה נמי מפסלי. ואיכא למשמע נמי מהא מלתא דלעיל. דאע"ג דמקוה שלם הוא אם נפלו לתוכו מ' סאה מים שאובין פסלוהו דהא ליכא רובא דכשרות ועוד מהא מלתא דאמרינן לעיל בענין פרת שמא ירבו נוטפין על הזוחלין והוו להו מי גשמים והא מעין בכל שהוא מטהר ובזוחלים וכשהוא המים חיים מעורבין עם הנוטפין ואם נוטפין רבו על החיים או אפי' מחצה נידודין החיים אחריהם למהר באישבורן אלמא מפסלי במחצה כדאמרינן לעיל ואיכא מאן דאמר כיון דמקוה שלם הוא לא מפסיל כלל בשאובים דכמעיין משוינן ליה ואשכחן גבי מעיין דלא מפסיל במים שאובין ואפילו ברבויא דתנן במקואות בפרק ראשון למעלה מהן מעין שמימיו מעטים שרבי עליו מים שאובין שוה למקוה לטהר באשבורין ולמעין להטביל בו בכל שהו ומקוה שוה נמי להא מילתא מדמינן ליה כדכתיב אך מעיין ובור מקוה מים יהי' טהור ומיהו אתחזיא לן דאכתי איכא למימר דשאני הכשירא דמעיין מהכשירא דמקוה ומסתברא לחומרא דשאני הכשירא דמקוה כדבעינן למימר קמן. דכיון דמיא קא חסרי ואזלי כי חסר ארבעים סאה משהו קא מהנו בהו מחצה דשאובין למפסלינהו והוו כנטל סאה ונתן סאה דבעינן דנשתייר רובא דכשרים אבל גבי מעין שרבה עליו מים שאובין. שאובין קא חסרי מעיין לא קא חסר. הלכך מקוה שיש בו מ' סאה מכוונות ונפלו בו מ' סאה מים שאובים כי חסרי מים מידי מיד נפסל דהא אימעט ליה מקוה טהרה אבל אי איהו מ"א סאה ויפול בו מ"א שאובין כשר עד דחסרי ב' סאין:

כתב רב אחא אי מקוה חסר הוא ונפלו לגויה ג' לוגין מים שאובין פסלוהו ואי אמשכינהו מאבראי אגב מרזיבא ודגו למקוה כשרים. דכי אתא רב דימי א"ר יוחנן שאובה שהמשיכה טהורה ואיצטרופי נמי מצטרפי לארבעים סאה דתניא רבי אליעזר בן יעקב אומר גג שיש בו עשרים ואחד סאה ממלא תשעה עשר בכתף ופותקן למקוה שהשאובה מטהרת בריבוייא ובהמשכה ואי אמשכינהו אגב מרזיבא למקוה פסלוהו דתניא צינור שחקקו ולבסוף קבעו פסל את המקוה. ע"כ לשון רב אחא זצ"ל:

נראה מדבריו כי הא דרב דימי ודרבי אליעזר בן יעקב לא פליג אהדדי ומשום הכי ילפי' הלכתא מתרווייהו. והרב רבי יצחק אלפסי ז"ל הביא דברי רב דימי ולא הביא דברי ר' אליעזר בן יעקב כלל וכשהביא דברי רב דימי כתבם בזה הלשון. והיכא דלית

ביה ארבעים סאה ואייתי מים שאובין ואמשכינהו מאבראי שפיר דמי. דכי אתא רב דימי אמר שאובה שהמשכוה טהורה (גיליון שלא מן הספר תמה אני אם הגיע ליד רבינו ז"ל ההלכות כתקנן כי בהלכות שלנו מצאתי בפירוש וה"מ דאית רובא כ"א סאה כשרינן ולנוסח זה דבריו ודברי רב אחא ז"ל שווין. ע"כ) נראה מדבריו מדלא קא יהיב בה שיעורא אלמא אפי' הוי רובא דמקוה שאובה שהמשיכוה טהורה. ומצטרפת נמי מדקאמר ואייתי שאובה ואמשכינון שפיר דמי ולא קאמר לא פסלינהו. אלמא סבירא ליה דאצטרופי נמי מצטרפי. ובגמרא דתמורה פרק שני הכי משמע דרב דימי לא בעי ריבויא אלא בהמשכה לחודא מתכשרא דקאמר שהמשיכוה טהורה ולא בעי ריבויא אלא המשכה לחוד. ובספרים נמי כתוב שהמשיכוה כולה טהורה.

עתה אנו על מי נסמוך באו ונסמוך על דברי רב אחא שהיה רב מובהק דבריו מדוקדקים בכל מקום והוא המחמיר ומתניתין נמי מסייע ליה דתנן מתניתין סתמא כרב אליעזר בן יעקב. דתנן במקואות פרק רביעי. והיא המשנה שכתבתי למעלה מים שאובין ומי גשמים שנתערבו בחצר ובעוקה או על מעלות המערה אם רוב מן הכשר כשר מן הפסול וכו'. הכא ודאי בשאובין המשוכין קא מיירי וקא בעינן רובא דכשרים. וא"ת כיון דסתם מתניתין כרבי אליעזר בן יעקב היכי אמר רבי יוחנן שאובה שהמשיכוה כולה טהורה. קשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן דהא אמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה. ואני אפרש שיהו דברי שניהם קיימין דהא א"ר יוחנן שאובה שהמשיכוה כולה טהורה לומר שאינה פוסלת לא בתחילה ולא בסופה שאם היו עשרה סאין כשרים במקוה ונפלו בו שלשים בהמשכה הראשונים בהכשרן הן עומדין וכשיבאו עליהם שלשים סאין של מי גשמים הרי המקוה שלם זהו סופן שאמרנו וכן אם היה כל המקוה כלו שאוב שנמשך ואחר כך נפלו בו ארבעים סאה כשרים הרי נעשה המקוה בתחלת וזהו תחלתן שאמרנו בכל מקום השאובה עצמה הנמשכת אינה עולה להכשר מקוה עד שיהא שם רוב מן הכשר כדברי רבי אליעזר בן יעקב וכסתם משנתינו. זה היה דעת הרב המובהק שהביא דברי רב דימי ודברי ר"א בן יעקב. ומה שהוזכרו רב דימי במס' תמירה על דברי ר"א בן יעקב כעין מחלוקת אינן במחלוקות כלל אלא לפי כי משנת תמורה לענין פסלות המקוה קא מיירי דתנן אין מים שאובין פוסלין את המקוה אלא לפי חשבון ופרשו עליו בתחלה דהכי קאמר אין השאובין פוסלין אלא בזמן שהן לפי חשבון הכשרים כלו' שוה בשוה אבל אם היו הכשרים רוב אינן פוסלין ומשאובה הנמשכת קאמר כר"א בן יעקב. והקשו על המפרש הזה מדקאמר אין מים שאובין פוסלין וכו'. מכלל דאיכא מאן דאמר פוסלין אלמא אפי' ריבויא והמשכה נמי לא מהני לה ולא מציל לה מפסלות אלא הא דאמר רב

דימי אמר רבי יוחנן שאובה שהמשיכוה כולה טהורה אלמא בהמשכה לחודי' כשר ולא רבויא ומתני' כמאן. לא כר"א בן יעקב ולא כרבנן והדר ביה מהאי תירוץ ושני ליה מאי לפי חשבון לפי חשבון כלים כלומר לפי השבון הלוגין כחשבון הכלים דהיינו בשנים ושלשה כלים אבל מארבעה וחמשה לא מפסלי. הכי הוא פרושא דמלתא וכך היה דעת הרב. ולעולם אין מטבילין בשאובה הנמשכת לא כולה ולא רובא ולא מחצה על מחצה עד שיהא שם רוב מן הכשר.

ומעיקר המדרש אתה למד דבר זה דדרשינן מה מעין בידי שמים אף מקוה בידי שמים ואם איתא דשאובה שהמשיכוה כולה מטבילין הרי מקוה זו נעשה התחלתה בידי אדם. ואם גזרו על שלשת לוגין מים שאובין שנפלו למקוה לפסול כל שכן שהיה להם לגזור על המשיכה כולה שלא יטבלו בה משום גזרה בידי אדם אלא ש"מ דבעינן רבוי בידי שמים. וכי משלים עלי' מיעוטא בהמשכה אזיל מיעוטא בתר רובא שלא גזרו על השאובה לפסול המעוט את הרוב אלא בזמן שנתנו למקוה בידים אבל כי אזיל ממילא לא גזרו הלכך הא דקתני מתניתין אם רוב מן הפסול פסול לומר שאין מטבילין בהן קאמר ואפי' איכא מ' סאה מן הכשר מאי טעמא הואיל ולא נעשה מקוה טהרה מעיקרא וא"ת היכן מצינו במקוה כשר ואין מטבילין בו ואיננו מצטרף. משנה שלימה שנינו במקואות פ' שביעי והריני כותב כל הפ' מפני שיש ללמד הימנו דברים הרבה הצריכין וענינים המזדמנין לידי מעשה.

סימן ב

דתנן יש מעלין ולא פוסלין. תחלה אפרש כי כל לשון העלאה האמור כאן לשון צירוף והכשר הוא.

ואלו מעלין ולא פוסלין השלג והברד והכפור והגליד וטיט הנרוק וזהו שאמרנו במס' סוטה טיט הנרוק יוכיח שהוא מצטרף למ' סאה ומיהו אין מטבילין בו ומפרש בזבחים טיט הנרוק שהוא מצטרף דוקא שהפרה שוחה ושותה ממנו ועל שם שהיא יכול להריקו מכלי אל כלי כעין מים נקרא נרוק.

כיצד מעלין ולא פוסלין מקוה שיש בו מ' סאה חסר אחת ונפל מהם לתוכו סאה העלוהו נמצאו מעלין ולא פוסלין א"ר עקיבא הי' ר' ישמעאל דן כנגדי לומר השלג אינו מעלה אמרו לו אנשי מידבא משמו שאמר להם צאו והביאו שלג ועשו מקוה בתחלה. ר' יוחנן בן נורי אומר אין הברד כמים למדנו מכאן כי השלג אע"פ שמדדו במדה ונתנו לתוך המקוה לא דיו שאינו פוסל משום שאובה אלא שהוא משלים למ' סאה ומאי לא פוסלין אצ"ל שאין פוסלין ומי שרוצה לומר תרתי מילי נינהו מעלין היכא דנפל ממילא ולא

פוסלים היכא דרמי ליה מרמא בידים מיהו היכא דרמינהו בידים לא מעלין, והראשון עיקר מדקתני סיפא צאו והביאו שלג ובתוספתא דמקואות תניא מודה ר' יהודא שמביא טיט הנרוק בעריבה ומשיקו ויורד וטובל בו.

אבל לא נתברר אם נחשוב אותו סאה כמות שהוא או לכשיתפשר שנחשוב המים שיוצאי' ממנו כי המים היוצאים ממנו אינן מגיעים למדתו אבל ממה ששנינו השלג דומיא דברד וגליד וטיט הנרוק דכמות שהן משלימין נראה דשלג נמי כמות שהוא קאמר. לדברי ר' ישמעאל דאמר השלג אינו מעלה את המקוה אפי לכשיתפשר נמי אמר אינו מעלה מאי טעמא בשעת נפילה אוכל קא השיב ליה ועוד מדקאמרינן השלג והברד ולא קאמר מי השלג והברד אלמא כמות שהן קאמרי' מיהו נראה שיהא צריך למעכו שלא יהא תפוח וחלול אלא שיהא קשה כעין הברד והכפור.

וא"ת לרבנן כיון דקא חשבי להו משקה לענין השלמה אמאי אין פוסלין. ונראה לי משום דהוו דבר שאין עושים מקוה לכתחלה דאינהו מעלין את המקוה קאמרינן דמעוטא מצטרף לרובא אבל לא כל מקוה ולא אפי' מחצה ממנו אין טובלין בו ואפי' לכשיתפשר ויהיה מים הואיל ובשעת נפילה לא היה ראוי לטבילה הילכך אין פוסלין משום שאובים דבמים גזרו שאובים משום היקשא דמעין מה מעין בידי שמים אף מקוה בידי שמים אבל בשאר משקים לא גזרו אלא משום שינוי מראה בלבד מאסמכתא דקרא מקוה מים ולא מקוה של שאר משקין אבל משום שאובין ליכא הלכך מיט הנרוק והנך אחרינא כיון דלאו מים גמורים נינהו לעשות מהן מקוה בתחילה ושינוי מראה לית בהו אין פוסלין וא"ת לאנשי מידבא משום ר' ישמעאל הרי עושין מן השלג מקוה לכתחילה ואפ"ה כי נותנו בידים כשרה התם לכשיתפשר קאמר וכשנתפשר מלתא אחרינא הוא וממילא קא הוי מקוה.

ואלו פוסלים ולא מעלין המים בין טמאין בין טהורין מי כבשים ומי שלקות והתמד עד שלא החמיץ. כיצד פוסלין ולא מעלין מקוה שיש בו מ' סאה חסר קרטוב ונפל מהן קרטוב לתוכו לא העלוהו ופוסלים בשלשה לוגין למדנו מן הפסקא הזאת כי פחות משלשה לוגים מים שאובים שנפלו למקוה חסר אע"פ שאין פוסלין אין מצטרפים להשלים המקוה. וכן הדין לשאובה שהיא משוכה כולה או רובה ואפילו חציה אע"פ שאינה פוסלת אינה מצטרפת להשלים את המקוה. וא"ת א"כ ניתנו הא בהדייהו או ברישא או באמצעיתא לעולם אימא לך בהמשכה לא קא מיירי.

אבל שאר משקין ומי פירות והציר והמורייס והתמד משהחמיץ פעמים מעלין פעמים אין מעלין. כיצד מקוה שיש בו ארבעים סאה חסר אחת נפל מהם סאה לתוכו לא העלוהו

היו בו מ' סאה נתן סאה ונטל סאה כשר. למדנו מן הפסקא הזו כי שאר המשקים שאינם פוסלים אלא בשינוי מראה אע"פ שאין בהם כדי שינוי מראה לא פוסלין ולא מצטרפים לשיעור מקוה.

הדיח בו סלי זתים וענבים ושנו את מראיו כשר ר' יוסי אומר מי הצבע פוסלין אותו בשלשת לוגין ואין פוסלין אותו בשינוי מראה. למדנו מזו הפסקא שאין שינוי מראה פוסל עד שיהא מתערב בו גוף המשקה שהוא משנה את מראיו אבל אם שרה בו סמנים או כלים ולא נימוחו ונשתנו מראיו כשר שהרי אם הדיח בו סלי זיתים ובן מי הצבע אין פוסלים בשינוי מראה. עוד נלמד כי שינוי מראה אין לו שיעור שאפי' נשתנה מראהו מחמת לוג אחד של יין או של שאר מי פירות פסלוהו. וא"ת מי הצבע למה אין פוסלין פחות מג' לוגין בשנוי מראה. התם מפני שאין בהם מגוף דבר המשנ' אלא שריית הסמנין בלבד שנשרו בהן ולפיכך פוסלין אותו בשלשת לוגין כעין מים משום דמיא דצבעא מקרי. אבל אם אין ג' לוגין לא יפסלו אותו בשנוי מראה.

נתן לתוכו יין ומיחל ושנו את מראהו פסול כיצד יעשה ימתין עד שירדו גשמים ויחזרו מראיתן למראה המים. היה בו ארבעי' סאה ממלא בכתף ונותן לתוכו עד שיחזרו מראיהן למראה מים. למדנו מזאת הפסקא כי המקוה שלם נפסל בשנוי מראה ואינו נפסל בשלשת לוגין. ולמדנו עוד כי פסול המראה חוזר להכשרו משא"כ בשאובה נ"א עוד נראה כי שינוי מראה אין לו שיעור אלא כל שנשתנה מראיו מכמו שהיה פסול מדלא קאמר ושינוי מראיו למראה יין ועוד הא קתני בסיפא עד שיחזרו מראיהן למראה המים עוד יש הפרש בין ג' לוגין לשינוי מראה כי ג' לוגין אינן פוסלים אלא בשאובין ושינוי מראה פוסל אפי' בשאינו שאובין כגון שנמשך לתוכו יין מן הגת ושמן מן הבד שלא בידי אדם ושלא מתוך כלים הפוסלין ואם שנוי מראיו פסול והטעם הזה יצא לנו ממה שאמרו בת"כ מקוה מים יהיה ולא מקוה של שאר משקין פרט לשנפל לתוכן מי כבשים וצבעים ושינוי מראיו ועל מקרא זה סמכו לדברים הפוסלים אותו בשינוי מראה ודייקינן מה מקוה מים כשאינן שאובים אף מקוה של שאר משקין שאינן שאובין ואפ"ה מעטינהו קרא.

ג' לוגין מים ע"כ. ג' לוגין מים ונפל לתוכן קרטוב יין והרי מראיהן כמראה יין ונפל למקוה לא פסלוהו שלשת לוגין חסר קרטוב ונפל לתוכן קרטוב חלב והרי מראיהן כמראה מים לא פסלוהו. רבי יוחנן בן נורי אומר הכל הולך אחר המראה. האי פסקא מייתי לה במסכת מכות פרק ראשון ורב לא קתני חסר קורטוב ברישא קדאמרן ור' יוחנן בן נורי לחומרא פלוג והא קא פסול בסיפא הואיל ומראיהן כמראה מים ולית הלכתא

כותיה אלא כתנא קמא דבעי שיעורה דמיא וחזיתא דמיא ואי לית בהו שיעורא וחזיתא לא מעלין ולא פוסלין כדאמרינן לעיל.

מקוה שיש בה מ' סאה מכוונות וירדו שנים וטבלו בבת אחת שניהם טהורין זה אחר זה הראשון טהור והשני טמא. ר' יהודה אומר אם היו רגליו של הראשון נוגעים במים אף השני מהור טעמיה דר' יהודה דאמרינן גוד אחית מיא למקוה ואסיקנא במס' חגיגה מחלוקת במעלות דרבנן אבל בטומאה וטהרה דברי הכל השני טמא. ומפרש בתוספתא מקואות דאפי' לרבנן דלית להו גוד אחית מיא למקוה כל זמן שרגליו של ראשון במים אחד ממלא בכתף ונותן לתוכו טהור. ומסתברא דכי האי גונא אפי' מטומאה לטהרה נמי טהור לפי שאין עושין מקוה לחצאין משום תקלה. וא"ת כיון דלרבנן לית להו גוד אחית כי ממלא בכתף ונותן לתוכו אמאי אינו נפסל בשאובים והלא מקוה חסר הוא התם משום דשאובה דרבנן ומש"ה אמרינן בי' גוד אחית וחשבינן ליה מקוה שלם אבל לענין הטבילה הא קיי"ל דמ' סאה מן התורה הם הילכך אפילו למעלות דרבנן אמרי רבנן דלא אמרי' גוד אחית.

הטביל בו את הסגוס והעלהו ומקצתן נוגע כמים טהור. פירוש הטובל שם אחריו טהור דאמרי' גוד אחית לא נתברר לנו אם היא דברי הכל או ר' יהודה קתני לה. וא"ת היא דברי הכל ובהא מידו רבנן דאמרינן גוד אחית שמא לא נאמר אלא לענין מעלות דרבנן כדאוקימנא לרישא אבל מטומאה לטהרה לא שנא סגור ולא שנא אדם גוד אחית לא אמרינן הילכך לא עבדינן בזה עובדא. הכר והכסת של עור כיון שהגביה שפתותיה' מן המים המים שבתוכן שאובים כיצד יעשה מטבילה ומעלה אותן דרך שוליהן.

הטביל בו את המטה אף על פי שרגליה שוקעות בטיט המטה טהורה מפני שהמים מקדימין. לא נתברר אם נאמר כן באדם וספיקא לחומרא.

מקוה שמימיו מרודדין כובש אפילו חבילי עצים או חבילי קנים כדי שיתפחו המים ויורד וטובל. פי' כובש החבילות לצד אחד מן המקוה כדי שיתפחו המים לצד אחד ויורד וטובל: נשלם זה הפרק והלכותיו.

ומצינו מכללן שאין המקוה השלם נפסל אלא בשנוי מראה אבל בג' לוגין אינו נפסל ובדין המעיין לא שמענו אם הוא נפסל בשנוי מראה אם לאו אלא אין לנו לומר אלא בלשון משנתינו ולא מצינו המעין משתנה מדינו אלא משני דברים שאם עשאו כלי שאוב שהוא נפסל לגמרי. ואם רבה עליו מים שאובין נפסל מלטהר בזוחלין. כדתנן פרק חמישי מעין שהעבירו על השוקת פסול העבירו על גבי השפה כל שהוא כשר חוצה לו שהמעיין מטהר בכל שהו.

העבירו על גבי בריכה והפסיקו הרי היא כמקוה. חזר והמשיכו פסול לזבים ולמצורעים ולקדש בהן מי חטאת עד שיצאו הראשונים.
העבירו על גבי כלים או על גבי הספסל. רבי יהודה אומר הרי היא כמות שהיה ר' יוסי אומר הרי היא במקוה ובלבד שלא יטביל על גבי הספסל.
מעין שהוא משוך כנדל. רבה עליו והמשיכו הרי הוא כמות שהיה היה עומד ריבה עליו והמשיכו שוה למקוה לטהר באשבורן ולמעין להטביל בו כל שהוא.
למדנו מענין השוקת שהמעין שהעבירו מתוך הכלי. אף על פי שנמשך ויוצא ממנו ועדין המעין מושך כתחלתו דינו כשאוב לגמרי.
הנה גם זו קושיא על הרב אלפסי ז"ל שכתב על השאובה שהמשיכוה כולה שהיא טהורה להטביל בה. ודברי המובהק רב אחא משבחא ז"ל מסתעיין ומחזקין שאין השאובין מצטרפין למקוה עד שיהא רוב מן הכשר.
ולמדנו עוד מסוף הפסקא הזאת שהמים שנמשכו מן המעין ונפלו לגומא אחת כל זמן שהמעין משוך לתוכן הרי הן כמעיין. אבל אם נפסק מהן או שהמשיכו לדרך אחרת הרי כל מי הגומא כמי גשמים הם ונפסלים בכל מיני פסלות של מקוה הילכך אם חזר והמשיך המעין אם היו מי הגומא מתחלה נפסלין בשנוי מראה לא יחזרו לכשרות עד שנכנסו לתוכו כדי שיחזרו מראה המים למקומם. ויש מי שאימר כיון שאין המעין נפסל בשנוי מראה וגם אינו נפסל במים שאובין אע"פ שרבה עליו מים שאובין כמו שכתבנו בפסקא השלישית כשם שהגומא מטהרת מפסול שאובה בהמשכת המעיין לתוכה. דלא שנא שבאו שאובין על המעיין ולא שנא שבא המעיין על השאובין הכשירה להטביל בהן בכל שהן כך היא מטהרה מפסול מראה בהמשכת המעיין בתוכה ולא בעינן שיחזרו למראה דמים.
ומסתברא כותייהו אם העביר המעיין על גבי כלים פירוש על אחורי כלים ופלוגתא דר' יהודה ור' יוסי היא וקיי"ל כר' יוסי ועוד דהוא מחמיר ובלבד שלא יטביל על גבי הספסל.
ונראה לי משום גזירת מרחצאות היא כמו שפירשנו בשער הטבילה. והא דאמרי' שאין מעיין נפסל בשינוי מראה דוקא בטבילת נדה וזבח ולשאר טבילות דלא בעינן מים חיים אבל לקדש בהן מי חטאת נפסלין ואפי' נשתנו בשריית סמנין או אפי' מחמת עשן דהכי תניא בתוספתא דפרה מי חטאת שנשתנו מראיהן מחמת עצמן כשרין מחמת עשן או שנפל סטים קוצה ופואה פסולין זה הכלל כל הפוסל בשינוי מראה במעין פוסל בצלוחית ולענין מצורע נמי אמרי' במס' סוטה ל"ש אלא שלא נתאכמו פניו אבל נתאכמו

פניו פסול מ"ט דומיא דמים מה מים שלא נשתנו אף כלי שלא נשתנו ומים גופייהו היינו טעמא מים חיים אל כלי שתהא חיותן ניכרת:

סימן ג

שנינו בפרק ראשון במקוואות. מעין שמימיו מועטין שרבו עליו מים שאובין שוה למקוה לטהר באשבורן ולמעיין להטביל בו בכל שהם.

הא דבעי אשבורן דוקא ממקום שהלכו המים יותר מפני הריבוי אבל עד מקום שהיו המים מהלכין תחלה קודם הריבוי לא בעינן אשבורן והכי איתא בתוספתא הטמא שירד לטבול ספק טבל ספק לא טבל ואפילו טבל ספק יש בו ארבעים סאה ספק אין בו ארבעים סאה. וכן שני מקוואות אחד יש בו ארבעים סאה ואחד אין בו ארבעים סאה. טבל באחד מהן ואינו יודע באי זה טבל ספקו טמא. למדנו מכאן כי ארבעים סאה מן התורה הם.

ועוד מפורש כך פרק ששי כדבעינן למימר קמן ספק מים שאובין שטהרו חכמים כיצד ספק נפלו ספק לא נפלו ואפי' נפלו ספק יש בו ארבעים סאה ספק אין בו ארבעים סאה, שני מקוואות אחד יש בו ארבעים סאה ואחד אין בו ארבעים סאה נפלו לאחד מהן ואין ידוע לאיזה מהן נפלו ספקו טהור מפני שיש לה במה לתלות. היו שניהם פחותים מארבעים נפלו לאחד מהן ואינו יודע באיזו משניהם נפל ספיקו טמא שאין לו במה יתלה. למדנו מכאן כי פסלות מים שאובין דרבנן היא. ובכמה מקומות אמרו שאני שאובה דמדרבנן. ובמסכת טהרות שנינו ואלו ספקות שטהרו חכמים ספק מים שאובין שטהרו חכמים למקוה וכו'. ועל אותה משנה פירשו כאן במקוואות ספק מים שטהרו חכמים כיצד וכו'. יש מי שאומר דהא דאמרינן מים שאובין דרבנן וטהרו בהן חכמים את הספיקות שפירשנו דוקא בשלשת לוגין אי נמי עד מיעוטו של מקוה שהוא י"ט סאין אבל אם נפלו בו מחצה על מחצה ספיקו טמא דבעינן רובא בידי שמים מן התורה דומיא דמעיין. ולי נראה דכל שאובה דרבנן שלא חלקו בכ"מ בין שאובה לשאובה והיקשא דמעיין אסמכתא בעלמא היא. תדע מדאקילו בה בשאובה כולה שהיא טהורה מליפסל כאשר פירשנו. הילכך כל ספק שאובה שהיה בו במה לתלות שלא יהא שום פסול ודאי טהור כאשר כתבנו. אי נמי אפילו תימא מקוה בידי שמים דאורייתא הוא דמקשינן ליה למעיין מיהו כל דאתי ממילא למקוה אע"ג דאתו ליה דרך כלי בידי שמים הוא ומדאורייתא כשר ואפי' כולה מקוה ורבנן הוא דגזור בשאובין ואע"ג דאתו ליה ממילא וכי גזור רבנן שלא בהמשכה אבל בהמשכה לא גזור. וכולה מילתא כדפרישנא לעיל. והאי טעמא עדיף טפי ומסתברא דהא כלי לא כתיב באורייתא ומה לי אם הביאן למקוה דרך צינור או הביאן דרך אמה אלא כל ממילא בידי שמים הוא וכשר מדאוריי'. והלכתא

רבתי איכא למילף מהאי טעמא דכל היכא דשקיל מיא בידיה ורמי למקוה לא שנא שקיל להו במנא ולא שנא שקיל להו בחפניה ודמי למקוה פסול דהא בידי אדם הוא וכלי באורייתא לא כתיב ופוסל בידיו בשלשה לוגין כדין כל שאר שאובין שלא יהא טפל חמור מן העיקר. זה הדין יש ללמוד מן הטעם הזה וככר פסקוהו במשנה ובתוספ' דתנן במקוואות פרק שלישי הסוחט את כסותו ומטיל במקוואות והמערה מן הצנור ומטיל ממקומות הרבה והמערה מן הצרצור ר"ע מכשיר וחכמים פוסלים וכו' והא כסות דלאו כלי הוא לעשות שאובה ואפ"ה כיון דאתי מגו ידיה פסלי בג' לוגין. וכן הא דתנן פרק ז' וכתוב לה לעיל הטביל בו את הסגום והעלהו מקצתו נוגע במים טהור. יש לפרשו על זה הענין לומר שאינו פוסל את המקוה אבל אם תלשו כולו פוסל בו בג' לוגין מפני שהמים יורדים מתוך ידיו למקוה. ומסתברא כי האי פירושא מדקתני בסמוך הבר והכסת של עור כיון שהגביה שפתותיהם מן המים המים שבתוכה שאובים אלמא לענין שאובה קמיירי ותניא בתוספתא דמקוואות פ"ג היו בראשו ג' לוגין וירד וטבל במקוה שיש בו מ' סאה כשר סחטו לתוכו פסול ר"ש מכשיר עד שיתכוין ויתלש והא שערו ודאי אינו עושה שאובה כי סחטו לתוכו אחר שטבל וחסרו פסול אלמא כיון דאתי למקוה מתוך ידיו פסול ועוד תניא וכן היה ר' יוסי אומר זולף בידיו וברגליו ג' לוגין למקוה פסול. הולכים עם הקרקע כשר. לגיון העובר ממקום למקום וכן בהמה העוברת ממקום למקום וזלפו בידיהם וברגליהן ג' לוגין למקוה כשר. ולא עוד אלא אפילו מקוה בתחלה כשר. פי' לגיון אדם חשוב הולך בסוסים ובמרכבו' וחיילותיו עמו ועוכרים בנהרו' ומוליכים מים ברגלי בהמותיהם למדנו מכל אלה כי המים היורדים מידי אדם או אפילו מרגליו למקוה פוסלים אותה בג' לוגין אבל מידי בהמה או מרגליה אין פוסלים. מעתה לפי הענין הזה שבררנו הא דתנן המסלק את הטיט לצדדין ומשכו ממנו ג' לוגין מים כשר. היה תולש ומושך ממנו ג' לוגין פסלו. ל"ש תלש בכלי קבול ול"ש תלשו בידיו כיון שהוא תולש ומניח בתוך המקוה פוסל. ואי ק"ל מ"ש מטיט הנרוק דאמרי' לעיל דאינו פיסל משום שאוב. איכא למימר הכא בטיט העבה קאמר שהמים שבו אין מעורבים עמו והן נמשכים לצד אחד ומש"ה המים שנמשכו ה"ל שאובים מפני שהן בעין וראויין לעשות מהן מקוה לכתחלה ופוסלין בג' לוגין. [אבל במשנה לא משמע כן דתנן פ"ו דמקואות מטהרים מקואות התחתון מן העליון וכו' הנה מפני שאין הסילון הזה כלי לפסול את המקוה אין חוששין לירידת המים למקוה מתוך ידיו, וכל הראיות יש לדחותן דכולהו בשאובים בכלי קמיירי. וא"ת א"כ מאי קמ"ל דלמא קמ"ל דאע"ג דלא אתי מן הכלי למקוה פוסלים אותו ולא חשבינן להו כשאובים הנמשכים דרך הקרקע למקוה שהם כשרים אלא כיון

דאתו מתוך ידיו למקוה פוסלים אותה כאילו בא לתוכה מתוך הכלי, ומכאן נלמוד עוד לכל אותם הכלים שאינם פוסלים את המקוה שאע"פ שאינם פוסלים אינם מכשירים את השאובים לחשב אותן כנמשכים למקוה ואין השאובים מטהרים בהמשכה אלא או דרך הקרקע או דרך צנור שקבעו ולבסוף חקקו הואיל ולא היה עליו שם כלי בתלוש אלא דק' דהא בטיל לה ממדרש חכמים מה מעיין בידי שמים דהא כלי לא כתיב באורייתא, ומש"ה מסתברא דהך מתניתין דלגיון העובר דקתני ולא עוד אלא אפילו מקוה לכתחילה כשר אריש קאי דקתני הולכים עם הקרקע כשר והא אתי לאשמעינן דאע"ג דשאובה שהמשיכוה כולה אין טובלין בה הכא כיון דלא היו שאובים מעיקרא שהרי בידיהם וברגליהם הביאם מן הנהר דרך עברתם עושין מהן מקוה בתחילה פסקו של דבר כל שלא נתקבל בכלי אע"פ שבאו מתוך ידיו למקוה מטבילים בו עד מחצה ממתני' דסילון וממחצה ואילך אין מטבילים בו אא"כ הולכים עם הקרקע דאהניא בהו אפילו רובא כדאמרינן ממתני' דלגיון ע"כ הג"ה]:

פרק שלישי **בור** שבחצר ונפל לתוכו ג"ל לעולם הוא בפיסולו עד שיצא ממנו מלואו ועוד [פי' מלא שיעור המים שהיו בבור קודם שנפלו לשם ג"ל השאובים ועוד דבר מועט כדי שיתמעטו הג' לוגין כל שהן וכענין זה מצאתי בתוספתא דמקואות פ"א [נ"א] ואע"פ שהמים הצפין ויוצאים מן הבור מעורבים הם יוצאים וכשיצאו מ' סאה יש בהן מ' סאה מן הראשונים שנפסלו ויש בהן מן הכשרים היורדים בסוף אפ"ה כשיצאו משם מ' סאה ועוד כשר הואיל ולא נפסלו אלא מחמת ג' לוגים מים שאובין ע"כ בור שהוא מלא מים שאובים והאמה נכנסת ויוצאה הימנו לעולם היא בפסול עד שיתחשב שלא נשתייר מהראשונים ג' לוגים נראה כי האמה הזו מי גשמים היא אבל אם היתה מושכת מן המעין אינו צריך לחשב. זו הפסקא מלמדת על הראשונה כאשר פירשנו וא"ת מפני מה לא שנה למעלה כלשון הזה לפי שאילו אמר בעליונה עד שיתחשב שלא נשתייר מן הראשונים ג' לוגין היינו אומרים מן הראשונים שהיו שם תחילה קודם הנפילה לפיכך שנה לה הלשון בשתיהם ומשתיהם למדנו כי המים היורדים באחרונה הם דוחקים את הראשונים ומציפים אותם לחוץ.

[נ"א] תנן בור שהוא מלא מים שאובים והאמה נכנסת וכו' שלא נשתייר מן הראשונים שלשה לוגין נראה כי האמה הזאת מי גשמים היא אבל אם היתה מן המעין א"צ לחשב ומדקתני עד שיתחשב ולא קתני עד שיצאו מילואיהם כדקתני לעיל משמע שהמים הצפים ויוצאים משם לא נחשב אותם כלום מן הראשונים כמו שחשכנו בפיסקא הראשונה אלא לפי השבון המים שהיו בבור והמים היורדים בתוכו הם יוצאים

א"נ מחצה על מחצה מפני שהמים היודדים לבור באחרונה קרובים לצאת יותר מן הראשונים שהיו בבור וכן שנינו בפ"ו היו בעליון מ' סאה ובתחתון אין כלום ממלא בכתף ונותן לעליון עד שירדו לתחתון מ' סאה והא ודאי לאכשורי תרווייהו עליון ותחתון קא בעי ואי ס"ד דלא נפקי כי הדדי או האי פסול או האי פסול שהרי כנתן סאה ונטל סאה דמי ואמרינן עד רובו אלמא ש"מ דכי הדדי נפקי וש"מ דלא קפדינן בכה"ג אלא דלא נשקול רובו דמקוה כתירוצא דתריץ בפרק הערל ומש"ה תרווייהו מתכשרי וא"ת ומ"ש הכא דחשבינן למים הצפים ויוצאים לפי חשבון ובפסקא דלעיל חשבינן לכל הפוסלים שהם צפין ויוצאים תחלה התם כולהו כשרים ובג' לוגין שאובים הוא דאיפסלו להו אבל הכא כולה פסולים ומש"ה אזלינן בהו לפי חשבון.

מכלי אחר ומשנים ומשלשה מצטרפים מארבעה אין מצטרפין וכן בעל קרי החולה שנפלו עליו תחלה ט' קבין מים וטהור שנפלו על ראשו ועל רובו ג' לוגין מים שאובין מכלי אחד משנים ומשלשה מצטרפים מארבעה אין מצטרפים בד"א בזמן שהתחיל השני עד שלא פסק הראשון ובד"א שלא נתכוון לרבות אבל נתכוין לרבות אפי' קרטוב בכל השנה מצטרפים לשלשה לוגין פי' אם בשעה שהתחיל להטיל הראשונה לא היה בדעתו לרבות ונמלך אחר כן והטיל אם עד שלא פסק הכלי הראשון נמלך והתחיל השני וכן השלישי מצטרפין לג' לוגין אבל אם לא התחיל השני עד שפסק הראשון אפי' משנים ומשלשה אין מצטדפין ונ"ל דוקא בב' ובג' כלים הוא דאמרינן הכי אבל מכלי אחד בין כך ובין כך מצטרפין ואני תמה על בעל קרי החולה למה אמרו שנים ושלשה כלים אבל לא ארבעה, [והנה חשבו ג' קבין לענין טבילת החולה כענין ג' לוג לפסול את המקוה ואפשר מפני שאין טבילה פחות משלשה קבין נראית בגוף מש"ה אינה חשובה להצטרף]:

פרק רביעי **המניח** כלים תחת הצינור אחד כלים גדולים ואחד כלים קטנים אפי' כלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה פוסלים את המקוה וכו'. ודוקא המניח אבל לא שוכח דקיי"ל כר' יוסי אליבא דב"ה ופירשו במס' שבא שאם הניח בשעת קישור העבים אע"פ שהיה שוכח בשעת הגשם דברי הכל פוסלין ומודים בשוכח בחצר שהוא טהור וכל הני דאמרינן טהורין שאין פוסלים את המקוה לא יערה אותם למקוה מפני שהוא מחשב אותם בשעת העירוי ועוד שכבר פירשנו למעלה שכל ג' לוגין שהן יורדים מתוך ידיו למקוה פוסלין אותה ואפילו לא היו בכלי וכל שכן כשהיו בכלי אלא ישבר אותם או יכפה אותם והן יורדין מאליהן ונעשין מקוה כשר.

המניח טבלא תחת הצנור אם יש לה לבזבז פוסלת את המקוה ואם לאו אינה פוסלת זקפה לידוח ב"כ וב"כ אינה פוסלת. למדנו מזו הפיסקא שאין כלי פוסל אלא אם כן יש לו בית קבול מים והוא שיהא עומד כדרך קבלתו.

החוטט בצנור לקבל צרורות בשל עץ כל שהו בשל חרס רביעית. היו צרורות מחלחלין לתוכו פוסלין את המקוה ירד לתוכו עפר ונכבש כשר. סלון שהוא צר מכאן ומכאן ורחב מן האמצע אינו פוסל לפי שלא נעשה לקבלה. פי' הצנורות דרכן לעשות להן בית קבול באמצע כדי לקבל מהגג עפר וצרורות היורדים עם שטף המים כדי שלא יכלה כל עפר הגג וכשיתמלא אותו בית קבול מן העפר והצרורות חושבין אותן ומחזירין את העפר על הגג וטחין אותו כתחלתו. וקודם החטיטה אם יש בו עפר כבוש שנעשה כעין גפסים כבר נסתם אותו בית קבול וכשר אבל אם נתמלא מן הצרורות והמים מתחלחלין בתוכו בין חלל הצרורות הרי הוא פוסל כאלו לא היו שם כלום שאין הצרורות מבטלין את הגומא למדנו מזו הפסקא כי הצנור אינו כלי אלא א"כ יש בו בית קבול ואותה שאמרו בברייתא צנור שחקקו ולבסוף קבעו פוסל קבעו ולבסוף חקקו אינו פוסל הא דאמר פוסל דוקא שיש בו בית קבול. ואותן צנורות ששנינו למעלה דמשמע דצנור עצמו אינו פוסל בשאין בהן בית קבול והסילון שהוא צר כאן ומכאן ורחב באמצע אע"פ שיש בו בית קבול במקום רחבו שהוא כמו קרן עגולה שהיא טמאה אפ"ה אינו פוסל לפי שלא נעשה לקבלה שאין הסילונות נתונות במקום קיבול עפר וצרורות הילכך בב"מ אינן פוסלין ועוד שנינו למטה בזה הפרק.

השוקת שבסלע אין ממלאין ממנה ואין מקדישין בה ואין מזין ממנה ואין צריכה צמיד פתיל ואינה פוסלת את המקוה. היתה כלי וחברה בסיד ממלאין בה ומקדשין בה ומזין הימנה וצריכה צמיד פתיל ופוסלת את המקוה. נקובה מלמטה או מן הצד ואינה יכולה לקבל מים כל שהן כשרה כמה יהיה בנקב כשפופרת הנאד מהא נמי שמעינן שאין פוסל את המקוה עד שיהא בכלי בית קבול מים. (ובגמרא דבני מערבא במסכ' יומא גרסינן ר"ש בר ברבסנא בשם ר' אחא הים בית טבילה לכהנים וכו' ולאו כלי הוא כההיא דריב"ל אמת המים מושכות לו מעין עיטם והיו רגלי השוורים פתוחים כרמונים כלומר השוורים והים שעל גביהן נקובים כרמונים לפיכך אין תורת כלי עליהן.

והשק והקופה נמי אע"פ שמקבלין פירות אין פוסלין לפי שאין מקבלין מים ולא הוכשרו מעולם לקבל בו מים דתנן פ' ששי אם היה שק או קופה מטבילין בה במה שהן מפני שהמים מעורבין. היו נתונים תחת הצנור אינן פוסלין אלא מטבילין אותו ומעלין אותן כדרכן פירוש מעלין אותן מן המקוה כדרכן שפיהן למעלה מה שאין בכר ובכסת של עור

שהוא מעלה אותן דרך שוליה כמו שכתבנו למעלה. למדנו מן הכלל הזה שאין המקוה נפסל בשאובה עד שיהו המים שאובין בכלי שיש בו בית קבול ולא בית קבול פירות אלא בית קבול משקין ואפילו יהיה בו בית קבול משקין עד שיהיה עשוי לקבלה ודבר זה למדנו מן הסילון שכתבנו ואפי' יהיה עשויות בית קבול לקבלת כל דבר עד שיהא מונח כדרך קבלתו. ולמדנו את זה מי הטבלא שאמרנו. על כל אלה דע שצריך שיניח אותה בכוונה כדי לקבל אבל אם שכח אותו בחצר וקיבל מאליו אינו פוסל ובלבד שלא יערה אותה לתוך המקוה כאשר כתבנו למעלה. (ומכל אלה למדנו שהקרדימן שלנו (פי' מוסיף העריך רעפים בלשון יוני) שמכסים בהם את הנגים אין עשוין לשאובה כלל וכלל:

פרק שישי **הספוג** והדלי שהיו בהן מים ג' לוגין נפלו למקוה לא פסלוהו שלא אמר אלא ג' לוגין שנפלו. פי' אע"פ שנתערבו המים שבמקוה עם המים שבתוכן דרך חבור כיון שלא נסחט בו הספוג ולא נשפך בו הדלי לא פסלוהו שהרי לא נפלו המים לתוכו אלא הדלי והספוג הוא שנפלו.

ערוב מקוואת בשפופרת הנאד בעוביה ובחללה כשתי אצבעות חוזרת למקומן. כשפופרת ספק (שאינה) פסולה מפני שהיא מן התורה. זאת היא שכתבנו למעלה דשיעור ארבעים סאה דאורייתא היא ודוקא לטבילות האדם לבד דכתיב בה כל בשרו. ודרשינן מים שכל גופו עולה בהן כלומר כל בשרו כדרכו וכדרך גבהו דהיינו שלש אמות ואע"פ שהוא יכול לטבול כולו כאחת בפחות מזה השיעור שהרי אינו טובל אלא כדרך גדלתו מכל מקום גזירה על האדם שהוא צריך ארבעים סאה אבל לטבילת הכלים דיין להם במה שהן כדי שיוכלו להטבילו כולו בבת אחת ואפי' ברביעית לבד מטבילין בו מחטין וצנורות מדין התורה אלא שבטלו חכמים את אלה ואמרו שאין טבילה עולה לכל דבר פחות מארבעים סאה. והכי איתא בנזיר והבטול הזה מפורש הוא בכמה מקומות במקואות שהרי אמרו ג' לוגין מים שאובים פוסלים את המקוה ולא חלקו בפסלות הזה בין טבילות אדם לטבילת כלים ואם איתא ברביעית הוה מקוה טהרה לכלים קטנים הרי מקוה שלם אינו נפסל בשאובים ואיך יפסלו שלשת לוגין ארבעים סאה מן הכשרים אלא שבטלוה מהיות מקוה עד דהוי מ' סאה [עוד אמרו במשנה גל שנתלש ובו ארבעים סאה ונפל על האדם ועל הכלים טהור כל מקום שיש בו מ' סאה ומטבילים עוד תניא בברייתא אך במי נדה יתחטא מים שהנדה טובלת בהן ומאי נינהו מ' סאה מכל הני שמעינן דלטבילה נמי בעיא מ' סאה ומטבילים. עוד תניא בבריי' אך במי נדה יתחטא מים שהנדה טובלת בהן ומאי נינהו מ' סאה מכל הני שמעינן דלטבילת כלים נמי בעיא מ' סאה ולא סגי ליה במה שהן מיהו כשבטלו אותו לא בטלו אלא כשהוא בפני עצמו

אבל היכא דהוי מקוה שלם וקדח ממנו רביעית לעוקה שבצדו על שפת המקוה אם יש בפרצה רוחב כשפופרת הנאד על רום כקליפות השום.
מטבילין בו כלים קטנים ודוקא ברביעית אבל בפחות מרביעית לא דלא חשיב כלל. דבעינן שיעור מקוה קטן במקו' טבילה דהיינו רביעית דהוא שיעור טהרה מן התורה. וכן הוא שיעור טהרה לענין ידים שעשינו לאותו רביעית שקדח במקוה שלם אם נתן בו שאובים ונטל ממנו כנגדן פסול מה שאין כן במקוה גדול כאשר כתבנו והכשרנו בו ענין זה עד רובו ודוקא בשקדחו לאותו רביעית ואח"כ ערבו בשאובים דפסול אבל אם עד שלא קדחו נתן שאובים במקוה כענין נתן סאה ונטל סאה ואח"כ קדחו ומשך ממנו רביעית לעוקה שבצדו אע"פ שהשאובים מעורבין כו כשר להטביל בו מחטין וצנורות מאי טעמא מהכשירה דמקוה קא אתו.
והכי איתא בזבחים פ' שני דכתיבנא לקמן ובתחלת זה הפרק במקואות שנינו כל המעורב למקוה כמקוה חור המערה וסדקי המערה מטבילין בהן במה שהן עוקת המערה אין מטבילין בה אלא א"כ היתה נקובה כשפופרת הנאד למדנו מזו הפיסקא שיש הפרש בין עוקה שבצד המקוה לאותן חורין שהן בתוך המקוה דהתם לא בעינן עירוב כשפופרת הנאד ובעוקה שבצדו בעינן מפני שהוא מקוה קטן בצד לא מקוה גדול. ונ"ל כמו שהפרשנו ביניהם לענין עירוב שפופרת כן לפרוש ביניהן לענין רביעית כי החורין שבמקוה לא בעינן בהו רביעית מים מאי טעמא חד מקוה הוא ואלו בעוקה שבצדו בעינן רביעית המים כדאמרן:
הנה השלמנו הדינין שיש לנו ללמד ממשנת מקואות בענינין הצריכין לנו והמזומנין לידנו. [גרסי' בפ"ב דזבחים אמר ר"ל כל המשלים למי מקוה משלים למי כיור לרביעית אינו משלים למעוטי מאי אלימא למעוטי טיט הנרוק ה"ד אי דפרה שוהה ושותה ממנו אפי' למקוה נמי אינו משלים אלא למעוטי יבחושין אדומים אפי' בעינייהו נמי דהא תניא רשב"ג אומר כל שתחילת ברייתו מן המים מטבילין בו ואמר ר' יצחק בר אבדימי מטבילין בעינו של דג אמר ר' פפא למעוטי נתן סאה ונטל סאה דתנן מקוה שיש בה מ' מכוונות נתן סאה ונטל סאה הרי זה כשר ואמר ר' יהודה בר שילא אמר ר' אסי אמר ר' יוחנן עד רובו אמר ר' פפא אם קדח בו רביעית מטבילין בו מחטין וצינוריות הואיל ומהכשירא דמקוה אתא. שמעינן מהכא דכל שהוא מבריאת המים משלים למקוה ולרביעית, ולא עוד אלא אפי' מי עינו של דג נמי הרי הן כמים ומטבילין בהן מחטין וצנורות כשהן בתוך המקוה ואם נטמאו מי עינו של דג עולים נמי מטומאה לטהרה ע"י הטבילה כעין מים. והא דאמרינן נתן סאה ונטל סאה לרביעית אינו משלים דוקא בשנטל

ונתן דהיינו השלמה אבל אם נתן ולא נטל לרביעית נמי אינו פוסל מ"ט מקוה שלם הוא ואינו נפסל בשאובים כדין מקוה הגדול שהוא מחובר לו. תניא ורחץ את בשרו במים במי מקוה. את כל בשר ומים שכל גופו עולה בהן וכמה הן אמה על אמה ברום שלש אמות ושערו חכמים מי מקוה ארבעים סאה. והנך אמות דאמרינן הכא באמה בת ששה טפחים כדאמרינן אמה בת כ"ד אצבעות בגודל וכך שיעור גבהו של אדם כדאמרינן בעירובין גופו של אמות ואמה כדי פשוט ידים ורגלים ואע"פ שאינו טובל כדרך גבהו אלא כדרך גדלתו כדריש לקיש ולא שוחה כמו שפירשנו למעלה בשער טבילה, אעפ"כ גזירת הכתוב על האדם שלא יפחות מזה השיעור המחזיק ארבעים סאה וה"מ במי מקוה דכתיב את כל בשרו אבל במים חיים דלא כתיב את כל בשרו כגון לגבי זב דלא כתיב ביה את כל בשרו וכתיב בי' מים חיים לא בעינן מ' סאה אלא כל היכא דמכסי בהו בבת אחת בין עומד בין מוטה בין שוחה סגי ליה ובלבד שלא יהא חוצץ הוא על עצמו כדריש לקיש:

סימן ד

הנה השלמתי כל דיני המקוה ושעורו והכשרו ופסולו. ולפי שכת' אותן על סדר המשניות מפוזרים ראיתי לחבר אותם יחד כדי שיהא מזומן לכל הדורש אותם.

שיעור הכשר מקוה העשוי ממי גשמים צריך שיהיו בו ארבעים סאה באשבורן במקום א' או אפי' בשני מקומות והוא שיהא ביניהן נקב כב' אצבעות חוזרות למקומן ומדלא קאמרינן באי זה אצבע ש"מ באצבעות הבינוני' קאמר ולא בעי בגודל. וכן מפורש בתוספת' מקואות.

ואותן ארבעים בעינן שילכו מאליהן למקוה ולא יוליכום דרך כלי שיהא בו בית קיבול מים העומד דרך קבלתו והוא עשויה לקבלה ולא אפילו דרך צינור שחקקו ולבסוף קבעו אם יש בו בית קיבול עפר צרורות כל שהן ואם העביר עליהם אע"פ שכל המקוה פחות קורטוב נפל שם בהכשרו אם העביר לתוכו שלשת לוגין מים דרך הכלים פסלו את המקוה ואפי' נפלו לתוכו לוג לוג שלא תאמר כשנפל שם הלוג הראשון הרי הוא מקוה שלם ואותו הלוג לא פסלו א"כ כשיפלו עוד לתוכו ב' לוגין לא יפסלו אותם אינו כן שאלו הי' הלוג הראשון משלים את המקוה להכשר היה כדברך אלא אמרו כי אמרו ג' לוגין מים שאובין לא פוסל ולא משלים, הילכך מקוה חסר וכי נפל לגויה ג' לוגין פסלוהו לגמרי.

ואם הי' מקוה שלם בכשרות אינו נפסל בשאובין אלא א"כ נפלו בו מחצה על מחצה וכ"ש אם נפלו בו רוב שאובין. אבל מקוה השלם נפסל בשינוי מראה. ודוקא שנפלו בו

מי פירות ושינו מראיו אבל בהדחת כלים או בשריית סמנים ואוכלין אינו נפסל וכ"ש אם נשתנו מחמת עצמן. ושנוי מראה אין לו שיעור שאפי' לו נפל בו אלא קרטוב ושינה מראיו פסול. ואם נפלו לתוכו מי גשמים וחזר למראיו כשר ואם היה מקוה שלם ונשתנה מראיו ממלא בכתף ונותן לתוכו עד שיחזרו מראיו למראה מים. וג' לוגין שאמרנו שהן פוסלין במקוה החסר.

דוקא שנפלו משנים ומשלשה כלים אבל מארבעה לא. ואותן שנים ושלשה כלים דוקא שהתחיל השני עד שלא השלים הראשון אבל משהפסיק הראשון אינו מצטרף עוד לפסול. וה"מ שלא נתכוון מתחלה להוסיף על הראשון ועל השני וא"כ נמלך והוסיף. אבל אם היה בדעתו להוסיף מתחלה אפי' קרטוב בכלי שני מצטרפין לשלשת לוגין אבל המעיין אינו נפסל עד שיעבירנו דרך כלי קבול ואם היה עומד ורבה עליו מים שאובים והמשיכן אינו מטהר בזוחלין אבל מטהר בכל שהו.

ואם היה מושך כל שהו אפילו כרגלי הנדל ורבה עליו שאובין והמשיכו הרבה הרי הוא כמות שהיה לכל דבר ודוקא עד מקום שהיה מושך מתחלתו ואם העבירו בלו על אחורי הכלים או על גבי ספסל אע"פ שאינן שאובין חזר לתורת מקוה לכל דבר עד שיטול משם הכלים ולא יטביל על גבי ספסל משום גזירת מרחצאות וכשם שאין המעין נפסל ברבוי מים שאובין כך אינו נפסל בשנוי מראה.

והמקוה החסר שנפלו בו פחות משלשת לוגין שאובין לא פוסלין ולא משלימין להכשר מקוה. אבל אם המשיכם לאותן שאובין דרך מרזב שאין בו בית קבול איצטרופי נמי מצטרפי ואפילו תשעה עשר סאין נמי מצטרפין בהמשכה. ולא תימא דוקא שקדם במקוה רובא דהכשירה למיעוטא דשאובה אבל אי נפלו בהדדי לא דאפי' נפלו בהדדי למקוה מצטרפין. מדתנן מי גשמים ומי שאובים שמתערבים בחצר ובעוקה וכו'. אם רוב מן הכשר כשר אלמא כי אתו רובה דכשרה ומיעוטא דשאובה שהיא משוכה בהדדי למקוה נמי מצטרפין.

ואם היה כל המקוה מים שאובים שנמשכו לא פוסלין ולא מטבילין בהן עד שירדו עליהן מי גשמים מ' סאה וכ"ש מי פירות שאין פוסלין אלא בשנוי מראה ואם לא היה שם כדי שנוי מראה אינו פוסל ואינו מצטרף.

אבל אם המקוה שלם ונתן לתוכו סאה מים שאובים או מי פירות ואין בהן כדי שנוי מראה ואח"כ נטל ממנו סאה כשר. נמצאו השאובים ומי פירות מצטרפים למקוה בענין הזה וג' הלוגין הפוסלים את המקוה דוקא שיהיו כולם מים שאובים ויהא בהן מראה

מים אבל אם נפל לתוכן מעט יין ושנה מראהו למראה יין אין פוסלין עוד את המקוה אלא א"כ שנו כל מראה המקוה כדין שאר מי פירות.
ואלו מצטרפין לשעור מקוה השלג והברד והכפור והגליד וטיט הנרוק שהפרה שוחה ושותה ממנו וכל שהוא מבריית המים וכולן משתערים בכמות שהן ובלבד שיתמעך הלל השלג עד שיהא ככפור. ואפילו מדדן בכלי ונתנן למקוה מצטרפים ובלבד שיהא רוב המקוה כהלכתו:
הנה כל דיני המקוה המצויים יותר שנויים כאן והנם דרושים לכל חפציהם: דיני הנטבלים שהמקוה נפסל בהן. המטבל כר וכסת של עור שאין בהן מוכין והם צריכים שיבאו בהן מים אם הטבילן כדרכן ושוליהם למטה אם העלה אותן כך כיון שהגביה שפתותיהם מן המים המים שבתוכה שאובים ופוסלים את המקוה החסר משא"כ בשק ובקופה. וכלי זכוכית הרי הן כבר וכסת של עור וכן כל שאר כלי קבול:

סימן ה

שנינו במקואות פרק עשירי בלי שהטבילו דרך פיו כאילו לא טבל הטבילו כדרכו בלא זבורית עד שיטנו על צדו. כלי שהוא צר מכאן ומכאן ורחב באמצע אינו טהור עד שיטנו על צדו. צלוחית שפיה שוקעת אינה טהורה עד שינקבנה מצדה. נראה לי טעם כל אלה מפני הרוח שמתקבץ לתוכה ואין המים נכנסין בהן יפה. והאי זיבורית שבוש היה בספרים ואינו אלא זרבובית ודומה לו בויקרא רבה השותים במזרקי רבנן אמרי בכלים שיש להם זרבובית היא קנישקניז שפירשו עליו במס"ש ודומה לו בפ' יום הכפורים משום דמזדריב וכולן מל' משרפות מים סככה [סירפה] מצוי במס' נדה והחליפו ז' בסמך וב' בפ' והם לשון שאובה ויציקה שורבי"ר בלע"ז. שעושין לכלים נקבים נקבים. ויש מהן נותנין בהן קנים בדי להשקות מהן כמה בני אדם כאחד והם הנקראים קנישקניז בלשון הגמ' ובאגדה זרבובית ומפני אותן הנקבים המרובים מתקבץ בתוכן הרוח ומתקרר בו היין. ולכך נקרא מזרקי יין על שם שהוא עושה בעבוע כיציקתו כזורק את היין מפני הרוח. וכך הוא הנוסחא המדוייקת הטבילו כדרכו זרבובית עד שיטנו על צדו. פירש אם ככלי הזה יש בו זרבובית אע"פ שפיו רחב הרבה כשיטבילנו צריך שיטנו על צדו כדי שלא יתקבץ בו הרוח ויכנסו בו המים וכן הכלי שהוא צר מפיו ומשוליו ורחב באמצע צריך שיטנו על צדו מפני הרוח וב"ש אם הוא רחב משוליו שהוא עשויה לשוקעו והוי חציצה. וכן צלוחית שפיה שוקעות לא יכנסו המים תחת השקיע מפני הרוח ואפי' הטה על צדה עד שינקבנה מצדה. כך הראוני מן השמים.
נשלם שער המים:

שער הקדושה

ראיתי לפרש בו עניני הקדושה שהאדם צריך להתקדש בשעת תשמיש במעשיו ובמחשבתו על דרך שאמרו רז"ל כל המקדש עצמו בשעת תשמיש הויין לו בנים זכרים בעלי הוראה שנאמר והתקדשתם והייתם קדושים וסמיך ליה להבדיל בין הטמא ובין הטהור. וסמיך ליה אשה כי תזריע וילדה זכר ואני רוצה להאריך ולהרחיב בשער הזה מפני שיש תועלת באריכותו והוא מהעניינים שרוב בני האדם נכשלים בהם ונלכדים בפח מוקשיהם ועל זה ראיתי להציע בהם עד שיהיו פשוטים ומובנים לכל דורשיהם. ואומר תחלה מה הן שתי קדושות הללו הנזכר בפסוק הזה. ואפרש עוד מה בין טהרה לקדושה שאמר ר' פנחס בן יאיר טהרה מביאה לידי קדושה ונאמר כי הטהרה באה מכללי הטומאה שיטהר ממנה או שיזהר שלא יגע בה וכמו שהטומאה באה על ידי משוש כן הנטהר ממנה טהרתו במשוש. הטומאה במשוש כגון מגעות והיסטות משכבות ומושבות הזב וזבה וראיית הקרי וראיית הנגעים וטומאת המת ומגע שרצים ונבילות והיסטן וכן הטהרה במשוש כגון טבילה והזייה שלישי ושביעי ושתי צפרים ואשם למצורע וכן כל הקרבנות למחוסרים כפרה לטהרת קדשים והנזהר מהם נקרא טהור ממשמוש הטומאה וכן מצינו הטומאה והטהרה במשוש העברות והאסורים כמו שאמרה תורה בפר' עריות כי בכל אלה נטמאו וגו'. ובפרשת שרצים אל תטמאו בהם ונטמתם בם. והנזהר מהן נקרא טהור. וטהר ידים יוסיף אומץ. אבל יש הפרש בין הפרשת הטומאה להפרשת העבירות כי הפורש מן הטומאות נקרא טהור לבד והפורש מן העבירות פרישה גמורה נקרא קדוש וטהור. טהור כמו שאמרנו קדוש דכתיב בפ' עריות קדושים תהיו ובפ' שרצים והתקדשתם והייתם קדושים:

עתה יש לנו לפרש מה הן שתי קדושות הללו ומפירושן נלמוד הפרש עוד בין טהרה לקדושה ונאמר כי שתי קדושות הנזכרים. הא' קדושת המעשה. והב' קדושת הלב ונקיות המחשבה הלא תראה מה שאמר בסוף הפסוק והייתם קדושים כי קדוש אני ה' מה אני קדוש במעשה ובמחשבה אף אתם תהיו קדושים במעשה ובמחשבה הא למדת שלא נקרא אדם קדוש עד שיתקדש מן העבירות במחשבתו ובמעשיו והאדם ששומר עצמו מגופי הטומאות והעבירות נקרא טהר ידים. אך האדם שישמור עצמו ממחשבות העריות ומשאר העבירות נקרא קדוש:

ועתה תבין ותדע שלא יוכל האדם להגיע אל המדה הזאת עד שיניח מדבר המותר לו חלק מחלקיו ומנה ממנותיו ויגדור את עצמו בגדר הפרישה והמניעה מן הדברים המותרים לו שהם דרך ומסלול להרגל עבירה כענין שארז"ל בענין העריות כל המכניס ידו למטה

מטבורו תקצץ ידו על טבורו. וכמו שאמרו כל האוחז באמה ומשתין מים כאלו מביא מבול לעולם וכמו שאמר ר' יוסי מעולם לא נסתכלתי באמה שלי והקשו א"כ ליקריי' רבינו הקדוש אמרו ר' מילתא יתירא הוה ביה שלא הכניס ידו תחת אבנטו וכל הפרישה הזאת היתה גדר מן הערוה שלא תתגבר עליהם תאות העריות לפי שהיצר מתקומם ומקטרג על האדם להשיאו ולהסיתו וכן הוא דרך היצר משיא את האדם להשביע נפשו ולמלא כל תאותו בכל המותר לו ואחר שלמדו למלא כל תאותו אם לא תמצא ידו במותר לו יסיתנו וישיאנו למלא תאותו מן האסור הקל ומן הקל אל החמור ומן החמור אל החמור ממנו עד שאומר לך עבוד עכו"ם ותכפור במי שאמר והיה העולם שאין דין ולית דיין.

וכן אמר החכם בספר קהלת זה רע בכל אשר נעשה תחת השמש כי מקרה אחד לכל וגם לב בני האדם מלא רע והוללות בלבם בחייהם ואחריו אל המתים, וכל הפרשה עד סופה ואחריה לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך. בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסר ראה חיים עם אשה אשר אהבת כל ימי חיי הבלך וגו'. כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה כי אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאול אשר אתה הולך שמה:

כל אלה דברי יצה"ר הוא שמסית האדם ואומר לו דע כי מות תמות ואין צדיק שינצל מן המיתה ועוד שאין לו שכרו והמת כבר נשכח כל זכורו גם אהבתו גם שנאתו גם קנאתו כבר אבדה והכלב החי הוא טוב מן האריה המת ועל כן לא תאבד הנאותיך בעולם הזה לך אכול בשמחה לחמך וגו' כי כבר רצה האלהים את מעשיך אין לך רצון גדול ממנו אלא בהנאת הנפש לך אכול וגו'. בכל עת יהיו בגדיך לבנים. ע"כ הסתה בהנאת נופו. ראה חיים עם אשה אשר אהבת וגו' הרי זו הסתה בהנאת הנפש ותאות היצר. וע"כ הסתה בדבר היתר כל אשר תמצא ידך בכח עשה. הרי הסתה בעריות ובשאר העבירות. כי אין מעשה וחשבון זה לית דין. ודעת כלומר אין מי שידע במעשיך. וכן אמרו רז"ל כל המשבר כלי בחמתו יהיה בעיניך כעובד עכו"ם. שכך אומר יצה"ר היום עשה כך ומחר אומר לך עבוד עכו"ם.

ועל כן צריך האדם להתחזק ולעמוד על נפשו ולהלחם בתאותו כדי שתתעלה מעלתו מן הבהמה שאין מעצור לרוחה מכל אשר תשיג בתאותה כי התאוה המתגברת על האדם היא מכח הנפש הבהמית וע"כ נמשלו התועים הנמשכים אחרי תאותם בבהמות כמ"ש אדם ביקר בל ילין כו' ואמר החכם מי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה ורוח הבהמה היורדת היא למטה ר"ל על נפש הצדיקים שהיא עולה למעלה. יש מי שאומר

שאין כאן ה"א התימה ואני אימר כי מלת ה"א תוכיח על חתמה אך ענין הדבר כך הוא כי אמר למעלה מזה הכל הולך אל מקום אחד הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר. כלומר אין הפרש במיתה בין הצדיקים ובין הרשעים ואף בין האדם והבהמה כי כלם ימותו וישובו אל העפר ואין ככל החיים מי שיכיר מעלה בין זה לזה. מי מכיר במעלת הנפשות אם תעלה נפש הצדיק למעלה ואם תרד נפש הרשע הנמשלת כבהמה למטה לארץ כלומר למטה מן הארץ והיא שאול העמוקה אין בכל החיים מי שיכיר אותה המעלה כי אם היוצר לבדו. והענין הזה ידוע מן החכמה אצל החכמים בעלי המחשבה אך אין בה מופת בחייהם ובמיתתם כי הן שווים זה לזה ועל כן אמר ומי יודע כלומר ומי מכיר במעלתם כי אלו היה בהמעלה מופת יהיו הטפשים והחכמים שוה בהכרתה אלא שאין בה אות ומופת בחייהם ובמותם והנה הנפשות שבות במותם אל מקום תאותם והשתדלם בחייהם כי נפש צדיק הלקוחה מן השכל והמתאוה בחייה למקום מוצאה והמשתדלת להיות ולעמוד במקום אשר הוצבה משם שמה תשוב במותה ובהלקחה מן הגוף. ונפש הרשע המתאוה בהבלי העולם והנאותיו ולא זכרה מוצאותיה מקדם תשוב במותה אל מקום תאותה.

ואילו נברא העולם בדרך שלא יצטרך האדם לתאות היצר ולא יתאוה לא למאכל ולא למשתה כמה היתה תקוה גדולה לרשעים האבודים בתאותם והנדחים ביצרם אך כי היה הפסד גדול בשכר הצדיקים שהם נלחמים בתאותם תמיד לכוון דעתם לדעת קונם ושכרם מרובה עד אין חקר ותכלה כאשר אמר הכתוב עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו.

ואחרי שהיה רצון הבורא וברא עולמו כרצונו וברא את האדם יחידי עשה לו עזר כנגדו והטיל עליו אהבת עולם ותאותו כמו שאמר הכתוב גם את כל העולם נתן בלבם וצוה עליהם מצות פריה ורביה כדי לישב עולמו כמו שכתוב לא תהו בראה לשבת יצרה. ואחרי המצוה ההיא צוה לאדם שידבק באשתו ולא באשת חבירו והזהיר עליו כמה אזהרות וכמה עונשין על העריות לכן אנו צריכין לברור את המותר מתוך האסור וקבול השכר מתוך שלום העון. כי המצוה הזאת צוה עליהם הבורא שתי מצות עשה ואחת לא תעשה לאדם ולאשתו פרו ורבו ומלאו את הארץ וגם לבני נח ואתם פרו ורבו שרצו בארץ וגו'. לא תעשה שארה כסותה ועונתה לא יגרע. והמקיים שני מצות עשה ואחד לא תעשה שכר הרבה יש בדבר והמפסיד שכרו בקלקול מעשיו ומאבד מתנותיו בביטול מחשבותיו ראוי להקרא בער וסכל ופתי:

ועתה יש עלינו לדעת ולהבחין אי זה היא המחשבה הנכונה במעשה הזה ואי זו היא המחשבה המקלקלת אותו והמפסדת את שכרו והמביאה עליו רעה תחת טובה. והנה דרשתי וחקרתי במעט שכלי ומצאתי תוכן המעשה הזה על ארבע כוונות לבד ועל החמישית לא מצאתיו. ומן הארבע כוונות מצאתי בהן שלש שהן עיקר קיבול השבר והרביעית קרובה היא לקבל שכר ושכרה מועט מן השלש. והריני מפרש הדברים על אופניהם. הארבע כוונות אשר המעשה נכון עליהם:

הראשונה לשם פריה ורביה והיא נכונה מכולן כי הוא מקיים בה שתי מצות עשה:

והשנית לתקון הולד כמו שאמרו חכמים ז"ל שלשה חדשים הראשונים קשה לאשה וקשה לולד אמצעיים קשה לאשה ויפה לולד. אחרונים יפה לאשה ויפה לולד שמתוך כך הולד יוצא מלובן ומזורז וגם היא הנכונה נמשכת בכונת פריה ורביה:

והשלישית אע"פ שאין בה לא זה ולא זה כיון שילדה אשתו והיא מניקתו אלא שהיא משתוקקת אליו והוא מכיר בה שהיא משתדלתו ומתרצה ומתקשטת עצמה לפניו בעבור שיתן דעתו עליה. וכן בעת צאתו לדרך שהאשה משתוקקת אליו גם על אלה יש קבול שכר והיא היא מצות העונה שאמרה תורה דמיון שארה כסותה שהם צרכי האשה והנאותיה:

הרביעית שהוא מתכוין לגדר את עצמו מן העבירות כדי שלא יתאוה לעבירה כי הוא רואה יצרו מתגבר ומתאוה אל הדבר ההוא גם זו יש בה שכר אבל לא כראשונות לפי שהוא יכול לרדות ביצרו ולכבוש תאותו כענין שאמרו אבר קטן יש בו באדם משביעו רעב מרעיבו שבע. ועוד אמרו יצר תינוק ואשה תהא שמאל דוחה וימין מקרבת. מכל מקום מי שכוונתו לכך שיהא שבע מן ההתר כדי שלא ירעב ויתאוה לאסור כונתו לטובה ויש לו שכר כאדם שיוכל להתענות יום אחד בלי טורח גדול ולא ימות ולא יחלה ולא יצטער הרבה ואעפ"כ הוא אוכל מעט כדרך שאר בני האדם שאינו נתפש על אותה אכילה והוא מקבל עליה שכר שמראה לנפשו מעט הנאה ואינו מצטער ואיננו רוצה לצער אותה כענין שנא' צדיק אוכל לשובע נפשו ואומר גומל נפשו איש חסד הרי אלו ארבע הכוונות אל המעשה הזה. אך יש הפרש בין הכונה הרביעית לשלשה הראשונות אם תכוין לעצם הכונה שאמרנו יש לו שכר גדול כאדם שהוא מקיים את המצוה כהלכתה. ואם לא יתכוין לעצם הכונה אלא [גם] להנאת עצמו גם הוא יש לו שכר באדם שעשה מצוה שלא בכונה אך לא במתכוין לשם מצוה. והכונה הרביעית אם לא יתכוין לגדור עצמו מן העבירה אלא להנאת עצמו הוא מתכוין אין לו שכר של כלום כי הוא אינו צריך לא לולד ולא לתקון הולד ולא לשמחת האשה כי אמרה שאינה צריכה לו ואם

צריך הוא לאותו דבר מתאות היצר צריך הוא לתת שכר למעשיו ותהי' כונתו להנצל בו מן האסור ואם לא נתכוון כן הנה הוא בדרך הסתת היצר וקרוב הוא להפסד ורחוק הוא מן השכר. אבל מי שאינו צריך לדבר ואין יצרו גובר עליו והוא מעורר את תאותו ומביא עצמו לידי קישוי ותאוה כדי להשביע יצרו למלא תאות לבו מהנאת העולם ותאותיו גם אין בו א' מג' דרכים הראשונים ודאי הוא הדרך לעצת היצר שאמרנו בתחלה ראה חיים עם אשה אשר אהבת כי היא חלקך בחיים. ומן ההתר יביאנו אל האסור. ועל זה אז"ל המקשה עצמו לדעת יהא בנידוי ואמרי' לימא אסור משום דקא מגרי יצר הרע כנפשיה והעושה המעשה הזה דומה לאדם שהוא שבע ואוכל יותר מדאי ושותה יותר מדאי עד שהוא משתכר ומקיא ומתלכלך כגון זה ודאי דומה לבהמה כי כן דרך הבהמה אוכלת עד שיאחזנה דם ותמות.

ועוד יש מחשבות המקלקלות את המעשה ההוא והמפסידות את שכרו והמחליפות עליו רעה תחת טובה ושלום העון תחת קיבול השכר. והן כאותה ששנינו בחיצונה תניא אמר ר' נתן וברותי מכם את המורדים ואת הפושעים בי אלו בני תשע מידות בני אסנ"ת מ"ש גע"ח בני אנוסה בני שנואה בני נידוי בני תמורה בני מורדות [נ"א] בני מריבה בני שכרות בני גרושת הלב בני ערבוביא בני חצופה. ותניא ולא תתורו אחרי לבבכם וגו' מכאן אמר ר' נתן שלא ישתה אדם בכום זה ויתן עינו בכוס אחר ואמר רבינא לא נצרכה אלא לשתי נשיו.

שאלו את אימא שלום מפני מה בניך יפים ביותר אמרה להם כשהוא מספר עמי אינו מספר אלא בחצי הלילה מגלה טפה ומכסה טפח ודומה כמי שכפאו שד אמרתי מה טעם כדי שלא יהיה דעתו באשה אחרת ונמצאו בניו באים לידי ממזרות. והריני מפרש את הענינים הללו כדי שיבין האדם תוכן המעשה כי מה שאמר' שהוא מספר עמה בשעת תשמיש פי' בעלי הגמרא דוקא במילי דתשמיש שהם לצורך תשמיש א"נ שהיה לה כעס עמו והוא צריך לרצותה שאינו רשאי לבעול עד שיפייסנה בענין הזה הוא רשאי לדבר עמה לרצותה בכל ענייני רצוי אבל אם אינו צריך לרצותה אינו רשאי לדבר עמה בדברים אחרים חוץ מדברים הצריכים לתשמישה של אותה שעה: ועוד אני אפרש כי מה שאסרו לדבר בשעת תשמיש בדברים אחרים לא תהא סבור בעוד שמשמש בלבד אלא אף משתבעה לתשמיש שוב אינו רשאי לדבר עמה בדברים אחרים חוץ מדברים הצריכים לתשמישה של אותה שעה: והכל כדי שלא יתן דעתו על אשה אחרת בעוד שהוא משמש. ולמדתי דבר זה ממה שאמרו במי שצריך לרצותה שמפייס ואח"כ בועל מכלל דמי שאינו צריך לרצותה אינו רשאי לדבר אפילו קודם בעילה ואם ספר ושמש

עליו אמרו מגיד לאדם מה שיחו אפילו שיחה יתירה שבין איש לאשתו מגידין לו בשעת הדין. ועוד אמרו חרשין מפני שמספרין בשעת תשמיש ואוקמוה בנדרים מפני שמספרין במילי אחרנייתא.

ומה שהיה מגלה טפח ומכסה טפח, שמעתי בפירושו שלא היה ממרק כל האבר בשעת תשמיש כדי למעט הנאתו מהנה. ודומה כפי שכפאו שד אדם שהוא עושה הדבר מאונס שאין מתכוין להנאתו מה טעם שלא יתן דעתו באשה אחרת:

כך שמעתי ולא נתישב עלי לפי שאין הטעם דומה למעשה אלא היה לו לומר מפני שאינו רוצה להנות מן העולם ואינו עושה אלא לשם המצוה בלבד. ושמעתי בפירושו עוד כי מגלה טפח ומכסה טפח שבאשה קאמר כלומר עכשיו מגלה אותו בשעת תשמישו לצורך ועכשיו מכסה אותה לומר שלא היה מאריך באותו מעשה ודומה כמי שכפאו שד. פי' דומה כמי שהבעיתו השד ונבעת ומניח המעשה כל כך היה מקצר התשמיש. ועתה לזה הפירוש יבוא הטעם לכל המעשה כי מה שלא היה מספר עמה אלא בחצי הלילה גם הוא מאותו הטעם כדי שלא יזכור קול האנשים והנשים ששמע ביום ולא ישמע קול המשכימים בבקר. וגם קוצר המעשה מן הטעם הזה הוא כדי שלא תכנס שום מחשבה בתוך המעשה. אלא שיש לדקדק ע"ז הפי' א"כ לא היה משהה עצמו על הבטן. וכבר ארז"ל שכר פרי הבטן בשכר שמשהים עצמן על הבטן הוויין להם בנים זכרים. וזו אינה קושיא כי כל לבבות דורש ה' וכל המעשים שהם לש"ש טובים הם. ומי שאומד את עצמו שיוכל לעשות כך ולא תכנס עליו מחשבה אחרת. והוא משהא עצמו כדי שתהנה האשה מן המעשה ותזריע תחילה מתכוין לעשות מצוה ועושה אותה והקב"ה נותן לו שכרו בבנים זכרים. ומי שאינו בטוח בעצמו בכך וממהר את המעשה כדי להנצל מן החטא גם זה עושה מצוה והקב"ה משלם שכרו בבנים יפים וגם הוא כבר הודיע אותה הטעם והיתה דעתה נסמכת עמו על כך. ועוד שמעתי בפירושו הי' מגלה טפה ומכסה טפח משום צניעות הוא ועל הסינר שהוא חוגרת קאמר כי אף בשעת תשמיש היה מצריכה לחגרו ומגלה טפח שבה מאיתו הסינר בשעת תשמיש ומכסהו בו לאח"כ כמי שכפאו שד שהמעשה היה עושה ביראה כאדם שהוא נבעת מפני השד וכל זה כדי שלא תכנס שום מחשבה אחרת עליו ואעפ"י שיש בענין הזה ענין צניעות עיקר כונתו לכך היתה ודוגמת זה המעשה אמרו בגמ' דבני מערבא בר' יוסי בר תחליפא שכנס יבמתו חמש בעילות בעל ודרך סדין בעל, ואותו הענין לא היה אלא כדי שלא יהי' כונתו אלא לשם מצוה בלבד.

ובני ט' מדות שאמרנו כך הוא פירושם. בני אנוסה אין אתה צריך לומר שאנס את האשה והוליד ממנה בן אלא אף כי שאנס את אשתו בתשמיש. וכן שנינו במסכת כלה מפני מה הווין לאדם בנים בעלי מומין מפני שהוא תובעה ואינה נתבעת לו פי' שאינה מתרצת לו ואעפ"כ הוא נזקק לה ר' יהושע אומר מפני שאומרת לו בשעת תשמיש אנוסה אני ואיכא בינייהו רוצה ואינה רוצה. וכן אמרו במסכת עירובין שכל הכופה אשתו לדבר מצוה נקרא רע שנא' גם בלא דעת נפש לא טוב. נמצא כי האונס אסור אף באשתו אלא אם הוא צריך לאותו דבר יפייס ואח"כ יבעול. בני שנואה כמשמעה ואע"פ שאין בדעתו לגרשה והטעם מפני שהיא כבעילת זנות ואינה כבעילת אישות.

בני נדוי פי' בני נדה ואעפ"י שאין ממזר מן הנדה וי"מ שאם הן בנדוי (או הי') שאסורים בתשמיש המטה וה"נ אם אחד מהם בני תמורה שהוא מתכוין לערוה ונזדמנה לו אשתו. וי"מ אפי' בב' נשיו שהוא מתכוין לאחת ונזדמנה לו האחרת והוא סבור כי הוא חברתה. ויש ששואלין לזה הפירוש א"כ יש מהשבטים שהן בני תמורה שהרי יעקב אבינו לרחל נתכוין ונזדמנה לו לאה. יש לומר עדיין לא נתנה תורה ולא נאסרו בדקדוקי מצות אי נמי אפשר שלא נתעברה בלילה ההוא. אלא אי קשיא הא קשיא מאחר שהוא שוגג והוא סבור שהיא היא המתכוין אליה למה נקרא זה מורד ופושע אלא מחוורתא כלישנא קמא. בני מורדת דאמרה ליה לא בעינא לך ואעפ"כ הוא משמש עמה הרי היא אצלו כמו זונה ואפי' מדעתה. והנוסחא האחרת בני מריבה. שהם מתקוטטים יום ולילה הביא' ההיא אינ' אלא זנות שאינה מתוך אהב'. בני שכרות. שהוא שכור או היא שכורה ואין בהם כוונת אהב' והרי הסמיכם הכתוב זנות יין ותירוש יקח לב. בני גרושת הלב. שבלבו לגרש' ויושבת תחתיו ומשמשתו ואע"פ שאין בלבו עלי' אלא שכופין אותו ב"ד לגרש' וגמר בדעתו לעשות כך ואח"כ הוא בא עליה. בני ערבוביא. כאשר פירשנו למעלה שהוא משמש עם אשתו ונותן דעתו באשה אחרת ואפי' שתיהן נשיו. בני חצופה. שהיא תובעת בפה הרי היא כזונה ואסור לקיימ'. אבל מי שאשתו מרצתו בדברי ריצוי ומתקשטת לפניו כדי ליתן דעתו עליה, על זו ארז"ל שיוצאין ממנה חכמים ונבונים. כלאה אמנו שעשתה כן ליעקב ויצא ממנה יששכר שנאמר בו ומבני יששכר יודעי בינה לעתים. והשנואה שאמרנו שנוא' ומרוחקת בעת תשמיש היא שהרי לאה אצלו שנואה הית' מפני רחל ואעפ"כ הי' יעקב אבינו נזקק לה מיהו בשעת תשמיש מיהא רצוי' הית' לפניו. עוד י"ל שהיא קרא' עצמה שנואה על שלא הי' אוהב אות' אהבה יתיר' כרחל אבל מ"מ לא הית' שנואה. וכל אלו בני ט' מדות שאמרנו אפילו יהיו צריכים לפרי' ורבי' שאין אשתו מעוברת והוא צריך שתתעבר ותלד אם תלך מחשבתו על אחרת או שהיתה

אנוסה בשעת תשמיש או שהיו בה אחת מכל המדות שזכרנו פוגם את הוולד שהוא נקרא מורד ופושע.

עוד יש ענינים אחרים שהם פוגמין את המעשה ומקלקלין אותו ומפסידין את שכרו והם מה שפי' בנדרים א"ר יוחנן בן דהבא ד' דברים סחו לי מלאכי השרת. חגרים מפני מה הויין מפני שהופכים את שלחנם פי' שנהגו בה מעשה בהמה. סומין מפני מה הויין מפני שמסתכלין באותו מקום. י"מ מפני שהן מסתכלין שם בשעה שהם רוצים לשמש ואע"פ שבשעת המעשה הוא מצניע עצמו אי ביום מאפיל בטליתו אי בלילה מכבה את הנר כיון שעשה כן סמוך לתשמיש בזה עצמו ונהג בה מנהג הפקר וכ"ש אם מסתכלים באותו מקום שלא בשעת תשמיש שהוא מנהג הפקר והוא משסה היצר בעצמו כאשר פרשנו בשער הפרישה. ואלמין מפני מה הויין מפני שנושקין באותו מקום. חרשים מפני מה הויין מפני שמספרין בשעת תשמיש. הראשונות מפני שנהגו בה מנהג הפקר והרביעית מפני שנותן דעתו באשה אחרת א"נ מפני שעושה המעשה כעין זנות שאין מתכוין לו. ומה שאמר רבי יוחנן אין הלכה כר' יוחנן בן דהבאי אלא כל מה שאדם רוצה לעשות באשתו עושה משל לדג הבא מן הצייד וכו'. דמשמע שמותר לעשות כן לכתחלה נ"ל שאינו אלא הפיכת שולחן בלבד כדאי' בשמעתתא דההוא אתתא דאתיא לקמיה דרב אמרה לו ר' שלחן ערכתי לפניו הפכו אמר לה מי שנא מביניתא דמשמע נמי מהכא דהפיכת שולחן אינו אסור. דוקא על הפיכת השולחן לבד אבל על האחרונות אע"פ שאין נדון עליה דין חמור מ"מ אסור יש בהן כאשר אמרנו למעלה שאסור לאדם לספר בדברים בשעת תשמיש אלא א"כ הם צרכי תשמיש או שהוא צריך לרצותה. ובמס' חגיגה אמרו מגיד לאדם מה שיחו אפי' שיחה יתירה שבין איש לאשתו מגידין לו בשעת הדין וכן המסתכלים באותו מקום עוברין על הצנע לכת עם אלהיך. ומעביר את הבושה מעל פניו. וכתיב בעבור תהיה יראתו על פניכם זו הבושה וכתיב בעבור תהי' יראתו על פניכם לבלתי תחטאו שכל המתבייש אינו חוטא. וכ"ש דנושקין שיש בהן כל אלה ועוד שעוברין משום בל תשקצו את נפשותיכם כאשר אמרו רבותינו ז"ל האי מאן דשתי מיא בקרנא דאומנא עבר משום בל תשקצו. ורב כהנא דהוה מעבר שושיפה על פומיה ואמר ליה רב שקליה דלא לימרו מיכל קא אכיל וקא עבר משום בל תשקצו וכ"ש הך. והפיכת השולחן עצמו שהתיר אומר אני דוקא שהיא מתרצית עמו לדעתה ע"י ריצוי אבל אם הוא כופה באותה הכופה ודאי אינו ניצל מן החטא ואני קורא עליו בלא דעת נפש לא טוב שהרי אמרו חכמים ואץ ברגלים חוטא זה הבועל ושונה. והקשו עליו והא אמרינן הרוצה שיהיו בניו זכרים יבעול וישנה ותריץ ליה לא קשיא כאן לדעת כאן שלא

לדעת. הנה זה הבועל ושונה וכוונתו לעשות בנים זכרים. וכיון שהוא עושה שלא מדעת נקרא חוטא. מי שמענה את דעתה והופך את שולחנו שלא מדעתה כ"ש שהוא חוטא. ויש מי שאומר מי שהופך שולחנו כיון שהוא מרוצה לתשמיש אע"פ שהיא מוכרחת בהפיכת השולחן מותר משא"כ בבועל ושונה שלא מדעתה שכל הבעילה על כרחה היא ואסור מפני שהוא בעילת זנות. והראיה ע"ז כי האשה הבאה לפני רבי ואמרה לו כו' ופשוטו של דבר דומה שלא היו הן רוצין ואעפ"כ התירו להן, ואני אומר שאין ראיה מזה שאפשר שנתרצו להן על ידי ריצוי אלא שבאת לדרוש אם היה איסור בדבר אם לאו. וכלשון הראשון נ"ל דאסור לעשות בה שום דבר שלא מדעתה עד שיפייס ותתרצה.

ושנינו במס' כלה הוא למטה והיא למעלה זו היא דרך עזות שמשו שניהם כאחד זו היא דרך עקש.

ואם ישאל אדם על מה שאמרו יצר תינוק ואשה תהא שמאל דוחה וימין מקרבת כיון שנתנו חכמים מדת עונה לכל איש ואיש כפי כוחו וכפי תענוגו כמו שהוא מפורש בכתובות. מה תהיה עוד דחיית השמאל והקרבת הימין. נשיב ונאמר כי מבלי דעת תוכן הענין נשאלה שאלה זו. ועתה נפרש תחלה מה הן יצר ואשה כי יש תועלת בפתרון הענין. ואחר הפתרון נשוב תשובת השאלה יצר ואשה אמרו בפתרונם שני פנים יש מי שאומר יצר הוא התשמיש ואשה הוא שאר עסקי האשה כגון מאכילה ומשתיה ומלבושיה ותכשיטיה שלא ירגילוה למלא כל רצונה אך יגער בה פעם ופעמים פן תכבד עולה עליו גם תועיל גערתו שלא תגבר עליו כי אין רעה חולה מרעת האשה כאשר תמשול על בעלה ויש מי שאומר כי האשה הוא התשמיש והיצר הוא שאר תאות העולם שיעמוד האדם כנגדן ולא ימלא את נפשו מהן וזו היא דחיית השמאל אך תהא הקרבת הימין שיאכל לרעבו וישתה לצמאו ויראה את נפשו טוב בעמלו ולא יתענה כדי לצער את נפשו כמו שאמרו במקום אחד כל המצער עצמו מן היין נקרא חוטא וכ"ש המצער נפשו מכל דבר. ועוד אמרו בירו' עתיד אדם ליתן את הדין וחשבון על מה שראו עיניו ולא אכל ממנו ר"א היה מצמת פריטין בכיסיה וזבין בהו מכל מין ומין חדא זימנא בשתא. הרי שני פתרונים האלה נאמרו עליהן והם נכונים. ויש ללמד מהן דעת וחכמה ומשניהם נלמוד כי התשמיש צריך שיהא בו דחוי השמאל וכן אמרו במקום אחר אבר קטן יש בו באדם משביעו רעב מרעיבו שבע והזכירו הדבר על דוד שהפך משכבו של לילה למשכבו של יום ונכשל במעשה בת שבע כי בשביל שהשביע את יצרו מאותו דבר התאוה אליה. ועתה נשוב תשובת השאלה ונאמר כי אמת הוא הדבר שנתנו חכמים מדת העונה לכל אחד ואחד כפי כחו. והאחד מהן הטיילים בכל יום. ואפשר שעליהן נאמר

שתהא השמאל דוחה וימין מקרבת למעט מהם מרשותה ומדעתה כדי שלא יתגבר עליו יצרו במלאת תאותו. אבל מעונת תלמידי חכמים אין למעט שהרי אמרו חכמים אשר פריו יתן בעתו זה המשמש מטתו מערב שבת לערב שבת. וכל שכן מהעונות האחרות של גמלים ושל ספנים. עוד נאמר כי עונות שנתנו חכמים למלא תשוקת האשה הן ואין רשאי למעט אלא מדעתה ואם יצטרך אל המעשה ההוא הרשות בידו להוסיף כי היא הרביעי מן הכונות שאמרנו להנצל מן העבירה ועל הדרך ההוא הזהירוהו שיעמוד כנגד יצרו ולא ימלא כל תאותו בדחיית השמאל ותהא בו הקרבת הימין כדי שלא תבטל עונתו כי שמא מתוך הכניעו את יצרו והלחמו עמו תבטל מצותו. עוד נאמר כי העונות שנתנו חכמים על דרך הסתם קבעו אותם. כי אמרו דעת האשה שהוא מתפייסת מבעלה בכך לפי שהוא כוח' ותענוג' ואם יראה שהיא מבקשת אותו המעשה והיא צריכה לכך בהשתדלותה עמו ובהתקשטה לפניו והרי הוא חייב לשמחה בדבר מצוה כאשר אמרו בפסחים אמר רבא חייב אדם לשמח את אשתו בדבר מצוה אפילו שלא בשעת עונתה ואפי' היא מעוברת וכשהיא צריכה לאותו מעשה קאמר. וא"ר יהושע בן לוי כל היודע באשתו שהיא יראת חטא ואינו פוקדה נקרא חוטא שנא' וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא תחטא ואי בשעת עונתה דאורייתא הוא דכתיב שארה כסותה ועונתה לא יגרע. אלא לאו אפי' שלא בשעת עונתה וכשהיא צריכה לאותו מעשה. ועוד אמרו חייב אדם לפקוד את אשתו בשעה שהוא יוצא לררך ואמרינן התם אפי' בשעת וסתה מאי טעמא כיון דוסתות דרבנן במקום מצוה לא גזור. ועוד במס' כלה מה יעשה אדם ויהיו לו בנים זכרים יעשה חפצי שמים וחפצי אשתו. אלו הן חפצי שמים יפזר מעותיו לעניים שנא' פזר נתן לאביונים. ואלו הן חפצי אשתו ר' אליעזר אומר יפתנה בשעת תשמיש ר' יהושע אומר ישמחנה בדבר מצוה. ואחרי שראינו את כל אלה שהאדם חייב לעשות חפצו אשתו ולשמחה במצוה זו בכל עת שהיא צריכה לה על כן התירוהו שתהא שמאל דוחה וימין מקרבת פן תסיתנו לעבור על המדה ותמשיכהו אחריה אל הבלי העולם ויאבד מן העולם בעבורה.

וע"כ צריך האדם לשבור את תאותו ולהכניע את יצרו בדחיית השמאל כדי שלא יבא לידי איסור ויגיע לידי עונש. וראינו לרבותינו ז"ל שהיו חסידים גדולים והיו גודרים עצמם בכמה גדרים והיו מהן מי שלא הי' רוצה ליהנות במלבושים נאים כגון ר"י בר אלעאי והי' מהם מי שפירש מאשתו אחר שקיים מצות פרייה ורבייה וכל אחד הי' גודר א"ע לפי מה שהי' מכיר את טבעו ורואה במה תקנתו. וכן אמרו בהגדה על ענין היצר אברהם השלים עמו ועליו נאמר ברצות י"י דרכי איש גם אויביו ישלים אתו. דוד עשה עמו מלחמה וראה

שלא הי' יכול לעמוד בו עמד עליו והרגו שנאמר ולבי חלל בקרבי. פי' אברהם השלים עמי הי' יצרו רך וטבעו נח יערב שלא הי' צריך לעשות עמי מלחמה כמ"ש בנדרים בתחלה אברם שלא הי' מולך אלא על רמ"ג איברים ולבסוף אברהם שהמליכו על רמ"ח איברים שהוסיפו לו ממשלה על שתי אזנים ועל שתי עינים ועל הגויה. אבל דוד הי' יצרו קשה וחזק והי' צריך לעשות עמו מלחמה בכל יום וכיון שראה שלא הי' יכול לעמוד כנגדו עמד עליו והרגו. יש מפרשים הרגו בשקים ובתעניות. ויש שפי' שפירש מן האשה לגמרי כי ראה שמתוך ההיתר הסיתו אל האיסור כדאמרינן משביעו רעב מרעיבו שבע. ובין כדברי זה ובין כדברי זה כיון שראה יצרו מתגבר עליו שם את פניו להכניעו ולהכריתו. וכן כל האדם צריך לעשות כן כ"א ואחד לפי מה שהוא מכיר.

ואני רואה הגדר הגדול והשמור המעולה והדרך הטוב להכניע היצר הוא רעבין הנפש ממעוט הנאותיה ותענוגיה במאכל ובמשתה רק שיהנה מן הריח הטוב ורחיצת החמין לפי שהחמין ערבין לו והמאכל המעט שיאכל יהא מתוקן ומתובל יפה בעבור אשר יערב עליו ותהיה נפשו מקבלתו ומפוייסות במעט ממנו ולעולם יניח מעט מכדי צרכו ומהשלמת תאותו ולא ישתה יין כי אם מזוג יפה כדי שלא תטרף דעתו עליו ועל זה אמרו ז"ל סעודתך הנאתך משוך ידך ממנה. ושתי תקנות גדולות יש בענין הזה. האחת שלא תזיקנו אכילתו. והשנית כי ההיא הכנעת היצר ושברון התאוה. וכמו שאמרו בסעודה כן הדרך לכל הנאות שבעולם ותענוגיו שלא ימלא אדם מהם כל תאותו. ואין צ"ל שישמור אדם מן המאכלים שהוא מכיר שהן מזיקין אותו ואפשר לו זולתן הרי זה פושע בגופו ופושע בנפשו מפני שהוא הולך אחר תאותו ואינו חושש על אבדת גופו והיא היא דרך היצה"ר ועצת הסכלים להסיתו מדרך החיים אל דרך המות. וידע כל חי המדבר שאין דרך ליצה"ר אלא מדרך ההיתר ופתח דרכו מן המותר אצלו ואם ישמור את הפתח אינו צריך שימור אחר. וכבר ערכתי את הכל לפניך בתחלת השער הזה כי דרך היועץ הבלייעל ההוא יועצו למלאות תאותו מן המותר לו. ואחרי הרגילו אותו בהיתר והרגיל את נפשו להיות שוקקה כל עת ולהיותה מוכנת אל רעבונה אז יסיתנה לאסור הקל ומן הקל אל החמור כאשר אמרתי לך. ועל זה תזהר בהיתר ואם תגדר בו את עצמך ותמעיט תאותך המותר לך מובטח אתה שלא יסיתך עוד יצרך אל האסור כי אם יעלה אל לבך דבר אסור מיד אתה נושא קל וחומר לעצמך במותר לי נאסרתי באסור לי לא כ"ש וכיון שאתה נושא ק"ו זה עליך מובטח לך שאת' פורש מן ההרהור וכ"ש מן המעשה ואל יתענה אדם ענוי נפש פן יחלש לבו ויתקלקל מעשיו וטבעיו ויתערב מוחו ויהיה הפסדו מרובה משכרו כי יבטל מן התורה ומן התפלה ואם ילמד לא תהיה תורתו מיושבת ולא יסכים

להלכה ולפלפול השמועה לפי שאין התורה נקנית אלא מתוך שמחה ואל ימנע עצמו מכל שמחת מצוה ומכל הנאת מצוה רק שיהיו עיניו פקוחות כנגד היצר ויהיה נזהר עליו פן ימלא כל תאותו. ואם יחלש לבו על מיעוט אכילתו טוב לו שיאכל ב' פעמים ביום מעט ואל ימלא כריסו בפעם אחת ואם לא יזדמן לו לאכול ב' פעמים ביום יהיה לו מן המרקחות המישבות הלב ויאכל מהן מעט ויתחזק לבו גם אם יראה בעצמו ובטבעו שיהא צריך להתענות יום או יומים בשבוע יתענה הכל לפי תקנתו כי היושב בתענית והוא צריך לו נקרא קדוש ובלבד שלא יבטל מן התורה ומן המצות בעבורו.

גם השבועה שהיא חמורה התירוה כדי לגדור את עצמו בה מן העבירות כאשר אמר בועז חי י"י שכבי עד הבקר. אמרו חכמים שהיה יצרו מקטרג עליו כל הלילה ואומר לו אתה פנוי והיא פנויה והאשה נקנית לך בבעילה לך ובעול אותה ותהיה לך קנויה בבעילה קפץ בועז ונשבע כנגד יצה"ר חי ה' אם אעשה זאת ולאשה אמר שכבי עד הבקר כי כל האדם יוכל לדעת בעצמו הגדר שיהי' טוב לו אם הכנעה או השבועה ואני רואה שאין טוב מן הכנעה ורעבון הנפש כאשר אמרתי ואם יצטרך עוד אל השבועה ישבע ויקיים כענין שאמר דוד נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך.

והראש לכל הגדרים שישמור האדם את עיניו מכל מה שאינו שלו ואף אם ימעט ראייתו ממה שהוא שלו אז יקרא צנוע וביישן כענין שאמרו על אותו האיש שהיתה אשתו חגרת ולא הכיר בה עד יום מותה. ואמרו עליו כמה צנוע אדם זה שלא הכיר באשתו. ואם ישמור עיניו נמצא לבו שמור. ומתוך שיהיו עיניו ולבו שמורים נמצא כולו שמור. כי ע"י ג' חושים שבאדם העון נגמר. הראי' והמחשבה. והמשוש. ואם יש בו חוש הרביעי גם הוא משמש את המשוש והוא חוש השמע איננו קרוב לחוש המחשבה בכמו הראות כי הוא מביא מיד אל חוש הלב וחוש הלב מביא אל חוש המשוש. וע"ז הזהיר הכתוב ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם ואמרו בהגדה לבא ועינא תרי סרסורי דחטאה אינון. וכן אמר החכם תנה בני לבך לי ועיניך דרכי תנצורנה. ואמר הב לי לבך ועינך ואנא ידע דאת דילי.

וראשון לכל הראשים כלם שידע האדם את יוצרו ויכיר את כחו ויתן לבו למי יעבור וממי ייירא ומצות מי יעשה ומי הזהירו כמו שאמר דוד לשלמה דע את אלהי אביך ועבדהו בלבב שלם. ואם הוא נעלם מעיני כל חי אך הוא נמצא בלבבות ונגלה במחשבות וידע כל נוצר שאינו נפרד מן היוצר ואינו מחובר לו כי כל מחובר מוגבל וכל מוגבל מחודש והבורא יתעלה אין בו מדות האלה כי הוא קדמון לא מוגבל ולא מחודש אף כי הבורא ברא את הנברא יש מאין ואם הוא שמחפצו ומרצונו לעשות מצותיו ולקבל שכרו אם

טוב ואם רע אין ישותו חוצצת ולא מגבלת ולא מתפרדת ולא מתמעטת כי הוא כאין נגדו בראשיתו ובקדמותו והבורא יתעלה הוא מקום עולמו ואין עולם מקומו ותבנית הדבר כאשר העולם מלא מן האויר והכל נכנסין בתוך האויר נרגשין ממנו ואינו נראה להם ואם דמה הכתוב הבורא כחומר ביד היוצר להשמיע את האוזן מה שהיא שומעת. אך המשל רחוק מן המליצה כרחוק מזרח ממערב כי היוצר העושה מלאכת החומר אעפ"י שעושה הכלי מן העפר הדק הנה העפר הקדמו קדם את הכלי וקדם את היוצר האומן ועל המעשה ידי האומן חוצצין לפניו ומפרידין בינותיו וממעטין ראות עיניו ודוחקין עליו אך הבורא יתברך ויתעלה לא קדמו דבר ויש מאין ברא הכל ועל כי אין לפניו לא חוצץ ולא מפריד ועל כן החי יתן אל לבו כי הוא רואה את בוראו מה שאין עיניו רואות ואם יחטאו הידים והרגלים ושאר איברי הגוף בלא דעת הלב הנה הם שוגגים בעבור כי הם כסומא שאינו רואה ואוכל מה שיבא לידו בחזקת היתר או כי ירוק כנגד האדם מבלי ידיעה כי לא היה יודע שהיה אדם עומד כנגדו ואינו ראוי להענישו אך מי שהוא רואה מה שהוא תופס בידו ואם הוא דבר האסור ואוכל אותו ואם יעמוד אדם נגדו וירק בפניו הלא נענש על אלה עונש גדול. כן חטאת הלב והמחשבה כי הם רואים את בוראם בכח כוונתם ושכלם ואם יחטאו כנגדו ולא יבושי ולא יכלמו מפני בוראם העומד לנגדם ויעיזו פניהם לפני יוצרם כמה גדול עונשם כאדם שעובר על מצות המלך בפניו שהעונש שלו מרובה ונכפל ממי שהוא נסתר ממנו ועובר על מצותו:

ואתה בן אדם שים לבך לכל הדברים האלה ראה תכונתם ובאזניך שמע ואת עיניך תפקח ותראה תמונת יוצרך העומדת נגדך וראה כי הוא בשמים ממעל ואתה על הארץ. ונשמרת מכל דבר רע שלא יהרהר אדם ביום ויבא לידי טומאה בלילה מכאן א"ר פנחס בן יאיר זהירות מביאה לידי זריזות זריזות מביא לידי נקיות נקיות מביאה לידי טהרה טהרה מביא לידי קדושה קדושה מביאה לידי ענוה ענוה מביאה לידי יראת חטא יראת חטא מביאה לידי חסידות חסידות מביאה לידי רוח הקדש, ר"ה מביאה לידי תחיית המתים תחיית המתים מביאה לידי אליהו זכור לטוב. הזהירות הוא שאדם נזהר ונשמר קודם שיבא מעשה לידו והזריזות היא בשעת מעשה שיעשה את מצותו בזריזות ולא דרך עצלות ואם יבא חטא לידו יברח ויפרד בזריזות. הנקיות הוא נקיות גופו ובגדיו מן הלכלוך בענין שאמרו חכמים כל תלמיד חכם שנמצא רבב על בגדו חייב מיתה. הטהרה היא באה מכלל הטומאה שישמור עצמו מן הטומאה ואם יגע בטומאה יטהר עצמו ויאכל חוליו בטהרה. קדושה היא קדושת המחשבה כאשר אמרנו. חסידות הוא עושה לפנים משורת הדין בכל דבר נקרא חסיד. וכל אלה מפורש טעמם מן המקראות. בשקלים ירושלמי תני

ר' יאשי' בשם ר' מאיר הקבוע בארץ ישראל ומדבר בלשון הקודש ואוכל חולין בטהרה וקורא את שמע בבקר ובערב יהא מובטח שהוא בן עילם הבא: יהי רצון מלפניך אלהי השמים שנזכה לימות משיחנו ולחיי העוה"ב עם כל ישראל חברים:
נשלם ספר הקדושה. שבח והודאה לבורא עולמו בששה.